

PS 01/20 Notulen van de vergadering van Provinciale Staten van Noord-Brabant op 22 november 2019

Inhoudsopgave	
Inhoudsopgave	2
Index gesproken personen	3
Lijst van de leden van Provinciale Staten van Noord-Brabant	4
Opening van de vergadering / vaststellen agenda	7
Actualiteit	8
Vragenhalfuur	8
Interpellatiedebat	10
Bespreekstukken	43
59/19 Begrotingswijziging Uitvoeringsprogramma Energie 2020-2023	43
Stemming	72
77/19 Lijst Ingekomen Stukken periode 10 oktober 2019 t/m 30 oktober 2019	75
58/19 Notulen van de PS-vergadering 13 september 2019	75
65/19 Notulen van de PS-vergadering 11 oktober 2019	76
Sluiting	76

Index gesproken personen

Berg, H.F. van den, 8, 9, 10, 40, 44, 45, 46, 47, 48, 51, 52, 53, 54, 55, 57, 68, 70, 72, 73, 74, 75
Bie, E.J. de, 18, 19, 28, 35, 42, 48, 73, 74, 75
Brouwers, drs. J.F.X.M., 25, 43, 60, 71, 73, 75, 76
Cate, mw. mr. K.A.E. ten, 7
Diemen-Vereijken, mw. F.J.H.M. van, 50, 51, 52, 73, 74, 75
Dijk, mw. E. van, 23, 24, 43
Dirken, mw. ir. A.M.W., 20, 42
Everling, M.J., 73, 74, 75
Grashoff, ir. H.J., 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 27, 28, 29, 30, 31, 38, 39, 40, 41, 42
Hattem, LLB, A.W.J.A. van, 17, 18, 23, 27, 28, 29, 34, 36, 37, 41, 42, 43, 49, 58
Heijmans, N.G.L., 37, 47, 49, 53, 67
Hendriks, C.A., 45, 46, 47, 67, 73, 74, 75
Kessel, mw. J.J. van, 21, 42
Kort, Msc. M.V. de, 56, 57, 58, 59, 61, 62, 73, 74, 76
Ludwig, T.W., 21, 22, 25, 35, 36, 43
Maat, C.A. van der, 8, 9, 10
Meeuwis-van Langen, mw. H.E.M., 47, 48, 49, 50, 73, 74, 75
Meijer, A.A., 32, 33
Merrienboer, H.J.A. van, 30
Panhuizen, A., 44, 69, 73, 74, 75
Pinxteren, W.F.C. van, 16, 17, 26, 43, 62, 63, 68, 69, 74, 75, 76
Smeulders, MA, S.J.A.H., 33, 34, 35
Spierings, mw. A, 64, 67, 68, 69, 71, 72
Swinkels, H.A.J.M., 21, 31, 32, 42
Ven-Vogels, mw. A.J.M. van de, 20, 42
Vlasveld, mw. A.I., 26, 30, 43
Voorzitter, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76
Vreugdenhil, ing. H.J., 11, 12, 14, 15, 16, 19, 22, 24, 25, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 43, 74, 75, 76
Wel, ir. M.C. van der, 46, 57, 58, 61, 62, 63, 73, 75, 76

Lijst van de leden van Provinciale Staten van Noord-Brabant

prof. dr. W.B.H.J. van de Donk, commissaris van de Koning/voorzitter PS

mw. mr. K.A.E. ten Cate, griffier

Altundal MIB, N.	SP	Oss
Arts, mw. W.M.A.	SP	Eindhoven
Bankers, J.P.E.	CDA	Asten
Bekker, M.A. de	Forum voor Democratie	Bergen op Zoom
Berg, H.F. van den	PVV	Tilburg
Bie, E.J. de	Forum voor Democratie	Bergen op Zoom
Boon, M.C.H.	PVV	Bergen op Zoom
Bräuner, mw. G.E.A.	VVD	Veghel
Brouwers, J.F.X.M.	50PLUS	Son en Breugel
Deryckere, M.N.R.C.	CDA	Tilburg
Diemen-Vereijken, mw. F.J.H.M. van	GroenLinks	Cuijk
Dijk, mw. E. van	PvdA	Eindhoven
Dirken, mw. A.M.W.	VVD	Hoeven
Duijs, F.B.G.	Forum voor Democratie	Maren-Kessel
Everling, M.J.	SP	Uden
Gremmen, R.J.	VVD	Berghem
Hattem, A.W.J.A. van	PVV	Vinkel
Heer, drs. ing. C. de	CDA	Eindhoven
Heijmans, N.G.L.	SP	's-Hertogenbosch
Hendriks, C.A.	CDA	Erp
Hoon, mw. A.J.M. de	CDA	Etten-Leur
Janssen, R.P.M.	VVD	Rosmalen
Kammen, mw. drs. P. van der	PVV	Tilburg
Karaaslan, T.	VVD	Nieuwkuijk
Kessel, mw. J.A.M. van	D66	Maarheeze
Kort, M.V. de	PvdA	Vught
Linden, mw. J.J. van der	GroenLinks	Oss
Logister, E.H.P.	D66	Chaaam
Ludwig, T.W.	GroenLinks	's-Hertogenbosch
Manders, drs. W.J.	VVD	Gemert
Meeren, C.J.R.F. van der	Forum voor Democratie	Bergen op Zoom
Meeuwis-van Langen, mw. H.E.M.	D66	Best
Meijer, A.A.	D66	Waalwijk
Oetelaar, J.C.M. van der	Forum voor Democratie	Schijndel
Otters-Bruijnen, mw. mr. S.M.	VVD	Vught
Panhuizen, A.V.	VVD	Tilburg
Philippart, M.J.A.	GroenLinks	Eindhoven
Pinxteren, W.F.C. van	Lokaal Brabant	Haaren
Roeles, S.G.	Forum voor Democratie	Sint-Michielsgestel
Roijackers, mw. H.I.	GroenLinks	's-Hertogenbosch

Rutjens, W.H.A.	Forum voor Democratie	's-Hertogenbosch
Scholder-Penders, mw. G.M.	VVD	Nuenen
Sjouw, mw. L.S.	D66	Geldrop
Smeulders, S.J.A.H.	PvdA	Helmond
Smolders, H.A.J.	Forum voor Democratie	Tilburg
Stoop, drs. J.W.P.	CDA	Bergen op Zoom
Swinkels, H.A.J.M.	SP	Vught
Thijssen, J.G.M.	CDA	Beers
Ven-Vogels, mw. A.J.M. van de	CDA	Beek en Donk
Vlasveld, mw. A.I.	Partij voor de Dieren	Tilburg
Vreugdenhil, ing. H.J.	ChristenUnie-SGP	Nieuwendijk
Weert, M.J.M. van	50PLUS	Helmond
Wel, ir. M.C. van der	Partij voor de Dieren	Rijsbergen
Wely, L.F.A.M. van	Forum voor Democratie	Oss
Zwart, mw. P.S.	VVD	Lage Zwaluwe

Vergadering van Provinciale Staten van Noord-Brabant

Vrijdag 22 november 2019

Agenda

I. Opening van de vergadering / vaststellen agenda

II. Actualiteit

III. Bespreekstukken

59/19 Statenvoorstel Uitvoeringsprogramma Energie 2020-2023

IV. Stemming

67/19 Lijst Ingekomen Stukken periode 10 oktober 2019 t/m 30 oktober 2019

58/19 Notulen van de PS-vergadering 13 september 2019

65/19 Notulen van de PS-vergadering 11 oktober 2019

V. Sluiting

Vergadering van Provinciale Staten van Noord-Brabant

Vrijdag 22 november 2019

prof. dr. W.B.H.J. van de Donk, commissaris van de Koning, voorzitter
mw. mr. K.A.E. ten Cate, griffier

Volgens de presentielijst zijn 51 leden aanwezig, te weten: Altundal, mw. Arts, Bankers, De Bekker, Van den Berg, De Bie, Boon, Brouwers, Deryckere, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, mw. Dirken, Duijs, Everling, Gremmen, Van Hattem, De Heer, Heijmans, Hendriks, mw. De Hoon, Janssen, mw. Van der Kammen, Karaaslan, mw. Van Kessel, De Kort, mw. Van der Linden, Logister, Ludwig, Manders, Van der Meeren, mw. Meeuwis-van Langen, Meijer, Van den Oetelaar, mw. Otters-Bruijnen, Panhuizen, Philippart, Van Pinxteren, Roeles, mw. Roijackers, mw. Scholder-Penders, mw. Sjouw, Smeulders, Stoop, Swinkels, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, mw. Vlasveld, Vreugdenhil, Van der Wel, Van Wely, mw. Zwart.

Afwezig: Van Weert, Smolders, mw. Bräuner, Rutjens.

Opening van de vergadering / vaststellen agenda

De voorzitter opent de vergadering om 13.30 uur.

De **voorzitter**: Dames en heren. Ik verzoek u uw plaatsen in te nemen. Ik open de vergadering met het gebruikelijke moment van stilte, waarbij ik u, zoals gebruikelijk, verzoek te gaan staan.

Er wordt een moment stilte in acht genomen.

De **voorzitter**: Dank u wel. Gaat u zitten.

Beste collegae, we hebben vandaag een bijzondere Statendag, omdat we twee vergaderingen van de Staten achtereen hebben. Straks sluiten we de eerste vergadering en beginnen dan opnieuw. Ik heb begrepen dat het tekenen van het registratieboek wat praktisch wordt opgelost en dat de bodes zullen rondgaan met het tekenboek. Ik merk bovendien vooraf op dat we de fotograaf Marc Bolsius toestemming hebben gegeven om vandaag ook eventueel in de zaal wat foto's te maken in de serie die straks begonnen is met een foto van de Staten en het presidium, zoals u weet.

Dan wil ik nu de griffier verzoeken ons mededeling te doen van de binnengekomen berichten van verhindering. Mevrouw de griffier.

De **griffier**: Ik heb bericht van verhindering van de heer Van Weert, de heer Smolders, mevrouw Bräuner en de heer Rutjens.

De **voorzitter**: Aanvullingen daarop vanuit de zaal? Degenen die vanwege ziekte afwezig zijn wensen we veel beterschap en sterkte.

Dan heet ik u nogmaals van harte welkom, ook de bezoekers op de publieke tribune, althans degenen die zo dadelijk daar plaatsnemen voor een groot deel, zie ik. Ik mag welkom heten de leden van het KBO Hilvarenbeek, die als gast van onze Staten zijn ontvangen door ons Statenlid mevrouw Van der Linden. Ook welkom aan u nu al aanwezig op de publieke tribune en degenen die via het internet deze vergadering volgen.

Actualiteit

De **voorzitter**: Dan stel ik nu de agenda aan de orde. Ik stel vast dat de procedurevergadering een vraag voor het vragenhalfuurtje en een interpellatiedebat heeft toegestaan voor deze vergadering. Wenst iemand daarover nog het woord te voeren? Nee. Dan voegen we die toe conform aan de agenda.

Ik merk op dat alle moties en amendementen die vandaag worden ingediend tijdens de vergaderingen zullen worden geplaatst onder Statendag 22 november 2019 onder agendapunt 10: ingediende moties en amendementen. En ik verzoek u bij het verlaten van de zaal dit even te melden bij de bodetafel, zodat we steeds beschikken over een actueel en correct aanwezigheidsoverzicht.

Vragenhalfuur

De **voorzitter**: Dan is nu aan de orde het vragenhalfuur. De volgende vragen zijn ingediend. Dat is één vraag door het lid Van den Berg over de A58. Ik geef hem graag het woord om de vraag te stellen.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, voorzitter, stikstof houdt ons bezig, ook op het wegennet –vanmorgen nog weer ontluisterende berichten. Maar deze vraag is gisteren gesteld, dat is ook de deadline, en die gaat over de berichtgeving van Omroep Brabant eerder deze week, dat er op de trajecten op de A58 onder Breda, tussen knooppunt Galder en Sint-Annabosch, en op het traject Tilburg-Eindhoven, de aanpak één tot drie, of mogelijk zelfs vijf jaar wordt uitgesteld. Het is natuurlijk een onderdeel van ons provinciaal SmartwayZ A58, waar wij ook heel dik in zitten zogezegd, vandaar dat dit mij ook het juiste gremium lijkt om daar toch wat vragen over te stellen. Mijn vragen aan de gedeputeerde Van der Maat zijn de volgende.

Vraag 1. Klopt het bericht dat er drie jaar ongeveer uitstel dreigt voor de aanpak van de A58 onder Breda en tussen Tilburg en Eindhoven?

Vraag 2. Heeft de gedeputeerde al een reactie gegeven aan de minister en, zo nee, wanneer en met welke krachttermen gaat hij dat doen?

Vraag 3. Kan de gedeputeerde de stikstofbalans aangeven tussen de huidige verkeersdruk op de A58 met al het remmend en optrekkend verkeer, plus de verhoogde verkeersdruk op het onderliggend wegennet, met ook daar filevorming, dat afgezet tegen een goed doorstromende A58 zoals die er zal zijn na aanpak? En als dat nog niet het geval is, dan de vraag of hij dat wel wil doen, want mogelijk dat daar nog een hoop stikstofruimte te vinden is.

Vraag 4. Bent u bereid alle logistieke projecten, waaronder bijvoorbeeld Wijkevoort bij Tilburg, per direct stil te leggen om een nog ergere fileproblematiek, maar ook stikstofuitstoot op deze weg, te voorkomen en zou hierdoor bovendien ook nog stikstofruimte vrijgespeeld kunnen worden om de weg weer te verbreden?

En als laatste vraag 5. Klopt het dat, als de A58 een paar kilometer verderop in België had gelegen, er letterlijk geen vuiltje aan de lucht was geweest?

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van den Berg. Het woord is aan de gedeputeerde.

De heer **Van der Maat** (GS, VVD): Voorzitter, dank u wel. Ook dank aan mijnheer Van den Berg voor deze vragen.

Klopt het bericht van uitstel? Ja, dat klopt. Er is een bericht geweest, in ieder geval van de minister, en de minister geeft aan dat er sprake kan zijn van uitstel tussen het stuk Eindhoven-Tilburg van één tot drie jaar en het stuk van Annabosch-Galder van drie tot vijf jaar. In een bericht op Omroep Brabant volgens mij heb ik ook aangegeven dat ik daar natuurlijk uitermate teleurgesteld over ben, maar tegelijkertijd constateer ik wel dat er in ieder geval zeven projecten zijn waarvan het kabinet heeft gezegd dat ze zeker ook door

zullen gaan, weliswaar met vertraging, omdat die rotmaatregel van verlaging van de snelheid is genomen. Dus die projecten gaan door. Ik ben toch altijd positief ingesteld en dan constateer ik vooral ook dat ze doorgaan.

Heb ik dan – vraag 2 – al een reactie gegeven aan de minister? Jazeker, gister bij het BO MIRT, dat overleg waar wij 100 miljoen euro opnieuw naar Brabant hebben weten te halen om de A50 waarschijnlijk te gaan verbreden. Daar vroeg u niet naar, maar ik kan me zomaar voorstellen dat u dat ook heel fijn nieuws vindt, mijnheer Van den Berg. Dus voor het geval u dat gemist had, dacht ik: ik deel het toch maar even met u. En daar heb ik gezegd over de A58, van: mevrouw de minister, heel fijn dat u zo duidelijk heeft aangegeven dat die projecten doorgaan, onwijs vervelend dat er een vertraging op zit, en laten we nu vooral zo snel als mogelijk die gebiedsgerichte aanpak als regio en kabinet ter hand nemen, want bijvoorbeeld bij het Ulvenhoutse Bos, waar de A58 tussen Sint-Annabosch en Galder loopt, zouden er zomaar kansen kunnen zijn om die drie tot vijf jaar die u nu aangeeft minder te laten worden als we een hele slimme aanpak in de benen weten te helpen, waar we onder andere via extern salderen zomaar eens die weg sneller zouden kunnen gaan aanleggen. Heb ik dat met krachttermen gedaan? Nee, niet, dat doe ik alleen in het stadion en ook daar heeft het geen effect, maar in het BO MIRT al helemaal niet. Dat laat ik graag aan de PVV over, als ze daar behoefte aan hebben.

Vraag 3. Kan ik de stikstofbalans in beeld brengen? Nee. Ben ik bereid daartoe vandaag nog een onderzoek te starten? Ook nee, want dat komt namelijk gewoon terug bij de gebiedsgerichte aanpak. Achterliggende vraag van u is natuurlijk: wat is dan het snelste tijdspad wanneer het wel voor elkaar zou kunnen komen? En dat hebben we al in de benen gebracht.

Vraag 4. Bent u bereid alle logistieke projecten stil te leggen? Nee.

En vraag 5. Klopt het dat, als de A58 in België had gelegen, er geen vuiltje aan de lucht was geweest? Nou ja, hij ligt niet in België, dus ik vind dat vrij hypothetisch. Er zou wel een kuiltje in de weg zijn geweest, denk ik. Het zou een stuk hobbeliger rijden geweest zijn als hij in België had gelegen. Maar verder weet ik niet zo goed wat ik met deze vraag aan moet. We moeten gewoon zo snel als mogelijk die projecten realiseren.

De **voorzitter**: Ik dank de gedeputeerde voor zijn beantwoording. Dan geef ik de heer Van den Berg de gelegenheid om in één minuut een eventuele vervolgvraag te stellen.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, voorzitter. De PVV heeft toch liever een wat bredere A58 van Belgische kwaliteit dan helemaal geen. Want we hebben het hier inderdaad over een totaal non-probleem, zoals we het vandaag de hele dag over non-problemen gaan hebben. Stikstof is helemaal geen probleem, CO₂ is helemaal geen probleem, dat zou ik juist toe willen juichen; het is prachtig voor de natuur en de bijtjes en de bijtjes.

De antwoorden zijn zoals verwacht. De vraag is wel: wat gaan we ondertussen doen? Want Brabant loopt hopeloos vast en u geeft aan dat u toch doorgaat met het verder verdozen van Brabant, nóg meer vrachtwagens op de weg, nóg meer filedruk en nóg meer puinhoop. Mijn vraag, of hartenkreet, is: wat gaat u nu concreet doen, de komende dagen voor mijn part, liefst nog vandaag, om hier zo snel mogelijk oplossingen voor te vinden?

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van den Berg. De gedeputeerde.

De heer **Van der Maat** (GS, VVD): Nou, mijnheer Van den Berg, in de eerste plaats de bestuursstijl vasthouden waarmee we bezig zijn. Dus niet zeggen dat er geen probleem is en dat het allemaal belachelijk is en krachttermen gebruiken, maar gewoon zo'n punt, zoals u net zelf aangaf: hoe zorgen we er nou voor dat we bijvoorbeeld meer vrachtwagens van de weg krijgen? Als u het persbericht leest dat we vanochtend hebben gestuurd, en de mededeling ook die we daarvóór nog aan de Staten hebben gedaan,

dan zijn we erin geslaagd om gisteren, door gewoon goed samen te werken met partijen, gewoon te kijken waar je oplossingen kunt vinden om Brabant verder te helpen in plaats van te zeggen dat toch alles niet werkt, zijn we erin geslaagd om met een Tilburgse ondernemer, de gemeente Tilburg en het Rijk nu afspraken te maken over een investering van de trimodale ontsluiting in Tilburg bij Loven, heel belangrijk voor Tilburg, zodat we 56.000 vrachtwagens per jaar gewoon van de weg kunnen halen. Dat soort typen oplossingen, dáár zit Brabant op te wachten en dat vraagt ook dat je bestuurders hebt die niet alleen maar beginnen te roepen wat er allemaal niet klopt, maar gewoon met werkbare oplossingen komen, geld op de plank brengen en instrumenten in de praktijk brengen waar Brabant wat aan heeft.

De **voorzitter**: Oké, één interruptie van de heer Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, voorzitter. Wat er in Tilburg gebeurt, inderdaad fantastisch hoor, het liefst ook per boot en – mag ik dat nog zeggen? – per vliegtuig, maar wij zitten te wachten op... Gedeputeerde, u zit hier al jaren en jaren en in 2011 hadden we InnovA58, zou in de A58 in 2016 de schop erin gaan. Er gebeurt niks! En u houdt uw huidige bestuursstijl vast, dat is juist mijn grote angst! Eindhoven schiet ook weer mis vanmorgen, ook weer 100 miljoen weg. Die gaan naar de A50, hartstikke mooi, maar dat was een motie die wij ooit ingediend hebben, wij hebben dat ooit als PVV op de kaart gezet, wat daar gedaan moet worden...

De **voorzitter**: Uw vraag is?

De heer **Van den Berg** (PVV): Mijn vraag is: wilt u toch eens op z'n minst uw lobbywerk, of vanuit deze provincie heroverwogen om te kijken of er nog veel meer naar Brabant kan komen?

De **voorzitter**: Oké, de vraag is duidelijk.

De heer **Van den Berg** (PVV): Want ik rij ook wel eens over prachtige wegen in het noorden en het westen....

De **voorzitter**: Nee, mijnheer Van den Berg, uw vraag is gesteld. De gedeputeerde heeft het woord.

De heer **Van der Maat** (GS, VVD): Ja, als u nou uzelf gewoon een compliment zou geven voor die motie over de A50 die u heeft ingediend, waarvan ik ook heb gezegd "fijn dat u dat doet", en dat u nu zou zeggen van "goh, gedeputeerde, wat fijn dat het is gelukt, dat die 100 miljoen is binnengehaald", maar nee, u begint hier te kallen en te zeggen dat er allemaal niks is gebeurd, terwijl u net zo goed weet als ik dat, als je het bij elkaar optelt, we bijna aan de twee miljard zitten over de afgelopen vijf jaar. Het zou u sieren als u daar een keer een opmerking over zou maken.

De **voorzitter**: Ik dank de gedeputeerde voor zijn beantwoording. Ik inventariseer of er vanuit andere fracties behoefte is om bij deze vragen aan te sluiten. Ik stel vast dat dat niet het geval is. Dan is hiermee het vragenhalfuur beëindigd.

Interpellatiedebat

De **voorzitter**: Gaan we over naar het volgende onderwerp op de agenda, en dat is, zoals aangekondigd, een interpellatie door het lid Vreugdenhil over uitstoot vergunningverlening stikstof in industrie. Hij krijgt enkele minuten om zijn vragen aan het college te stellen. Aan hem het woord.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, dank u wel, voorzitter. Voorzitter. Al in 2016 was er een onderzoek hier in Brabant waarin gekeken werd naar de Brabantse industrie die zonder natuurvergunning in werking was. Daar hebben we hier stevige debatten over gevoerd en dat heeft geleid tot een plan van aanpak en dat heeft ook geleid tot een aantal controles in de afgelopen periode, en we hebben er als fractie ook deze periode een aantal keren vragen over gesteld aan het college. Voorzitter. Afgelopen woensdag heeft EenVandaag ook een hele heldere reconstructie gemaakt hoe dat geleid heeft in de afgelopen periode tot telkens weer hetzelfde beeld, dat 25% tot 30% van de onderzochte industriebedrijven zonder natuurvergunning in werking was. Voorzitter. Wij hebben een aantal van die vergunningen geanalyseerd en daar zijn wij eigenlijk tot een aantal zaken gekomen die ons zeer bevreemden, onder andere dat een aantal van die vergunningen die in 2016 al afgegeven waren vlak voor de uitspraak van de Raad van State op 29 mei, alsnog door de provincie vergund zijn. En ook zagen wij dat er een aantal vergunningen tussen zaten die wel heel erg ruim door het college verleend zijn.

Voorzitter. Aan de hand van vier voorbeeldcasussen, waar achter een heel aantal bedrijven zitten die dezelfde problematiek laten zien, willen wij de vragen aan de gedeputeerde stellen.

Als eerste willen wij de situatie van de vergunning van ATM Moerdijk onder de aandacht brengen, een bedrijf dat al in 2016 in het onderzoek zat en op dat moment geen vergunning had en vrijwel direct een vergunning aangevraagd heeft. Voorzitter. Het heeft tot 15 mei 2019 geduurd voordat die vergunning verleend werd en hoewel op de peildatum de vergunning eigenlijk voor 259 ton was, kwam de vergunning af voor 295 ton NO_x, oftewel een strik erom van 30 ton NO_x. Voorzitter. Een vraag aan de gedeputeerde: hoe kan het dat een aanvraag die zo lang op de plank is blijven liggen vervolgens zo kort voor de uitspraak van de Raad van State alsnog verleend is? En de tweede vraag: hoe kan het dat in dit legalisatietraject bovenop de uitgangssituatie, de peildatum van 295 ton, nog eens een keer 36 ton extra NO_x is vergund, zo vlak voor de 29 mei-uitspraak van de Raad van State?

Voorzitter. De tweede situatie: een groot bedrijf in Etten-Leur met een grote uitstoot van ammoniak, 52.000 kilo. Navraag van ons bij de omgevingsdienst naar aanleiding van de omgevingsvergunning leerde ons dat dit bedrijf geen Natuurbescheringsvergunning heeft en toch een hele grote depositiebijdrage op diverse gebieden van geschat 4 à 5 mol heeft. Voorzitter. Kan de gedeputeerde, en hij weet de naam van het bedrijf, aangeven op welke wijze de provincie in het kader van de Natuurbescheringswet haar toezichthoudende taak heeft uitgevoerd ten opzichte van dit bedrijf? En, voorzitter, de tweede vraag hierover: op welke wijze is de impact van dit bedrijf verwerkt in de depositiecijfers van stikstofgevoelige natuurgebieden, en dan met name in het Ulvenhoutse Bos, waar een forse overschrijding van de kritische depositiewaarde is?

Voorzitter, een derde casus: InBev in Valkenswaard bleek in 2016 geen Natuurbescheringsvergunning te hebben. Ze hebben de aanvraag vrijwel direct ingediend, maar deze aanvraag is nog altijd niet verleend. Ondertussen heeft het bedrijf wel een aantal keer daarover bij de provincie aan de bel getrokken en stoot het bedrijf al die jaren 52 ton NO_x uit, met de hoogste depositiebijdrage op het Leenderbos van 8,54 mol per hectare. Voorzitter. Eerste vraag: hoe kan het dat er nog altijd geen Natuurbescheringsvergunning verleend is voor dit bedrijf, terwijl de aanvraag er al jaren ligt? Voorzitter. Een tweede vraag: op welke wijze worden de bijdragen van dit bedrijf in al die jaren verwerkt in de depositiecijfers voor de stikstofgevoelige natuurgebieden, en in het bijzonder het Leenderbos?

Voorzitter. Laatste casus: RWE Amercentale Geertruidenberg, eigenlijk bijvangst in het onderzoek dat we deden. Wij constateerden dat dit bedrijf een oude natuurvergunning had, maar tussentijds, in 2017, wel een revisievergunning heeft gekregen. Dat bedrijf heeft in de afgelopen jaren, 2017, 2016, 2015, altijd minder dan 10 ton NH₃ uitgestoten. En uiteindelijk krijgt dit bedrijf op 7 mei, twee weken voordat de Raad van State een uitspraak doet, een vergunning voor 82 ton ammoniak en 1,6 miljoen NO_x. En vervolgens wordt als uitgangssituatie van dit bedrijf genomen de oude vergunning die in 2011 opgesteld was. Voorzitter,

twee vragen. Hoe kan het dat een RWE, afwijkend van de werkelijke en historische emissie, zo'n forse toename van NOx en ammoniak vergund is? En twee: hoe kan het dat u RWE in 2017 een revisievergunning verleent zonder de noodzakelijke NBW-vergunning, terwijl hier de discussie in de Staten heel fors gevoerd werd?

Voorzitter, het laatste punt. In de afgelopen periode hebben we duidelijke afspraken gemaakt over het aantal controles dat uitgevoerd zou worden bij industriebedrijven. Wij constateren dat ondanks dat dit een heel belangrijk punt is, ook in het beleid van de provincie, in 2018 maar 80% van de controles daadwerkelijk uitgevoerd zijn en in 2019, juist nu het vraagstuk zo groot is, van de geplande 127 controles er nog maar 27 uitgevoerd zijn en door de ODZOB nog maar 0 controles uitgevoerd.

De **voorzitter**: Wilt u afronden?

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ik rond af, voorzitter, met drie vragen. Klopt het dat de uitvoering van de controles fors achterloopt op de afspraken die gemaakt zijn? Twee: welke verklaring heeft de gedeputeerde voor deze achterstand. En drie: is deze achterstand acceptabel, gelet op de gemaakte afspraken in het plan van aanpak?

Voorzitter. Wij krijgen graag een helder en duidelijk antwoord op deze vragen van de gedeputeerde.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Vreugdenhil voor zijn vragen. Dan is nu het woord aan het college bij monde van gedeputeerde Grashoff.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Ja, voorzitter, dank u wel. Mochten er mensen in de zaal zijn die denken: wat heeft die man een mal brilletje op...

De **voorzitter**: Integendeel!

De heer **Grashoff** (GS, GL): Het komt omdat ik mijn leesbril thuis heb laten liggen, dus ik doe het even met een leenexemplaar. Ik vond deze wel hip, dus daar moet u het mee doen vandaag, met dit uitzicht. Ik kan het niet helpen.

Voorzitter. Ik ben heel blij met de interpellatie van de heer Vreugdenhil, want dat geeft de mogelijkheid om nog even wat preciezer aan te geven hoe wij nu omgaan met vergunningverlening, ook richting industrie, en hoe het nou zit met de deposities vanuit verschillende sectoren. Ik heb in elk geval even dit plaatje. Ik ga niet een hele presentatie houden, dit is het enige plaatje, en daarop ziet u helemaal rechts die hoge kolom met 46% bijdrage landbouw en een eind meer naar links, daar staat: industrie 1%. Nog verder naar links staat overigens ook nog iets met energie en nog iets met andere zaken, twee keer 0,3%. Nou, laten we die er eens bijtellen, want wij hebben het over industrie met misschien ook wel inclusief energievoorziening en dergelijke: 1,6%. Hoe komen die cijfers nu tot stand? Dit zijn RIVM-cijfers. Ze komen tot stand via een landelijk emissieregistratiesysteem. Het emissieregistratiesysteem is overigens een openbaar systeem, dat je op de website zo kunt bekijken, en daar vind je van heel erg veel bedrijven de emissies, niet van alle bedrijven, maar wel van eigenlijk alle relevante bedrijven, alle grote bedrijven. Hoe maakt het RIVM daar nou een registratie van? Die pakt al deze gegevens bij elkaar. Dat heeft niets te maken met vergunningverlening, heeft niets te maken met de vaag of wij al dan niet een vergunning hebben verleend, of iets vergunbaar is of niet: het gaat om registratie van de feitelijke emissies. De kleinere bronnen, waarvan geen feitelijke cijfers zo direct beschikbaar zijn, worden op basis van de statistische analyse op basis van CBS-cijfers daarop opgeplust. Er zal ongetwijfeld een onnauwkeurigheid in zitten, maar grosso modo is op landelijk niveau het beeld zoals dit. En stel je nu eens voor dat er een forse foutmarge zou zitten op het aandeel industrie – laat ik eens een wild getal noemen: we zitten er 50% naast –, en dat zou inclusief

energie en de diensten zijn die er ook nog staan, de afvalverwerking energie en industrie, die 1,6%, en we zouden er 50% naast zitten, dan zou dat kunnen optellen tot 2,4% van de totale emissies.

De **voorzitter**: Ik wil de gedeputeerde nu wel vragen om de vragen te beantwoorden.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Ja. Dus voordat we met elkaar een enorme toer bouwen over wat hier nu allemaal mis is, en dat dit het totale beeld zou veranderen, nee: het overall-beeld blijft zoals het is.

Voorzitter. Dan de vragen. ATM Moerdijk. Waarom heeft het lang op de plank gelegen en is het kort voor de uitspraak alsnog verleend? Nou, dat het kort voor de uitspraak was, dat wisten wij niet op het moment van het verlenen, want we hadden geen voorinformatie. Misschien dicht de heer Vreugdenhil mij een enorme invloed toe, maar wij wisten echt niet op dat moment dat er zo kort daarna een uitspraak zou volgen. En de Staatsraden hadden mij ook niet geïnformeerd over wát ze in die uitspraak gingen zeggen en of dat überhaupt de vergunningverlening in de weg zou staan. Dus ik denk dat hier toch een wonderlijke vraag aan de orde is die een soort voorkennis suggereert die we niet kunnen hebben, die we ook niet hebben, en dat wist de heer Vreugdenhil zelf natuurlijk ook. Dus er zit toch een zekere mate van insinuering in deze vraag, alsof wij bewust bepaalde vergunningen zouden verlenen in aanloop naar een dan blijkbaar ongunstige uitslag van de Raad van State.

Voorzitter. Waarom is er 295 ton vergund ten opzichte van 259 depositie op een peildatum? In de PAS-systematiek, waar we over spreken in dit geval, was er voor dit soort vergunningen een zekere stikstofruimte gereserveerd. Ik zal niet zeggen dat dat helemaal terecht was, want de PAS werd niet voor niks daarna afgeschoten, maar dat was wel het regelgevingskader waarbinnen de vergunningverlening plaatsvond en moest plaatsvinden. Wij voeren de Natuurbeschermingswet uit, maar wij hebben als provincie niet de beleidsvrijheid om het achterliggende beleid één op één te formuleren. Voorzitter, en nu maak ik toch een beetje brutale opmerking: eigenlijk denk ik dat de heer Vreugdenhil ook wel weet dat het zo is dat wij gebonden beschikkingen doen binnen het kader van wet- en regelgeving.

Voorzitter, dan gaan we naar Saint-Gobain. Hoe heeft de provincie toezicht uitgeoefend op het bedrijf in het kader van de WNB? Nou, er is toezicht geweest, maar dat toezicht heeft wat dat betreft een lange termijn gehad met een complexe aanvraag, die later dan gewenst op gang is gekomen. En wat ons betreft is het ook zo dat Saint-Gobain echt aan de beurt is om nu snel te zorgen dat ze een vergunning gaan krijgen. We hebben er heel duidelijk de schijnwerpers op, we zijn met het bedrijf in overleg en ja, daar moet een vergunning komen. Zou dat betekenen dat Saint-Gobain onder de nieuwe omstandigheden 0,00 uitstoot zou moeten hebben? Nee, dat is niet het geval, want als wij vergunningen verlenen en er nog helemaal geen sprake was van een vergunning, dan moeten wij terug naar de referentiesituatie. Het zou een heel technisch, ingewikkeld verhaal worden, maar dat ga ik allemaal niet doen. Het kan zelfs zijn een referentiesituatie uit de jaren '90, toen het Natura 2000-gebied in de buurt werd aangewezen. En vanuit dat peil gaan we kijken wat nou ten opzichte daarvan is veranderd. Als dat ernstig is toegenomen dan heeft Saint-Gobain nu wel een probleem. Ik zou bijna zeggen: alle bedrijven die sneller zijn geweest hebben het relatieve voordeel van een onherroepelijke vergunning en Saint-Gobain zal die dus nog wel moeten zien te verwerven. Het zou kunnen dat men dan ook maatregelen moet nemen.

De wijze van impact van het bedrijf en de depositiecijfers, nou ik heb het net uitgelegd aan de hand van het emissieregistratiesysteem: kijkt u in het emissieregistratiesysteem, vindt u Saint-Gobain zo terug, met naam en toenaam, en de vestiging en de deposities zitten daarin verwerkt.

De **voorzitter**: Wilt u gaan afronden?

De heer **Grashoff** (GS, GL): Ja, voorzitter. Ik heb nog InBev. Door de heer Vreugdenhil wordt aangegeven dat er een enorme depositie is. Er lijkt een soort misverstand te zijn, want dat cijfer kennen wij niet. Wij

kennen een veel en veel lager cijfer, dus daar kunnen we nog met elkaar over doorpraten, hoe dat precies zit. Ja, er is een lang traject van vergunningverlening geweest en dat moet op dit moment ook weer opnieuw worden veranderd, want sinds het vallen van de PAS moeten ook nog lopende aanvragen – en daar was hier sprake van – opnieuw worden bijgesteld. Dat betekent dat er opnieuw een aanvraag met een onderbouwing moet komen, en die zullen we met voortvarendheid aanpakken.

Tot slot, voorzitter, RWE. Hoe kan het zijn dat RWE afwijkend van de werkelijke historische emissie zo'n forse toename van NOx en NH3 is vergund? Laten we wel wezen: bij de RWE-vergunning is sprake van een hele forse afname, ten eerste al door het stilleggen van de Amer 8, wat maar weer eens bevestigt hoe belangrijk verduurzaming van onze energievoorziening is, maar ook de Amer 9 is afzonderlijk nog een afname in deze vergunning meegenomen. Verder is er geen sprake van een definitieve vergunning, maar van een ontwerpvergunning. Ik denk dat u dat ook opgevallen zal zijn. En die ontwerpvergunning zal nu ook opnieuw tegen het nieuwe regelgevingskader moeten worden beoordeeld. Wat is er dan in veranderd? In de oude situatie gingen wij uit van de stikstofruimte die er was in het PAS. Die is er niet meer, dus nu zullen we deze aanvraag in zijn definitieve vorm moeten beoordelen tegen het licht van de interne salderingsregels, de interne salderingsregels die voor alle sectoren gelden, dus ook voor de Amercentrale of een RWE. Dat zullen we zorgvuldig doen en het zou kunnen dat de definitieve vergunning dan ook nog afwijkt van de voorlopige vergunning, maar dat kan ik op dit moment nog niet zeggen.

Voorzitter. Daarmee heb ik volgens mij de vragen beantwoord. Nee, sorry, ik heb nog één algemene vraag: klopt het dat uitvoering controles fors achterloopt bij de afspraken? In 2017 en 2018 loopt het wel wat achter, maar ook weer niet zo heel veel. De achtergrond daarvan is capaciteitsvraagstukken bij de omgevingsdiensten. Er zijn veel controles uitgevoerd, maar zoals u weet, hebben de omgevingsdiensten moeite om de capaciteit op peil te brengen. In 2019 zat dat anders, want wij hebben op 29 mei onze omgevingsdiensten gevraagd om hier even mee te stoppen, omdat wij simpelweg op dat moment geen enkel kader meer hadden om die toezichtstaak uit te voeren. We hebben op 11 oktober, zoals we luid en duidelijk ook met de Staten hebben gecommuniceerd, het toezicht weer opgestart en nu gaan weer controles plaatsvinden. Maar 2019 zal op dat punt inderdaad een gat blijven vertonen. Daar kunnen wij op dit moment even niks aan doen,

Dank u wel.

De **voorzitter**: Ik dank de gedeputeerde voor zijn beantwoording. Ik geef de heer Vreugdenhil dan de gelegenheid om een enkele minuut te besteden aan eventuele vervolgvragen. Aan hem het woord.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, voorzitter. Ik vind het jammer dat de heel lange inleiding van de gedeputeerde afbreuk heeft gedaan aan de beantwoording van een aantal vragen die toch heel specifiek gesteld zijn. Maar laat ik beginnen met de voorinformatie. Op 29 mei heeft de Raad van State een uitspraak gedaan, maar op 23 mei heeft de provincie besloten om om twaalf uur 's middags al de vergunningverlening te stoppen. Had dus al duidelijk informatie, of had voor zichzelf besloten van "het kan wel eens anders uitpakken", dus daadwerkelijk vóór die periode is de vergunningverlening al gestopt. En die informatie wordt nu ook weer niet gedeeld door de gedeputeerde.

Voorzitter. Als het gaat om ATM Moerdijk, dan zien wij in de vergunning – en ik heb ook de emissieregistratie gezien, meneer Grashoff – dat in 2017 gewoon 254.000 ton uitgestoten wordt, en dat is ook precies wat de peildatum was die eerder gebruikt werd. Dat sluit ook aan op de omgevingsvergunning die er ligt, dus ik vraag me nog steeds af waar de 30 ton extra vandaan komt, gezien ook de aanvraag en de vergunning die eerder als omgevingsvergunning daarin afgegeven is. En ook dat vermeldt u hier niet bij. Dat betekent ook dat we hier te maken hebben met een legalisatietraject en in dit legalisatietraject wordt dus nog eens een keer een fors aantal extra tonnen NOx daarin vergund.

Voorzitter. Als het gaat over Saint-Gobain in Etten-Leur: we hebben het hier over het op vijf na grootste ammoniak uitstotend bedrijf van heel Nederland. En dit bedrijf heeft al die jaren niet op de radar gestaan bij de provincie met z'n enorm impact op de natuurgebieden, waarvan u dan nog zegt: hij was bekend bij de emissieregistratie, maar dat heeft helemaal niks te maken met de cijfers die op de depositie op de natuurgebieden gelden, en zeker ook het Ulvenhoutse Bos, waar de kritische depositiewaarde ver overschreden wordt, voorzitter. Ik vind het ontzettend jammer dat de gedeputeerde die informatie hier niet met ons deelt, waardoor het totaalplaatje helder is in deze situatie.

Als het gaat om InBev, heeft dit bedrijf ons aangegeven dat ze geregeld aan de bel hebben getrokken hier bij de provincie, maar telkens geen gehoor kregen en ook niet met de provincie in gesprek konden komen. En als het gaat om die 8,54 mol per hectare, voorzitter, dat zit gewoon in het toezichtsrapport dat in 2016 opgesteld is. Dus dat is gewoon bekend bij de provincie en dat hadden de gedeputeerden hier ook met ons kunnen delen.

Als het gaat om de Amercentrale, voorzitter, heb ik nadrukkelijk gevraagd wat de invloed is van de revisievergunning, de omgevingsvergunning die in 2017 afgegeven is waarin Rijkswaterstaat gezegd heeft tegen de provincie, omdat zij zelf ook de watervergunning hadden: let op, ook de NOx en de ammoniak moeten hier vergund worden, daar is een natuurvergunning voor nodig. Ondanks die signalen van Rijkswaterstaat heeft de provincie een vergunning afgegeven een revisievergunning, zonder een WNB-vergunning, om later, in 2019, weer terug te vallen op inderdaad een steenoude vergunning uit een heel ander tijdperk, waarin inderdaad 180.000 kilo ammoniak was, maar in de laatste jaren, meneer Grashoff....

De **voorzitter**: Wilt u afronden?

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP):... heeft RWE slechts 1, een jaar daarvoor 5,4 en daarvoor 10,4 ton ammoniak uitgestoten, en zeker niet die 82 ton ammoniak, voorzitter. En dan kom ik op het laatste punt, voorzitter, als het gaat om...

De **voorzitter**: U moet echt afronden. Nog één zin.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ik rond af, voorzitter.

De **voorzitter**: Nog één zin.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): De gedeputeerde geeft aan dat de controles stopgezet werden na de uitspraak van de Raad van State, maar voor de agrarische sector zijn al die toezichtstrajecten gewoon doorgegaan, zijn er zelfs méér controles uitgevoerd dan gepland. Alleen voor de industriesector zijn ze on hold gezet, terwijl het juist op dit moment zo belangrijk is om alle bedrijven in beeld te krijgen die daadwerkelijk een natuurvergunning nodig hebben.

De **voorzitter**: Ik dank u voor uw vervolgvraag. Het woord is aan gedeputeerde.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ik hoop dat de andere fracties...

De **voorzitter**: Nee, u heeft niet meer het woord. We houden ons aan de spelregels. Grashoff.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Het stemvolume van de heer Vreugdenhil loopt wat op, de intonatie. Dat is meestal een teken dat hij zijn punt een beetje aan het kwijtraken is, en dat is hier volgens mij ook het geval. Er wordt een onvoorstelbare toer gebouwd over industrie die wij allemaal niet in de hand zouden

hebben en uiteindelijk gaat dit nog om enkele voorbeelden, enkele voorbeelden waarin het wellicht zo zou kunnen zijn dat daar iets adequater een vergunning verleend had kunnen worden. En voor Saint-Gobain heb ik in de richting van de heer Vreugdenhil aangegeven: ja, daar moeten we fors bovenop zitten en dat had best een tandje sneller gekund.

De **voorzitter**: Interruptie Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voorzitter. Het is geen punt van orde, maar ik zou u toch een vraag willen stellen. Net in de interpellatie ook worden vragen gesteld die eigenlijk beantwoord moeten worden en ook nu begint de gedeputeerde met een persoonlijk punt, om daar iets neer te zetten, terwijl er gewoon een aantal concrete vragen gesteld zijn. Ik zou u willen vragen of de gedeputeerde zijn spaarzame tijd wil gebruiken om concreet de vragen die gesteld zijn daarin te beantwoorden.

De **voorzitter**: Ik denk dat in algemene zin voor iedereen in deze zaal geldt dat we iets op de orde hebben staan en dat we ons daarbij houden. Dat is precies aan alle partijen die aan dit debat deelnemen de oproep, ook aan u, mijnheer Vreugdenhil. Een interruptie van mijnheer Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Jawel, voorzitter, een interruptie richting de gedeputeerde. De gedeputeerde presenteerde zonet een staat met daarop alle vrijkomende stikstof in de verschillende categorieën. Echter, ik mis één categorie, die daar niet op voorkomt, en die ik na enig zoeken in de kringloop van de stikstof gevonden heb. Het is een rapport van het Centraal Bureau voor de Statistiek van 2016. 'Stikstof in afvalwater en slib' luidt de titel van het rapport en het is gevalideerd, dus daar is geen discussie over.

De **voorzitter**: En uw vraag?

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Ik zal even een paar kengetallen noemen die hierin staan. De gegevens zeggen dat in Nederland in de rioolwaterzuiveringen slechts 89 miljoen kilo stikstof aangevoerd wordt middels de verschillende riolen. Daarvan wordt ongeveer 14 miljoen kilo afgevoerd via het effluent op het openbaar water en dergelijke...

De **voorzitter**: En uw vraag?

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Als ik even mag, voorzitter...

De **voorzitter**: Nee, want kijk: dat is nu precies het punt...

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Ik zal proberen kort te zijn.

De **voorzitter**: Nee! U kent het reglement. U kunt zich straks vóór nog melden in de rij van sprekers, daar houden we betogen, interrupties zijn bedoeld voor korte, puntige vragen die dan aan de orde zijn in het betoog van de gedeputeerde. Dus ik verzoek u: als u dit punt wilt uitwerken, wacht u keurig op uw termijn, anders plaatst u een spitsvondige vraag richting de gedeputeerde en gaat hij dat beantwoorden. Dat is de opzet van de idee.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Uiteindelijk levert het rekensommetje op dat in Brabant 800.000 ton stikstof vervluchtigt naar de lucht vanuit rioolwaterzuiveringen, terwijl deze geen Natuurbeschermingsvergunning hebben. Hoe kan dit?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Ik denk dat het goed is op deze laatste vraag ook nog eens even schriftelijk in te gaan, maar voor dit moment: we hebben het hier over een waterzuiveringsinstallatie waar aan alle kanten aan gewerkt wordt, samen met de waterschappen, om inderdaad die stikstofbelasting uit dat rioolwater terug te dringen. Er zijn belangrijke acties op en ik denk dat het goed is dat we daar de Staten over informeren.

De **voorzitter**: Ja, en ik ga ook dit debat nu stoppen, want aan de orde is hier een aantal vragen, precies gesteld door de heer Vreugdenhil, waarvan de gedeputeerde geacht wordt ze te beantwoorden. Dat is aan de orde, geen breder debat over alle andere zaken die hiermee verbonden kunnen worden. Dat gaan we echt niet doen. De gedeputeerde heeft het woord om de vragen te beantwoorden.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. De heer Vreugdenhil komt in zijn nadere vragen eigenlijk weer op hetzelfde punt terug. Bij ATM: waarom hebben wij nou een vergunning verleend zo kort voor de uitspraak van de Raad van State? En nogmaals: daar zit een insinuatie in. Ik kan niet anders dan dat vaststellen. We hebben op 23 mei te horen gekregen dat de Raad van State op 29 mei uitspraak zou gaan doen en op 15 mei is de definitieve vergunning voor ATM verleend conform de normale procedures, met eerst een ontwerpvergunning, dan een inzagetermijn en dergelijke en dan een definitieve vergunning. Niks bijzonders mee.

De **voorzitter**: Interruptie Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u voorzitter. Ik hoorde de gedeputeerde net ook al zeggen "ja, we konden eigenlijk niet zien aankomen wat de Raad van State hiervan ging vinden, dat wisten we van tevoren niet". Maar we hebben hier juist als Staten altijd te horen gekregen: er ligt een uitspraak over de PAS van het Europees Hof van Justitie, de kans is heel groot dat de Raad van State die uitspraak van het Europees Hof van Justitie onverkort gaat overnemen. Dit was al maandenlang bekend voordat die uitspraak van de Raad van State bekendgemaakt werd.

De **voorzitter**: En uw vraag is?

De heer **Van Hattem** (PVV): Mijn vraag is: heeft het college dan op geen enkele wijze bij die vergunningverlening geanticipeerd op het mogelijk verwerpen door de Raad van State van de PAS-systematiek?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Ja, voorzitter, daar kan het antwoord eenvoudig op zijn. Het antwoord is nee.

De **voorzitter**: Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dan de tweede vraag in dit kader. Hoe duidt de gedeputeerde dan zijn uitspraak van "ja, we wisten helemaal niet waar de Raad van State mee zou komen", terwijl door het toenmalige college heel duidelijk was gecommuniceerd dat de kans heel groot was dat de Raad van State de uitspraak van het Europees Hof van Justitie over de PAS zou gaan overnemen en dat we daar dus ook rekening mee moesten houden in ons beleid?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Nu komt er een omkering in, en die zou zijn dat wij – dat is de suggestie die de heer Van Hattem hier neerlegt – bewust vergunningen die we konden verlenen op de plank hadden moeten laten liggen tot na de datum van het bekend worden van de uitspraak van de Raad van State. Maar zo zit het niet in elkaar. Er zou, denk ik, terecht een interpellatiedebat over zijn aangevraagd door leden van uw Staten om mij aan de tand te voelen of dat niet zeer ten onrechte was geweest.

De **voorzitter**: De **Bie**.

De heer **De Bie** (FvD): Voorzitter. De heer Vreugdenhil moge zijn stem wat verheffen in alle oprechte emotie, ik constateer dat gedeputeerde Grashoff toch wat laconiek reageert. Er wordt hier de vinger op de zere plek gelegd. We zien dat mogelijk 1/3de van de industriële bedrijven niet vergund is. Als ik dat dan afzet tegen de agrarische sector, die al jarenlang zwaar onder druk wordt gezet, dan vraag ik me af wat de rechtvaardiging is voor deze rechtsongelijkheid.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Ja, voorzitter, ik ben wel blij met deze vraag, wat die geeft nog de gelegenheid om iets te zeggen wat in eerste termijn gewoon niet meer aan de orde kon komen, gezien de tijd. Er is helemaal geen sprake van dat ongeveer 1/3de van de Brabantse bedrijven geen vergunning heeft terwijl die die wel zou moeten hebben. Dat is een misvatting. Er is een steekproef geweest, niet een aselechte steekproef, maar een gerichte steekproef, in 2017. Daarin hebben we 92 bedrijven geselecteerd waarvan wij vermoedden dat er iets aan de hand zou kunnen zijn wat niet klopte. Van die 92 bedrijven waren er 35 die op dat moment moesten constateren dat ze hoogstwaarschijnlijk een vergunning moesten hebben. Overigens hebben we dat verder afgepeld. Bij nader inzien bleken een aantal niet vergunningplichtig te zijn en vervolgens is met de rest van deze bedrijven aan de slag gegaan en zitten we dus in vergunningtrajecten.

De **voorzitter**: De **Bie**.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Dus er is geen sprake van dat ongeveer 1/3de van de bedrijven niet over een vergunning zou beschikken.

De **voorzitter**: Dat heeft u al gezegd. De **Bie**.

De heer **De Bie** (FvD): Als daar geen sprake van is, over hoeveel bedrijven hebben we het dan waar geen vergunning op is verleend? Is daar zicht op?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Als het gaat om de bedrijven onder provinciaal toezicht, dat zijn er ongeveer 400, maar dat zijn wel de stevige, dan weten wij dat we nog met, pak 'm beet, 22 daarvan in procedure zijn. Dus dat is ongeveer het aantal. Van die 400 provinciale bedrijven weten we dat er ergens tussen 100 en 175 hoe dan ook niet vergunningplichtig wáren, want ik moet erbij zeggen: door de uitspraak van de Raad van State is er intussen recent natuurlijk wel weer heel veel veranderd, en van de rest heeft een groot deel de vergunning. En we hebben inderdaad nog met, pak 'm beet, 22 bedrijven een serieuze discussie.

De **voorzitter**: Komt u tot een afronding.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Onder het gemeentelijk toezicht is het overzicht wat minder precies, want dat is een veelheid. Realiseer je dat we in Brabant ongeveer 200.000 inrichtingen hebben die inrichting zijn in het kader van de Wet natuurbescherming. Dus vanuit dat perspectief is dat beeld iets minder scherp. Maar ook daar is op basis van de gerichte steekproef het beeld dat het overgrote deel wel beschikt over een vergunning, of daarover niet hoeft te beschikken.

De **voorzitter**: Interruptie Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Dank u wel, voorzitter. Voorzitter. Ik hoor de gedeputeerde een onderscheid maken tussen bedrijven waar de provincie voor verantwoordelijk is en waar de gemeenten voor verantwoordelijk zijn. Is het niet zo dat u vanuit de Natuurbeschermingswet voor alle bedrijven verantwoordelijk bent, zowel voor vergunningverlening als toezicht en handhaving, wanneer daadwerkelijk ook sprake is van een vergunningplicht, of een melding die in het verleden al gedaan had moeten worden?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Zeker is dat zo, maar daar zit een samenhang met de Wabo-bevoegdheden van de gemeente, waarbij op enig moment een toets zal moeten plaatsvinden bij de gemeente, die aantoot of er al dan niet sprake zou moeten zijn van een vergunningplicht, en dan komt het bij ons binnen. Dat betekent dat niet per definitie dat allemaal bij ons in beeld komt, en kan komen. Daar zit echt een stuk gemeentelijke verantwoordelijkheid en, at first, de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer zelf.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Dank u wel, voorzitter. Voorzitter. Ik hoef de gedeputeerde niet uit te leggen dat er ook gewoon voor gekozen kan worden om de vergunning afzonderlijk in te dienen en niet aan te haken daarin bij de Wabo-vergunning. Dat betekent dat u gewoon zelf verantwoordelijk bent voor het toezicht, als het bedrijf in gebruik wordt genomen, dat er ook daadwerkelijk een natuurvergunning voor is. Nu doet u weer alsof dat bij de gemeenten zou liggen. Nogmaals de vraag: bent u niet verantwoordelijk gewoon voor al die bedrijven die zonder vergunning in werking zijn? En dan moet u ook eerlijk antwoorden op de heer De Bie die terecht vraagt naar de totale omvang hiervan, en waar u u niet kan verschuilen achter een gemeente die ervoor gekozen heeft om niet aan te haken.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Het antwoord is nee. Er is sprake van een samenhangende bevoegdheid van gemeenten en provincie, waarbij op de 200.000 inrichtingen die hier mogelijk aan de orde zouden kunnen zijn het volstrekt onmogelijk is om te allen tijde van al die bedrijven te weten of er al

dan niet vergunningplicht is. Voor het overgrote deel van deze inrichtingen is dat overigens niet het geval, of wás dat niet het geval tot de uitspraak van de Raad van State, die dat allemaal nog een heel stuk compliceert. Dus het antwoord is nee.

De **voorzitter**: Daarmee heeft de gedeputeerde zijn beantwoording afgerond en kijk ik of nog een van de overige fracties zich wil melden om aan dit debat deel te nemen. Ik ga ze even volgens het lijstje af. Eerst de fractie van de VVD. Mevrouw Dirken zie ik. U heeft allemaal maximaal twee minuten.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Dank u wel, en ook dank aan de heer Vreugdenhil voor zijn vragen, niet vanwege het feit dat hij vragen stelt die veel beter schriftelijk hadden gekund omdat ze zo technisch zijn, maar omdat het ons als VVD voor de tweede keer in twee jaar de kans geeft om aan te geven dat dit een debat over staand beleid is dat wij overbodig vinden. Dus misschien kunnen we alvast een datum prikken voor over twee jaar, in 2021. Uitgangspunt in het staand beleid is en blijft voor ons dat iedereen die een vergunning nodig heeft, die ook aanvraagt, in alle sectoren. En wij horen niet dat dit college daar anders in staat dan het vorige. Er wordt dagelijks hard gewerkt om dat vergunningenbestand op orde te krijgen. We horen ook via het net al genoemde EenVandaag dat Brabant de eerste provincie is die dit al zo ver op orde heeft in alle sectoren. Wij kunnen ons dan ook niet voorstellen dat de ChristenUnie-SGP er moeite mee heeft dat Brabant hiermee vooroploopt. De VVD gaat ervan uit dat dit actieve beleid op VTH wordt gecontinueerd, maar kennelijk zijn er partijen die daar nog een keer bevestiging voor nodig hebben, dus graag die bevestiging.

Technisch gezien geldt misschien dat er geen actuele, onherroepelijke vergunning Wet natuur is voor elk bedrijf, in welke sector dan ook, maar dat wil nog niet zeggen dat GS geen zicht hebben op welke bedrijven in welke sector dan ook voor depositie op Natura 2000 zorgen. Want alle bedrijven moeten immers ook over een omgevingsvergunning milieu of een melding activiteitenbesluit beschikken. Gedeputeerde, kunt u bij de beleidsvoorstellen in december aangeven over welke deposities we het nu per saldo per natuurgebied hebben en wat dat betekent voor de mogelijkheden die alle sectoren daar hebben om te ontwikkelen, zowel in de landbouw als in de industrie, de woningbouw en de wegenbouw? Zo ja, dan wensen wij het college in de tussengelegen tijd veel succes met de verdere voorbereiding van deze voorstellen, zonder dat we intussen nog tijd hoeven te spenderen aan debatten over staand beleid.

De **voorzitter**: Ik dank mevrouw Dirken voor haar bijdrage. Dan kijk ik of de fractie van Forum voor Democratie nog in deze fase het woord wenst. Dat is niet het geval. Het CDA? Ja, mevrouw Van de Ven zie ik. Aan u het woord.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Voorzitter. Onze Brabanders moeten kunnen bouwen op hun provinciebestuur, het gevoel hebben dat er serieus naar hen geluisterd wordt, maar belangrijker nog: dat er serieus met hen omgegaan wordt. Daarin hebben wij allemaal een voorbeeldfunctie. Wij zitten hier om te doen wat juist is voor álle Brabanders, niemand uitgezonderd. Onze Brabanders verdienen een eerlijke behandeling: alle feiten op tafel, alles inzichtelijk maken, dan, in dit geval, het aandeel van de uitstoot per sector eerlijk vaststellen, om vervolgens tot een eerlijk en realistisch beleid te komen waar de natuur echt mee gediend is. Voorzitter. Als CDA vragen wij om vóór het stikstofdebat van 13 december alle juiste gegevens aangaande de stikstofuitstoot per sector te mogen ontvangen, net als het rapport over het flankerend beleid bij de veehouderijbesluiten uit 2017, waarnaar Wageningen University onderzoek heeft gedaan.

Tot slot. Het debat vandaag is prematuur, want nog niet alle informatie ligt op tafel. Op 13 december praten we verder en maken wij als CDA onze afweging.

Dank u wel.

De **voorzitter**: Ik dank mevrouw Van de Ven voor haar bijdrage. Ik kijk naar de SP-fractie. De heer Swinkels.

De heer **Swinkels** (SP): Voorzitter. Allereerst dank voor de beantwoording van de gedeputeerde, omdat ik meen dat hij allereerst terecht de verhoudingen aangeeft waarover wij spreken – dat lijkt me heel goed om in dit debat te betrekken –, maar daarnaast eigenlijk ook, bijna een beetje tegen de richting in die de heer Vreugdenhil blijkbaar aangeeft, probeert aan te geven dat er wel heel wat anders gaande is met ons staande beleid, de maatregelen die daaruit voortkomen en de vergunningverlening. Ik vergelijk het altijd maar met het volgende. We spreken met elkaar af dat je een rijbewijs nodig hebt om te mogen rijden, maar je bent zelf wel verantwoordelijk om dat rijbewijs te halen en daarna ook dat rijbewijs aan te vragen. Als wij dat doen, en je hebt aan alle voorwaarden voldaan, dan krijg je je rijbewijs. Dat geldt hier eigenlijk, in een wellicht iets complexere situatie, op dezelfde manier: het is aan de bedrijven om de vergunning aan te vragen en het is aan dit college om uiteindelijk die vergunning te verlenen als aan alle voorwaarden wordt voldaan. Volgens mij moeten we die zaken hier niet door elkaar halen. Dat hebben we inderdaad twee jaar geleden ook met elkaar besproken. Er blijft toch een soort hardnekkige poging om maar te blijven insinueren dat het allemaal anders is, en dat vind ik eigenlijk alleen maar kwalijk en lastig voor dit college en de vorige colleges, en ik zou dan ook graag de heer Vreugdenhil willen oproepen om daarmee te stoppen.

Dank u wel.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Swinkels. Dan zijn we bij de fractie van D66. Mevrouw Van Kessel. Vanaf de plaats zie ik.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Voorzitter, even kort vanaf de plaats. Wij sluiten ons volledig aan bij de inbreng van de VVD.

De **voorzitter**: De fractie van GroenLinks? De heer Ludwig zie ik. Aan hem het woord.

De heer **Ludwig** (GL): Dank, voorzitter, en dank ook aan de gedeputeerde Grashoff voor de beantwoording. Volgens mij was dat voor een hoop mensen verhelderend. Er waren heel veel technische vragen en ik was ook wel blij dat iets langer de tijd kon worden genomen voor de beantwoording. Wat ons betreft heeft die voldoende gerustgesteld. Iedereen dient een natuurvergunning te hebben, maar zoals de heer Swinkels zei: daar is het bedrijf verantwoordelijk voor. We zijn heel erg bezig met de omgevingsdiensten, om te zorgen dat zij kunnen checken of die natuurvergunning in orde is. Daar moeten we strikt op toezien en daarbij is het ook heel erg van belang dat dit college weer investeert in omgevingsdiensten en zorgt dat die op orde zijn, om uiteindelijk te kunnen checken of alles in orde is.

De **voorzitter**: Interruptie Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja dank u wel, voorzitter. Voorzitter. Ik vond GroenLinks in het verleden altijd aan mijn zijde, omdat we het voor de natuur deden. We weten pas wat het effect op de natuur is als er een natuurvergunning ligt waar daadwerkelijk niet alleen de emissie, maar ook de depositie op de natuurgebieden is. Bent u met mij van mening dat pas wanneer die natuurvergunning er ligt je ook de daadwerkelijke invloed op die natuurgebieden hard kan maken, inzichtelijk kan maken en kan laten zien welke extra maatregelen genomen moeten worden eventueel?

De **voorzitter**: Ludwig.

De heer **Ludwig** (GL): Volgens mij is net heel goed uitgelegd dat er meerdere manieren zijn om de depositie in beeld te brengen. Dat RIVM is ook niet over één nacht ijs gegaan. We hebben emissieregistratie, er zijn bepaalde verantwoordelijkheden voor hoe een aantal zaken in beeld wordt gebracht. We komen straks op de gebiedsgerichte aanpak. Waarschijnlijk zullen de cijfers die u vindt dat er mist ook bij die gebiedsgerichte aanpak komen, wat we moeten gaan doen. En ja, natuurlijk is het zorgelijk als een aantal bedrijven geen natuurvergunning hebben. Dat is ook niet betwist. Sterker nog: ik heb ook een beetje teruggelezen wat er het in het verleden was gedaan en toen vonden meerdere partijen inderdaad dat er ook opgetreden moest worden en dat er controles werden gedaan. Dus daar verschillen we niet van mening over. We verschillen er ook niet van mening over dat alles in beeld moet worden gebracht, maar de insinuaties die ten grondslag liggen aan dit interpellatiedebat, ook dat we vergunningen zouden hebben afgegeven terwijl we de uitspraak van de Raad van State weten, vind ik zeer zorgelijk en ik zou ook hopen dat u die terugneemt.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voorzitter, dat was mijn vraag die ik daarin stelde. Dus u zegt nu dat via de emissieregistratie, als daar een emissie beschikbaar wordt gesteld, dat u daaruit kan vertalen wat het betekent voor de feitelijke depositie op een van de natuurgebieden? Dat is volstrekt nieuw voor mij, want die vraag hebben wij natuurlijk ook aan het RIVM gesteld en daarvan zegt het RIVM tegen ons: dat kunnen wij helemaal niet bepalen, zelfs dat kunnen we niet schatten, het enige wat wij schatten is de totale emissie. Dus dit is toch wel een heel nieuw novum, dat we nu via de emissieregistratie ook de depositie natuurgebieden kunnen.... Dat mag u dan wel eens uitleggen.

De **voorzitter**: Ludwig.

De heer **Ludwig** (GL): Bij emissieregistratie weten we grosso modo wat er gebeurt in natuurgebieden. De ChristenUnie vindt het dan ook de koppeling te leggen met het Transitiebesluit veehouderij, dus die ziet blijkbaar dat omwille dat een aantal bedrijven geen natuurvergunning hebben, we niet die transitiebesluiten zouden kunnen doen. Dat lijkt me zeer zorgelijk. We weten namelijk dat 46% vanuit de landbouw komt, ongeveer 1%, daar kan hier en daar een afwijking in zitten, en in die insinuatie ga ik niet mee. Ik had ook gehoopt, maar misschien komt dat zo, al weet ik niet of u nog het woord krijgt, dat u die insinuaties die u doet met betrekking tot dat we een vergunning hebben afgegeven, terwijl we zouden moeten weten wat de uitspraak van de Raad van Staten is, dat die onjuist zijn en dat niet helpen bij het verdere debat dat we met elkaar moeten gaan voeren.

De **voorzitter**: Ja, hiermee komt de heer Ludwig aan het einde van zijn bijdrage. Ik kijk naar de fractie van de PVV. Mijnheer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u, voorzitter, en dank aan de heer Vreugdenhil voor het agenderen van dit onderwerp als interpellatiedebat. Echter, de PVV wil wel een groot voorbehoud maken bij dit verhaal. Wat wij niet willen, is dat omwille van die stikstofgekte nog meer bedrijven, nog meer industrie, ook nog keihard worden aangepakt en hierdoor in de problemen komen, of moeten worden stilgelegd. Dus de inzet moet niet zijn om daar nu in één keer op door te pakken en de vergunningen voor die bedrijven in te trekken, of te gaan handhaven. Nee, we moeten gewoon zorgen dat er een eerlijk speelveld is, en vooral een eerlijk speelveld voor onze agrarische sector, want de agrarische sector wordt wel keihard aangepakt. In een eerdere discussie die we hierover hebben gehad, in de vorige periode, met gedeputeerde Van den

Hout, heeft hij ook duidelijk aangegeven dat het voor hem heel makkelijk was om te handhaven bij de agrarische sector, want iedere stal is gekoppeld aan een stalsysteem, met daarop een zogenaamde Rav-code, waarmee de stikstofdepositie eenvoudigweg berekend is. Bij de industrie is daar geen sprake van, maar bij de meeste industriële inrichtingen waar de provincie vergunningen voor afgeeft is sprake van een maatwerkvergunning. Dus mijn vraag aan het college is: weet het college überhaupt wel wat de uitstoot is van stikstof vanuit de Brabantse industrie? Want er werd daarstraks een tabelletje gepresenteerd waarbij u zegt van "ja, het valt allemaal wel mee", maar is dat wel op daadwerkelijke gegevens gebaseerd, als je niet eens weet hoe dat zit met die maatwerkvergunningen?

Dan kom ik bij een volgend punt. Ik zei al: we moeten niet in de situatie komen dat vanwege dit verder aan de orde te stellen, er nog meer bedrijven in de problemen komen. We moeten er niet aan denken dat bijvoorbeeld InBev, al genoemd, die prachtige Dommelsche bierbrouwerij, zou moeten gaan sluiten. Maar wat mij nog meer zorgen baart, is dat in het lijstje dat door de ChristenUnie was opgevraagd ook twee ziekenhuizen voorkwamen die geen NB-wetvergunning hadden, het Jeroen Bosch Ziekenhuis hier in Den Bosch en het Máxima Medisch Centrum in Veldhoven. Dus mijn vraag aan het college is: kan het college uitsluiten dat, wanneer blijkt dat deze ziekenhuizen niet over een NB-wetvergunning kunnen beschikken, en ook geen stikstofruimte beschikbaar is om die Natuurbeschermingswetvergunning te kunnen verlenen, deze ziekenhuizen daardoor in de problemen komen, of misschien zelfs gesloten moeten worden?

Dan, voorzitter...

De **voorzitter**: Wilt u afronden?

De heer **Van Hattem** (PVV): Nog een oproep richting de ChristenUnie. Het is terecht dat u dit vandaag heeft aangekaart, maar spreek ook uw eigen minister hierop aan, stop ook met die Natura 2000-gebieden, wat de oorzaak is van dit beleid, want daar houdt u ondertussen wel aan vast, en stop ook met die verbranding van biomassa in de Amercentrale, want dat is ook totaal onzinnig en contraproductief beleid. Dus dat is ook mijn oproep aan de ChristenUnie, voorzitter.

Tot zover in deze termijn.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van Hattem. Dan kijk ik naar de Partij van de Arbeid-fractie. Mevrouw Van Dijk. U heeft het woord.

Mevrouw **Van Dijk** (PvdA): Dank u wel, voorzitter. Dank ook aan de gedeputeerde voor het mooie plaatje van daarnet. Wij zitten nu op 1% een debat te voeren, ik ben benieuwd wanneer we op 100% zijn. Daarom sluit ik ook aan bij de opmerkingen van de VVD vanuit de PvdA, en ook de SP. En meneer Swinkels: ik heb al jaren een rijbewijs en dat gaat nog steeds goed. Wat voor ons heel belangrijk is, is dat de vergunningen voor de industrie, en de controles, op orde zijn. Ik heb van de gedeputeerde gehoord dat hij daar ook aandacht voor heeft. Ik hoor graag wat hij daar de komende tijd voor gaat doen en hoe hij hiermee omgaat.

Tot slot een vraagje aan de ChristenUnie-SGP. Gaan we straks ook nog een debat krijgen over het afschaffen van het buitenland, omdat daar 32% van de stikstof vandaan komt? Ik weet niet wat België, Duitsland en Luxemburg dan naar ons gaan roepen, want ja, we hebben het nog niet over de 46% gehad.

Tot zover, voorzitter. Dit was mijn verhaal.

De **voorzitter**: U heeft geloof ik een interruptie gevraagd en die krijgt u, mijnheer Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Nou, een interruptie: een antwoord op de vraag, voorzitter. Dat is wel een heel goed punt dat u daarin heeft, maar misschien zouden we eerst moeten beginnen bij onze

buurprovincies, want als we bijvoorbeeld zien dat vlak naast de Brabantse Wal, in Sluiskil, een halve kiloton ammoniak uitgestoten wordt, dat rechtstreeks zo de Brabantse Wal opwaait, dan hebben we hier wel met z'n allen een heel groot vraagstuk, waar we ook Zeeland op aan moeten spreken. En dan zullen we ook met België in gesprek moeten gaan. Dus dan leg ik ook graag de vraag van u naar de gedeputeerde, van: hoe gaan we dat dan ook aanpakken? Want, kijk, al die emissies en al die deposities op de natuurgebieden, ja, ook daar is heel veel over te zeggen, en bijvoorbeeld voor de Brabantse Wal heeft dit enorm veel effect. En ja, dat is een kunstmestfabriek, dat weet ik, meneer De Kort – anders gaat u daarover spreken –, ik weet exact waar het om gaat: dat we daar 500.000 kilo ammoniak laten emitteren, wat op onze Brabantse natuur komt, waar we met z'n allen een heel groot vraagstuk hebben, wat we met elkaar op zullen moeten lossen, proportioneel, waarbij alle sectoren gelijkelijk bijdragen.

De **voorzitter**: Ja. Ik geef eerst mevrouw Van Dijk de gelegenheid en dan zijn er nog anderen die het woord willen.

Mevrouw **Van Dijk** (PvdA): Dank u wel, voorzitter. U heeft het zo mooi over 'proportioneel'. Ik verwacht morgen de Belgen op de stoep om te vragen hoe wij gaan zorgen dat de overlast die wij veroorzaken met onze exportmiddelen, namelijk stikstof, en dat is best veel, hoe u daar dan mee om wilt gaan. Ik vind dat eigenlijk nog veel belangrijker, want wij zijn een exportland stikstofdepositie. Ik vind dat wij daarin onze verantwoordelijkheid moeten nemen.

De **voorzitter**: Vreugdenhil. Een korte reactie.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Daar heeft u echt een heel goed punt. En weet u wat vooral voor die export zorgt? Dat is de NO_x, die heel ver reikt en die heel ver in het buitenland reikt. Dat is nou precies ook de uitstoot die vooral bij de industrie vandaan komt. Dus dat is echt een terecht punt waar we ons zorgen over maken en wat we ook in beeld moeten brengen en waar we dus aandacht voor moeten vragen. Ik ben blij dat de Partij van de Arbeid daar samen mee strijdt om dat punt op te pakken, want wij hebben hier namelijk ook last van de Randstad die alles hier op ons afwentelt, waarbij onze boeren dan de oplossing moeten gaan....

De **voorzitter**: Oké. Binnen de door mij nu herhaalde opmerking dat wij hier een interpellatie hadden over een aantal vragen aan de gedeputeerde, en we ook niet in het agendaberaad hieraan vooraf besloten hebben om alvast een stikstofdebat in den brede te voeren, geef ik in die geest graag aan beide heren die nu bij de interruptiemicrofoon zijn verschenen de gelegenheid om daar kort nog wat aan toe te voegen, en dan gaan we verder. Ik geloof dat de heer De Kort het eerste was..., nee de heer Ludwig was het eerste zegt de griffier, en die houdt dat scherp bij. De heer Ludwig.

De heer **Ludwig** (GL): Ja, dank je wel, voorzitter. Toch even een reactie op de heer Vreugdenhil. Inderdaad, zoals mevrouw Van Dijk zegt: wij zijn een exporteur van stikstof, zowel NH₃ als NO_x. Het is ongeveer vier keer zoveel wat wij exporteren dan wat wij importeren. We kunnen iedereen de schuld gaan geven, maar volgens mij moeten we echt naar onszelf gaan kijken.

De **voorzitter**: Ja, daar blijft het bij. Mijnheer Vreugdenhil, graag een reactie.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voorzitter. Ik ben het hier helemaal mee eens, en dan zullen we dus ook goed in beeld moeten brengen waar die export vandaan komt, welke uitstootbronnen dat zijn en hoe we die aan moeten pakken. En dan daag ik de heer Ludwig uit om dan samen te kijken waar het

vandaan komt en daar dan een effectief maatregelenpakket op te maken, want dan zijn we echt bezig om de juiste dingen aan te pakken, en dan zult u zien dat daarin de industrie een belangrijk aandeel levert en dat we daar dus ook mee aan de slag moeten gaan.

De **voorzitter**: Oké.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): En dat is vele malen meer dan 1%.

De **voorzitter**: Uw punt is wel duidelijk. De heer Ludwig tot slot.

De heer **Ludwig** (GL): Ja voorzitter, want volgens mij doen we alsof we een aantal bijeenkomsten zijn vergeten die we hieraan vooraf hebben gedaan. Volgens mij is heel erg goed gezegd dat we per Natura 2000-gebied gaan kijken wat er nodig is, wat er moet worden gedaan, er is ook al gekeken bij natuurgebieden die om de grens heen liggen, om daar met de Belgische autoriteiten bijvoorbeeld in gesprek over te gaan, maar het ontkennen dat we op dit moment als Brabant een hele grote opgave hebben en dat we eerst naar onszelf moeten kijken, 46% grosso modo uit de landbouw, 1% uit de industrie, volgens mij moeten we gewoon gaan handelen in plaats van te veel daarover te gaan praten.

De **voorzitter**: Ja, en dit debat is hiermee ook even gestopt. Dan ga ik kijken of de fractie van 50PLUS nog deel wil nemen aan dit debat. Niet het geval zo te zien..., jawel, toch? Mijnheer Brouwers.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Hoeveel minuten heb ik, mijnheer de voorzitter?

De **voorzitter**: Maximaal twee.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Maximaal twee, nou, ik zal het kort houden. Voorzitter. Er wordt hier gesproken over het nut van het interpellatiedebat, er wordt gesproken over staand beleid en toch ben ik blij dat het gebeurd is, want het staatje van de heer Grashoff was voor mij in ieder geval een openbaring, als je praat over 1% in de industrie, of in het bedrijfsleven. Zelfs als het 2% of 3% zou zijn, hoor ik u zeggen, dan is dat natuurlijk nog maar weinig vergeleken met de agrarische sector of datgene wat van het buitenland komt. Wat mij wel een beetje bekruipt, is het zinnetje 'gelijke monniken, gelijke kappen'. Als ik zie wat er allemaal gebeurt in de agrarische sector en wat nog niet echt gebeurt in de bedrijvensector, zou ik u dat toch mee willen geven, om te kijken of we dat gelijk kunnen trekken.

Het laatste punt dat ik even kwijt wil is dat we elkaar toch gewoon zakelijk moeten blijven aanspreken en niet gaan zeggen, als iemand zijn stem verheft, dat dat een andere indruk zou wekken.

Dank u wel, voorzitter.

De **voorzitter**: Ik dank u voor uw met sonore stem geleverde bijdrage. De Partij voor de Dieren. Mevrouw Vlasveld.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Voorzitter. In deze stikstofcrisis wordt erg gekeken wie de grootste vervuiler is. Er wordt met vingertjes naar elkaar gewezen en men lijkt vastbesloten te zijn om een grote schuldige aan te wijzen, vooral om de andere uit de stikstofwind te houden. Iedereen moet zijn steentje bijdragen. Een aantal bedrijven blijken niet in het bezit te zijn van een geldige vergunning. Via een artikel van EenVandaag van 20 november is te lezen dat gedeputeerde Grashoff zegt, en ik citeer: "Wij zullen niet rusten voordat ze allemaal een vergunning hebben." Dat lijkt mij een prima streven, maar is de

vergunning dan het einddoel? Het einddoel is toch om de neerslag op de natuurgebieden onder de kritische depositiewaarde te krijgen? Graag een reactie.

Ook hier is het integrale beleid de oplossing. Net als de intensieve veehouderij is de industrie een van de vele knoppen die we kunnen bedienen om deze stikstofcrisis het hoofd te bieden. We kunnen het één niet los van het ander zien. De uitstoot moet terug tot onder de kritische depositiewaarde. Wie het meeste uitstoot is daarin van ondergeschikt belang. We hoorden net dat er bijvoorbeeld ruimte is gereserveerd voor het LPM. Echter, nu de PAS gesneuveld is, is die ruimte er nog. Deze aanvraag loopt nog en de gedeputeerde zei net "nog lopende aanvragen moeten worden bijgesteld". Het LPM trekt een zware wissel op de vergunningsruimte in West-Brabant. Kunt u aangeven dat die vergunning wordt heroverwogen?

Dank u wel.

De **voorzitter**: Ik dank mevrouw Vlasveld voor haar bijdrage. De fractie van Lokaal Brabant, de heer Van Pinxteren, tot slot.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voorzitter, dank u wel. De VVD-fractie zei zonet "elke inrichting die een vergunning nodig heeft moet die vergunning aanvragen en ook zorgen dat hij die krijgt". Dat ben ik volledig met hen eens. We moeten ook alle feiten duidelijk boven water krijgen; dat ben ik ook volledig met hen eens. En het was, toen wij afgelopen week als Lokaal Brabant de toer deden om te kijken wat er nou in die totale stikstofkringloop omgaat, voor ons een verrassing dat wij het rapport van CBS tegenkwamen, waaruit blijkt, als je dat doorrekent, dat er in Brabant 8 miljoen kilogram stikstof vervluchtigt naar de lucht, of zo'n 20 tot 30 dal (?) rioolwaterzuiveringen. Dat is nogal wat. Dat is een hoeveelheid stikstof waarmee ik 52.000 sportvelden jaarlijks kan bemesten. 52.000 sportvelden! Dat is een enorme berg. En dan hebben we het nog over 14 miljoen kilogram die landelijk in het oppervlaktewater verdwijnt. Dat is ook nog een gigantisch grote hoeveelheid. Dus ook dat zullen we met elkaar mee moeten nemen in die afwegingen rond "hebben we de juiste feiten in beeld?". En deze komen helaas niet voor in het RIVM-staatje. Toen ik gistermiddag daar een dagelijks-bestuurslid van een waterschap over belde, vroeg ik: hoe zit dat nou precies? Nadat ik een aantal revisievergunningen gelezen had en daar niets over stikstof kon terugvinden, begon ik toch te twijfelen van: is dit wel goed in beeld? En we weten hier als Statenleden allemaal dat onze rioolwaterzuiveringen van de waterschappen – ik heb het niet over de industriële rioolwaterzuiveringen – alle gelegen zijn in of nabij ecologische verbindingzones, natuurgebieden, enzovoort. En daarna hebben wij gezocht of hier nou natuurvergunningen voor zijn afgegeven...

De **voorzitter**: Wilt u gaan afronden?

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Dus ik zou graag willen dat daar snel helderheid in komt; de gedeputeerde heeft gezegd "schriftelijk", maar dat hij dat zo snel mogelijk vóór 13 december doet, want ik zou er toch niet aan moeten denken dat ook rioolwaterzuiveringen op slot zouden moeten.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van Pinxteren voor zijn bijdrage. Dan is nu het woord aan de gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Er zijn nog een aantal opmerkingen gemaakt waar ik, denk ik, in dit stadium nog even kort op zal moeten ingaan, maar allereerst: het lijkt geen twijfel dat ook industrieën, ook bedrijven, over een geldige natuurvergunning moeten beschikken als zij vergunningplichtig zijn. Daar verschillen wij niet over van inzicht. Waar we mogelijk over van inzicht verschilden, waarvan ik hoop dat dit debat het heeft opgeleverd, is dat wij er alles aan doen, dat wij daar behoorlijk 'on top' zijn en dat we nog met een beperkt aantal bedrijven pittige discussies hebben over de vergunningaanvraag. Ik vind dat dat belangrijk is om het beeld te doorbreken dat de industrie z'n gang zou kunnen gaan, terwijl andere

sectoren hard worden aangepakt. Daarvan is geen sprake en ik denk dat dit debat in elk geval die helderheid heeft opgeleverd, en dat helpt.

Voorzitter. Mevrouw Dirken: alle deposities graag bekend op N 2000-gebieden. Die zijn bekend en zullen we meenemen in de voorbereiding voor de besluitvorming op 13 december. Maar het kan ook zijn dat wij een deel van de vragen over hoe we dat gaan oplossen dan echt nog niet kunnen beantwoorden, omdat die in de verdere uitwerking van de gebiedsgerichte aanpak tot stand zullen moeten komen, en anders overvraagt u mij, als u dat allemaal opgelost wilt hebben op 13 december. We komen met een hele set aan voorstellen, maar zo vergaand dat we dat allemaal in één keer opgelost hebben, dat kan ik u niet beloven.

De heer Van Hattem wijst op ziekenhuizen. Laat ik één ding helder zeggen: wij gaan geen ziekenhuizen sluiten. We willen eigenlijk liefst niks sluiten, ook niet de Bavaria en de Dommelsch, om een belangrijke reden natuurlijk: u en ik willen ook heel graag nog een biertje kunnen blijven drinken, en daar werken heel veel mensen. Niemand wil iets sluiten. Daar gaat het ook niet om. Het gaat erom om met een goed gerichte handhavingsstrategie te zorgen dat er over geldige vergunningen wordt beschikt en dat waar mogelijk de emissies naar beneden worden gebracht waar dat binnen de vergunningvoorschriften ook moet. Daar werken we aan, voor alle bedrijven, voor alle sectoren.

De **voorzitter**: Interruptie Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u, voorzitter. Ik zou het van harte eens zijn met de gedeputeerde dat we geen bedrijven moeten sluiten, maar het gaat erom: als uiteindelijk deze bedrijven vergunningplichtig blijken te zijn – en volgens het overzichtje stonden er twee ziekenhuizen tussen – en het blijkt dat ze op dit moment niet vergunbaar zijn, omdat ze niet aan de voorwaarden voldoen, of omdat er misschien helemaal geen stikstofruimte beschikbaar is om te kunnen vergunnen, wat dan? Kunt u dan uitsluiten dat u, als verantwoordelijke voor deze vergunningen, gaat handhaven, dat de vergunningverlening in ieder geval niet gehandhaafd wordt op de vergunningverlening van deze ziekenhuizen en dat ze gewoon in bedrijf kunnen blijven?

De **voorzitter**: Uw vraag is duidelijk. De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Ik heb het al gezegd, ik herhaal het: we gaan geen ziekenhuizen sluiten. We zullen samen met de ziekenhuizen dan op zoek gaan naar de stikstofruimte.

De **voorzitter**: Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u, voorzitter. Ja, 'op zoek gaan naar de stikstofruimte', maar we zitten nu in een situatie – ik heb het eerder een deadlock genoemd – waarin praktisch geen stikstofruimte beschikbaar is. En dat brengt mij toch tot het punt: als inderdaad blijkt dat op korte termijn, en misschien wel op lange termijn, helemaal niks beschikbaar is, kunt u dan echt uitsluiten dat u tot handhavende stappen overgaat ten aanzien van zulke cruciale instellingen als ziekenhuizen, zodat die altijd in bedrijf kunnen blijven?

De **voorzitter**: Uw vraag is duidelijk, mijnheer Van Hattem. Een herhaling van de vraag. De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Als je een toezegging doet in de richting van de heer Van Hattem, dan stelt hij de vraag daarna, zodat ik een driedubbele toezegging zou moeten doen, namelijk dat ik in geen enkel opzicht zal handhaven. Dat ga ik u niet toezeggen, en ook niet dat het met andersoortige,

volgens de heer Van Hattem vergelijkbaar met ziekenhuizen, andere instellingen het geval zal zijn. Ik heb een duidelijke uitspraak gedaan: we gaan geen ziekenhuizen sluiten.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Even kijken. Mevrouw Van Dijk geeft aan "de volle aandacht, maar wat gaan wij dan verder doen?" Nou, wij gaan met kracht door op de ingeslagen weg, die erop gericht is om heel bewust naar die bedrijven waar we nu nog vraagstukken en problemen mee hebben in het kader van de vergunningverlening, zo snel mogelijk te komen tot een vergunning. We zullen ook niet schromen om daar verdere handhavende maatregelen bij te gebruiken, altijd proportioneel, want dat blijft natuurlijk wel het geval. Dat zullen we ook moeten, ook van de wetgever.

De **voorzitter**: Interruptie De Bie.

De heer **De Bie** (FvD): Ja, ik ben toch een beetje confuus eerlijk gezegd, voorzitter. Ik hoor eerst zeggen "er is geen sprake van rechtsongelijkheid", maar ik hoor nu toch ook zeggen "we gaan zeker geen ziekenhuizen om stikstof sluiten". Daaruit concludeer ik dat er dan ook geen agrarische bedrijven worden gesloten, anders kom je toch weer op rechtsongelijkheid uit.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Nee, voorzitter. Dit is een heel wonderlijk beeld van hoe het werkt. Als het gaat om handhaving, zul je altijd proportioneel moeten zijn. Dat vereist de wetgever en ik denk dat die wetgever ook vrij snel, en anders de rechter, zal oordelen dat het sluiten van een ziekenhuis niet proportioneel is, maar mogelijk het sluiten van een bedrijf met een bepaalde productie, als ze willens en wetens steeds traineren om tot een vergunning te komen, wel aan de orde kan zijn. Dat is een heel duidelijk onderscheid.

De **voorzitter**: Van Hattem, interruptie.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u, voorzitter. Ja, dan komen we inderdaad toch bij een stukje rechtsongelijkheid uit. Ik ben blij dat ziekenhuizen niet gesloten worden, dat is een belangrijk uitgangspunt, maar als het we dan toch over proportionaliteit hebben: hoe proportioneel is het om die natuur op deze manier met zo'n bureaucratisch gedrocht te beschermen, wat Natura 2000 en de bijbehorende stikstofmaatregelen is, om te voorkomen dat bepaalde plantensoorten iets harder kunnen groeien dan andere? In hoeverre is dat...

De **voorzitter**: Nee, mijnheer Van Hattem, nee, nee. Ik heb net gezegd dat het debat gaat over de vragen die zijn gesteld in de interpellatie. We gaan geen breed stikstofdebat voeren. Ik sta u graag korte interrupties toe, maar u trekt hem nu zo breed, dat u mij uitnodigt in te grijpen en dat doe ik dus ook. Een korte interruptie over het onderwerp, maar niet het hele brede stikstofdebat; dat komt nog ampel terug in deze zaal.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ongetwijfeld voorzitter, maar het is wel een vraag over rechtsongelijkheid. Daar ging het om en daar zit natuurlijk ook de factor in, en op die vraag heb ik nog geen antwoord gehad: of het überhaupt bij dit college bekend is wat de daadwerkelijke uitstoot is van die industriële bedrijven, omdat eerder is aangegeven dat vanwege de maatwerkvergunningen niet duidelijk in beeld te krijgen is wat de stikstofuitstoot is van de industrie.

De **voorzitter**: Een duidelijke vraag. De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Mijn hele eerste termijn ging erom om duidelijk te maken dat wij grosso modo dat inzicht hebben op basis van de emissieregistratie van RIVM, op basis van de indruk die je kunt hebben uit omvang, uit aantal werknemers, uit het productieproces. We hebben een heleboel informatie, op basis daarvan hebben we een heel behoorlijke indruk en die hebben we opgebouwd. We hebben zeer specifiek selecties gemaakt van bedrijven waarvan wij vermoeden dat er sprake zou kunnen zijn van een vergunningplicht. Al die acties zijn al ruimschoots onder mijn voorganger ingezet. Die acties zetten wij door en die leiden geleidelijk aan tot het resultaat dat we met elkaar willen. Dat is wat er aan de hand is.

De **voorzitter**: Oké. Van Hattem, tot slot.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voorzitter. Dan moet ik concluderen dat er met verschillende maatstaven wordt gewerkt. De maatstaf voor de industriële bedrijven is "er is grosso modo een indruk" en die voor de agrarische sector is "er ligt een Rav-code die op een stal is aangewezen, met een exact berekende uitstoot van stikstof, daar kan een agrarisch bedrijf heel strikt en nauw en strak op worden gehandhaafd". De agrarische sector is de klos en de industriële sector is iets grosso modo, op basis van schattingen en uitgangspunten.

De **voorzitter**: Ook hier gaan we herhalen en dat is niet de bedoeling.

De heer **Van Hattem** (PVV): Maar daarom vraag ik, voorzitter....

De **voorzitter**: Nee, nee, uw vraag is duidelijk, alleen was die al gesteld en de gedeputeerde geeft wellicht hetzelfde antwoord.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Nee, voorzitter, de heer Van Hattem zit er weer naast. Ik heb aangegeven dat wij veel informatie hebben over bedrijven, op grond waarvan je het vermoeden kunt staven of er wel sprake is, of niet, van vergunningplicht. Als wij dat zien, gaan we naar dat bedrijf toe, dat heet risicogericht toezicht, en dan stellen wij met dat bedrijf samen exact vast wat die emissie is en dan handelen we daarnaar.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. De heer Van Pinxteren heeft nog een keer aangegeven: let nou eens op die RWZI's en de stikstofuitstoot daar. Daarvan heb ik toegezegd, ik herhaal dat: daar gaan wij op terugkomen. Het is best een belangrijk vraagstuk, het past een beetje, laat me zeggen, aan de flank van het onderwerp van vandaag, maar u stelt het terecht aan de orde en u krijgt daar een antwoord op van mij schriftelijk.

Mevrouw Vlasveld heeft nog een keer gezegd: ja, maar wacht nou eens even, is vergunningverlening nou een doel op zichzelf? Nee, natuurlijk niet, dan zou de hele Natuurbeschermingswet als het ware een soort doel op zichzelf geworden zijn. Natuurlijk is het zo dat wij als doel hebben een daling van de stikstofuitstoot. Dat heb ik al in alle debatten gemeld en dat geldt dus ook in het hele stelsel van vergunningverlening. Maar ook dan gaan we in de breedte het stikstofdebat voeren en dat zouden we vandaag niet doen, anders gaat de voorzitter mij daar ook op terugfluiten.

Voorzitter. Tot slot nog één opmerking. De heer Vreugdenhil beweerde op het laatst nog in een interruptie dat export van stikstof toch vooral NOx zou zijn uit de industrie. Als wij 70% stikstofexporteur zijn, dan is het toch echt onmogelijk dat dat uit 1% van de industriële bijdrage zou komen. Dus die moet helaas toch verwezen worden naar de fabels.

De **voorzitter**: Oké. Tot slot één interruptie nog van mevrouw Vlasveld.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Voorzitter. Ik had net nog een vraag gesteld over de mogelijke vergunning van het LPM. Kan de gedeputeerde daar nog een antwoord op geven? Want ik heb het antwoord niet gehoord.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Dat klopt. Dat is een lopende zaak, die op dit moment ook gewoon onder de rechter is. Over de precieze stand van zaken heb ik op dit moment geen feitelijke informatie, die zou ik moeten verzamelen, maar ik kan er in die zin nu dus even geen antwoord op geven.

De **voorzitter**: Ik zie achter de collegetafel dat collega Van Merrienboer daar nog het woord over wil voeren. Ging dat over hetzelfde onderwerp? Niet over LPM, nee. Dan laten we nu even de volle breedte van het college aan het werk.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Voorzitter, kort, ter aanvulling op collega Grashoff. U heeft deze week een Statenmededeling gekregen over Logistiek Park Moerdijk en de consequenties van de uitspraak van de Raad van State. U heeft daarin kunnen lezen dat wij in maart/april met een passende beoordeling komen, die uw kant op komt. Dus u wordt dan op basis van een volledig inzicht in de vraag of Logistiek Park Moerdijk past binnen de randvoorwaarden rond ook de stikstofdepositie en de andere randvoorwaarden, in de gelegenheid gesteld om daar zelf opnieuw een besluit over te nemen. In de stukken voor de procedurevergadering voor 2 december staat de mededeling in.

De **voorzitter**: Oké. Ik dank de gedeputeerde voor deze toelichting ter verheldering. Dan is nu het woord aan de heer Swinkels voor een interruptie op de heer Grashoff. Dit is de laatste interruptie die ik toesta.

De heer **Swinkels** (SP): Ja, dank, voorzitter. Ik heb eigenlijk nog een aanvullende vraag voor de heer Grashoff. Ik heb sterk de indruk dat de provincie in het verleden, en ook nu nog, veel moeite heeft gedaan om het bedrijfsleven te wijzen op die vergunningaanvraag. Zou de gemeente misschien nog even een schets kunnen geven van welke inspanningen daartoe zijn gedaan?

De **voorzitter**: Oké. De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Sorry. De laatste woorden van de heer Swinkels kon ik gewoon niet verstaan.

De **voorzitter**: Een beeld van de inspanningen. Stilte in de zaal.

De heer **Swinkels** (SP): Ja, kunt u een beeld geven van de inspanningen die de provincie zich getroost heeft om het bedrijfsleven toch vooral te wijzen op de noodzaak om een vergunning aan te vragen?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Ja, voorzitter, op die laatste zou ik bijna zeggen: hoeveel tijd geeft de voorzitter me nog?

De **voorzitter**: Een halve minuut.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Het is iets wat teruggaat naar 2005, het is een historie met vallen en opstaan, waarbij voortdurend pogingen zijn gedaan door achtereenvolgende provinciebesturen, en zeker niet in de laatste plaats onder aanvoering van de heer Van den Hout, om hier grip op te krijgen, hier voortgang te boeken, om achterstanden in werkvoorraden weg te werken. Daarbij zijn bijzondere zaken de revue gepasseerd, als het proberen te vormen van een stikstofbank, waar door de rechter weer een streep doorheen is gehaald, waardoor de hele werkwijze weer veranderen moest. Ja, de uitvoering van de Wet natuurbescherming heeft nogal wat voeten in aarde gehad. Er is een ongelooflijke en continue inspanning geweest vanuit het provinciebestuur.

De **voorzitter**: Oké. Ik dank de gedeputeerde dan voor zijn bijdrage. Ik kijk of er nog behoefte is aan een tweede termijn. Als die er is, begint de heer Vreugdenhil, die ik daartoe kort het woord geef.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Dank u wel, voorzitter. Voorzitter. Om de natuur te beschermen hadden we twee dingen nodig: 1. een duidelijk inzicht in de emissie en 2. ook de vertaling naar de depositie, en daarvoor hadden we het systeem van de natuurvergunning. Om even in perspectief te plaatsen: de staluitstoot, gemeten in 2016, was 19,6 ton en we gaan terug naar 10 ton. De voorbeelden die hier net op tafel kwamen spreken al over 2 kiloton aan NOx en 2 ton aan ammoniak. Als ik alleen dat al even optel en vergelijk met een percentage van 1%, dan weet ik bijna zeker dat we dat niet exact in beeld hebben. Maar ik ga graag de uitdaging aan en ik dien dan ook een motie in om vóór 6 december, voor het debat dat we voeren, een overzicht aan de Staten te sturen met de totale, werkelijke emissie van NOx en NH3 voor alle industriebedrijven in heel Brabant, zodat we goed onderscheid kunnen maken tussen verschillende sectoren, de uitstoot en de bijdragen en daar ook een proportioneel besluit over kunnen nemen. Ik heb in dit debat gehoord dat die cijfers hier zó op tafel gelegd kunnen worden en dat die allemaal in beeld zijn, dus het moet geen enkele moeite zijn om dat beeld aan ons als Staten te verstrekken. Voorzitter. Ik zal die motie indienen, maar tegelijkertijd zullen wij ook op een aantal andere manieren kijken hoe het traject heeft gelopen en daar nog een nadere analyse doen en we zullen zeker, denk ik, hierop nog wel een keer terugkomen in deze Staten om daarover te spreken, omdat we gewoon een aantal zaken zien waarbij grote vraagtekens te stellen zijn, waarin veel partijen vraagtekens stellen, en die vraagtekens ook gesteld moeten worden, willen we echt naar een eerlijk beleid kunnen komen voor de hele stikstofaanpak in Brabant.

De **voorzitter**: Interruptie mijnheer Swinkels.

De heer **Swinkels** (SP): Ja, voorzitter, ik zou toch de heer Vreugdenhil willen vragen of hij naar aanleiding van het debat dat we nu met elkaar gevoerd hebben, en dat hij heeft aangevraagd, toch in ieder geval de insinuering die erin zit dat hier van kwade opzet sprake zou zijn, terug wil nemen.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, die neem ik graag terug, want volgens mij heb ik hem niet bedoeld als insinuering, maar wel als illustratie van dat een aantal dingen vlak voor die periode daarin

vergund zijn, terwijl de provincies eigenlijk voortijdig daaraan, een week voortijdig daaraan, een soort voorbereidingsbesluit hebben genomen om geen vergunningen meer te verstrekken. Dat roept wel vragen op als de vergunning al vanaf 2016 hier op de plank ligt en tegelijkertijd dan op een later moment daarin geëffectueerd wordt. Dat was volgens mij ook een feitelijke vraag die richting de gedeputeerde ging, waar volgens mij ook een feitelijk antwoord op kan komen, want ik hoor namelijk ook van bedrijven die ook daadwerkelijk zeggen van: wij hebben hier geprobeerd het gesprek aan te gaan, ook RWE heeft de afgelopen periode heel vaak gevraagd "wij willen een gesprek met de gedeputeerde", kwamen niet tot een gesprek met de gedeputeerde, de deur werd dicht gehouden en ik begreep dat gisteren om twee over twaalf die afspraak uiteindelijk gemaakt is. Dit soort bedrijven spreken ons daar ook op aan, waarom die mogelijkheid er niet is is om daarover te spreken, en die signalen van die bedrijven neem ik in ieder geval serieus.

De **voorzitter**: Goed. Interruptie mijnheer Meijer.

De heer **Meijer** (D66): Voorzitter. Ten eerste constateer ik dat de heer Vreugdenhil aangeeft dat hij insinuaties van tafel legt, om vervolgens drie zinnen later toch te insinueren dat de deur van de gedeputeerde dicht zou zitten. Ik ervaar dat heel anders. Ik hoor heel veel partijen die het fijn vinden dat de heer Grashoff zo ongeveer 24 uur per dag beschikbaar is voor allerlei bijeenkomsten, ook van mijn achterban. Dus ik wil dat graag van tafel hebben. Ik kan me voorstellen dat niet iedereen meteen aan de beurt is, maar ik vind het toch een rare insinuatie. En mijn tweede vraag, of eigenlijk is het mijn eerste vraag: als u nu die insinuatie hier van tafel haalt, bent u dan ook bereid om de sociale media ietsje minder in te zetten om die beeldvorming die u dagelijks, per uur, neerzet dat hier allerlei dingen aan de gang zouden zijn, bent u dan ook bereid om daarmee nu te stoppen, nu we dit debat met elkaar gevoerd hebben?

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Twee vragen. De eerste vraag moet ik gewoon doorgeleiden naar gedeputeerde Grashoff, of de vraag vanuit RWE de afgelopen periode geregeld gesteld is om tot een gesprek te komen en of die mogelijkheid er was, dus die geleid ik dan graag door naar de heer Grashoff; dan kan hij daar antwoord op geven. En als dat zo is, nou, dan is dat ook helder en duidelijk. De tweede. Ja, gelukkig ben u niet mijn mediastrateeg en ik ga zeker niet aan D66 vragen wat ik wel of niet naar buiten mag brengen. Waar u mij op aan mag spreken, is of de feiten helder zijn, of die feiten onderbouwd zijn en of die duidelijk daarin zijn. En als u mij daarop aan kan spreken, dat er feiten tussen zitten die daadwerkelijk niet waar zijn, dan ben ik de eerste om dat terug te nemen. Dat weet u en dat zal ik ook doen, maar dan daag ik u wel uit om die feiten dan ook daadwerkelijk te weerspreken.

De **voorzitter**: Meijer ten tweeden male.

De heer **Meijer** (D66): Ja, ik mag u nog ergens op aanspreken, want u vertegenwoordigt mijn beroep, u bent ook een politicus. U zet het beeld neer van ons als Statenleden als geheel en uw bijdrage in dat element van mijn vak vind ik erg kwalijk en dat doet u bewust, continu. En u haalt hier nu de insinuatie van tafel, en dat staat u, dat siert u, dat u dat doet. U bent een groot man dat u hier zegt: ik heb een debat aangevraagd, ik heb antwoorden gekregen, ik had wantrouwen, dat is nu van tafel. Mijn vraag is alleen: bent u nu ook bereid om dat ook op de sociale media de komende dagen door te zetten?

De **voorzitter**: Oké. Die vraag is al gesteld. Kort antwoord nogmaals.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Die vraag is ook al beantwoord, voorzitter.

De **voorzitter**: Oké, dan de heer Smeulders interruptie.

De heer **Smeulders** (PvdA): Ja, dank je wel, voorzitter. Ja, meneer Vreugdenhil, zelf vond ik het meest aansprekende deel van dit debat het eerste stukje van de bijdrage van de gedeputeerde, namelijk dat mooie plaatje dat wij in deze zaal konden zien, waarin heel goed de verhoudingen tussen de sectoren als het om stikstofuitstoot ging werden weergegeven. Daarover heb ik een vraag aan u. Bent u het nou ook niet met de PvdA-fractie eens dat de gemiddelde Brabander er veel meer aan heeft dat we nu de grote stikstofuitstoters snel aanpakken, zodat we weer woningen kunnen bouwen, wegen kunnen aanleggen, zodat we het stikstofprobleem in Brabant kunnen oplossen? Bent u het met ons eens dat we daar meer aan hebben dan aan een debat over deze 1% op dit moment?

De **voorzitter**: De heer Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Mijnheer Smeulders, ik ben het 100% met u eens. Daarom schrok ik er ook van dat op 7 mei een vergunning afgegeven is voor RWE, voor een omvang die gelijk staat aan 400 agrarische melkveebedrijven, en daar de totale emissie van. Dat is de verhouding waar we hier over spreken en dat is de verhouding waarin dus de vergunningverlening hier plaatsgevonden heeft en waar het bedrijf de mogelijkheid heeft om dat uit te stoten. En als ik het dan heb over de grote uitstoters, dan denk ik dat dat in geen enkele verhouding staat tot dat ene melkveebedrijf dat een ton moet neerleggen voor 300 kilo reductie. Dan is het echt uit balans en als dat zo is, dan trek ik ook aan de bel en zeg ik ook tegen de heer Meijer: ja, dan blijf ik niet op mijn stoel zitten, dan kom ik ook op voor de belangen...

De **voorzitter**: Goed. Smeulders tot slot.

De heer **Smeulders** (PvdA): Ja, dank u wel, voorzitter. Ik begrijp het goed. U geeft nu toch gewoon toe dat het voor de gemiddelde Brabander veel beter is als we gewoon in de grootste sector die het meeste uitstoot nu wel gewoon de stikstofdepositie gaan terugdringen. Bent u het mee eens toch hè?

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Daar ben ik het zeker mee eens en ik zeg ook overal, juist tegen de agrarische sector, van: nee, er zullen stevige maatregelen komen en we gaan terug, maar wel op een eerlijke manier. En als ik dan tegelijk zie dat er wel 82.000 kilo ammoniak vergund wordt, dan kan ik het niet meer rijmen met wat wij aan individuele boeren daarin opleggen en tegelijkertijd de ruimte voor bieden om....

De **voorzitter**: Mijnheer Vreugdenhil, nu gaan we weer de randen van het debat opzoeken en ik heb straks duidelijk aangegeven dat dat vandaag niet de bedoeling is. Dus ik stuur u weer een beetje terug naar het onderwerp. Van Hattem, interruptie.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ik heb dan toch een vraag aan de heer Smeulders van de PvdA, want hij zegt: de grootste stikstofuitstoters met prioriteit aanpakken...

De **voorzitter**: Ik heb niet de indruk dat de heer Smeulders gehoord heeft dat hij nog steeds deelnemer aan het debat is.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, ik had een vraag als reactie op wat de heer Smeulders van de PvdA zegt. Hij zegt: de grootste stikstofuitstoters met prioriteit aanpakken, daar vooral op inzetten. Dus dan zou het ook volstrekt onlogisch zijn om de maatregel die nu genomen is om voor onze automobilisten de maximumsnelheid terug te brengen van 130 naar 100...

De **voorzitter**: Nee, nu ga ik ingrijpen! Dit gaan we niet doen. We hebben straks echt gezegd: de interpellatie mag op de vragen die zijn gesteld. Nu trekt u hem breder, dat doet u buitengewoon intelligent, maar ik zie het, mijnheer Van Hattem. We gaan het niet doen. Die interruptie stop ik dus als u over dit onderwerp verder gaat. Als u binnen de orde nog een interruptie wilt plaatsen, sta ik dat uiteraard toe.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dan plaats ik hem binnen de orde van dit debat, voorzitter, dan trek ik hem even op de rechtsongelijkheid, en dat is de rechtsongelijkheid naar de automobilisten toe. Als de PvdA zegt "we gaan spreken over de grootste uitstoters aanpakken", en u wilt daarmee de boeren weer een hak zetten, de boerensector weer kapot maken...

De **voorzitter**: Mijnheer Van Hattem...

De heer **Van Hattem** (PVV): Dan zeg ik van: spaar de automobilist dan ook als u dan toch een kleine uitstoter geen prioriteit wilt geven.

De **voorzitter**: Korte reactie Smeulders.

De heer **Smeulders** (PvdA): Ja, daar wil ik wel op reageren. 1. Een rijksmaatregel, daar gaan wij niet over, en de PvdA al helemaal niet. Dat is het mooie momenteel. Dat heeft u trouwens altijd: u bent nooit ergens verantwoordelijk voor, wij wel. Dus dat is dat. En 2. Ja, luister, het zit nou eenmaal zo in elkaar dat de Rijksoverheid juist probeert om weer ruimte te krijgen om bepaalde dingen wel te gaan doen...

De **voorzitter**: Mijnheer Smeulders, ook voor u geldt...

De heer **Smeulders** (PvdA): ..., namelijk woningen bouwen...

De **voorzitter**: Nee, dit debat stop ik, buiten de orde. Interruptie Vreugdenhil door De Bie.

De heer **De Bie** (FvD): Ja, voorzitter, ik hoor net meneer Meijer spreken over onze politici. Ik merk even op dat hij niet namens mij spreekt. Dan heb ik een vraag aan de heer Vreugdenhil. U wilt niks insinueren, maar bent u het wel met mij eens dat het college in ieder geval de schijn tegen heeft?

De **voorzitter**: De heer Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Nee, want ik denk dat deze vergunningen gewoon op dat moment rechtmatig afgegeven moeten worden. Maar ik denk dat je altijd na moet gaan, als overheid, of dat uitlegbaar is en of dan dat moment ook daadwerkelijk gekozen moet worden, of dat je ook even had kunnen wachten, zeker op een moment, en daarom stel ik ook die vraag, omdat de provincies zelf gedacht hebben van: weet je, wij moeten niet de uitspraak van de Raad van State afwachten, maar we moeten al daarvoor, op 23 mei om twaalf uur 's middags, onze vergunningverlening dichtgooien, een soort

voorbereidingsbesluit, omdat wij al iets aan zien komen. Nou, dan is het in ieder geval wel zo dat je, voordat je dat besluit neemt, erover nagedacht hebt in die voorgaande periode. En dat is een element dat hierin meespeelt, dat die rechtmatig afgegeven is, dat die afgegeven had mogen worden, maar dat die nu nog wel uiteindelijk onderuit gehaald kan worden, dat is ook een feit. Maar ik denk wel dat, als je zo'n essentieel ding, met zo'n grote vergunning, dan moet je wel even heel goed nadenken of dit wel verstandig is, of dat ook eerlijk is.

De **voorzitter**: Oké. Dit is gewisseld. Tot slot Ludwig.

De heer **Ludwig** (GL): Ja, dank u, voorzitter. Ik ben blij in ieder geval dat die insinuatie niet bedoeld is, of ingetrokken is. Ik ervoer het wel zo, de heer Meijer heeft het ook gezegd, en zeker als ik de sociale media heb gelezen zie ik dat wel zo. Maar ik zou u willen vragen nóg iets terug te trekken, en dat is de tweet over de Amercentrale. U heeft daar een tweet over geplaatst en die heeft bijna 800 retweets gekregen, waarin u aangeeft dat er een toename is in de vergunning. Dat is niet zo. Er is een afname in de vergunning, en ik zou u willen vragen die tweet terug te nemen.

De **voorzitter**: De heer Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Nee, mijnheer Ludwig, dat is geen toename in de vergunning. De reële uitstoot in 2017 was volgens mij 10,4 ton, in 2016 was die 5,4 ton en in 2015 was die 1 ton ammoniak. Nu wordt een vergunning afgegeven voor 82.000 kilo ammoniak, waarbij het bedrijf daar, zonder dat ze er ook maar op een of andere manier melding van moeten maken, of wat dan ook, gebruik van kan maken en dat dus de uitstoot kan zijn op heel West-Brabant. Dat is gewoon vergund, en dan is ook helder dat je moet kijken naar de peildatum, naar de reële uitstoot ervan, en dus ook naar de revisievergunning die in 2017 daar lag, en dan kom je op het totale plaatje waar we feitelijk mee te maken hebben. Want de papieren werkelijkheid van de provincie hier is zo vaak zoveel anders dan de reële werkelijkheid in het veld, en dat staat er exact.

De **voorzitter**: Oké. Ludwig tot slot.

De heer **Ludwig** (GL): Dank je wel, voorzitter. Want die tweet is zeer onzorgvuldig geformuleerd. Het gaat er namelijk over dat u refereert aan de oude vergunning ten opzichte van de nieuwe vergunning. De woorden die u daar gebruikt over een toename kloppen niet. Het heeft heel veel retweets opgeleverd, het heeft ook in de media heel veel gedaan en ik zou willen vragen of u dat zou willen bevestigen, dat dat niet klopt en dat u die tweet anders had moeten formuleren.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): In de vergunningverlening staat helder dat ook gekeken moet worden naar de feitelijke situatie. Zelfs in dezelfde vergunning staat dat, op het moment dat het een oude vergunning is, maar tussentijds een revisievergunning afgegeven is, dat het moment is waarnaar gekeken moet worden. Het staat er helder en het staat er duidelijk. En ik heb daar, onderbouwd met de cijfers, meneer Ludwig, want de cijfers staan er gewoon onder, gewoon helder aangegeven hoe die situatie was in 2015, 2016 en 2017. Toen wist ik nog niet dat het nul was, want ik hoorde pas later dat je pas onder de 10 kiloton verplicht bent om te registreren. Daaronder weten we het dus niet eens, schatten we de boel. Daarom ben ik met RWE ook het gesprek aangegaan, om daarin exact die cijfers, en nu heb ik exact die cijfers gekregen, en dan zie je inderdaad dat ten opzichte van 2015 er reëel 1 ton ammoniak uitgestoten is

en daadwerkelijk nu een vergunning afgegeven is voor 82.000 kilo ammoniak. Volgens mij zit daar geen woord Spaans in, dat het bedrijf gewoon vanaf dit moment die uitstoot mag doen, zonder dat ze het hoeven te melden en zonder dat wij er enig zicht op hebben. Dat is de feitelijke situatie zoals die is.

Motie M152-2019 'Alle feiten op tafel over stikstof uitstoot industrie'

"Provinciale Staten, in vergadering bijeen op 22 november 2019;

gehoord de beraadslaging tijdens het interpellatiedebat over de uitstoot en vergunningverlening van stikstofemissie door industrie;

dragen het college op:

voor 6 december een overzicht aan de Staten te sturen van de totale werkelijke emissie van NOx en NH3 door industriebedrijven gevestigd in Brabant;

en gaan over tot de orde van de dag.

Hermen Vreugdenhil, ChristenUnie-SGP"

De **voorzitter**: Goed. Mijnheer Vreugdenhil, dank u wel. U was daarmee aan een einde gekomen. De motie wordt ingediend. Ik inventariseer nog even of er anderen zijn die in tweede termijn nog willen toevoegen. Ik zie de fractie van de PVV en geen andere fracties meer. Dan geef ik het woord aan de heer Van Hattem. Vanaf de plaats?

De heer **Van Hattem** (PVV): Misschien nog een woord vooraf. Ik zou toch ook wel graag het advies van het college willen op de motie.

De **voorzitter**: Natuurlijk, maar dat gaat, zoals u weet, gebeuren als de tweede termijn van de zijde van uw Staten is afgerond. Die is bij dezen afgerond, want u maakt geen gebruik meer van een tweede termijn? Wel, dan had u dat natuurlijk ook zo kunnen zeggen, maar vooruit dan.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, voorzitter, ik onderscheid een punt van orde van een termijn.

De **voorzitter**: Het was helemaal geen punt van orde, maar gewoon een nieuwsgierige opmerking. Maar het antwoord was duidelijk. Ga uw gang.

De heer **Van Hattem** (PVV): Prima, ter attentie. Voorzitter, we moeten inderdaad af en toe heel attent zijn en daarom is het ook belangrijk dat, als dat verschrikkelijke Europese Hof van Justitie uitspraken doet, dan kunnen we gewoon op onze Nederlandse klompen aan voelen komen dat de Raad van State dat hier klakkeloos gaat overnemen, en dat was ook altijd de boodschap die hier gecommuniceerd was. Dus dat er een bepaalde verwachting kon zijn dat de PAS niet meer houdbaar was, dat is iets wat hier eigenlijk al lang bekend was en het is eigenlijk nog steeds de vraag waarom daarop niet is geanticipeerd bij die vergunningverlening. Is daarbij nagedacht over de te verlenen stikstofruimte en is er een eerlijke verdeling gemaakt tussen lopende vergunningaanvragen ten aanzien van zowel de agrarische sector als ten aanzien van de industriële en andere sectoren?

Dan, voorzitter. De gedeputeerde gaf nogmaals aan: bij de industrie is sprake van risicogericht toezicht. Op basis daarvan gaan ze dan vaststellen hoeveel stikstof er daadwerkelijk is uitgestoten, maar dat geeft dus geen compleet, volledig beeld van de uitstoot van de industriële sector. En als dat geen eerlijk beeld is, dan wil ik ook niet meer horen dat de landbouw, onze boeren, onze trotse boeren, de grote veroorzakers zijn van de stikstofuitstoot. Als we dat niet eerlijk kunnen vergelijken ten opzichte van andere sectoren, dan moeten die ook niet meer onder het vergrootglas liggen. Dus stop daarmee en laat onze boeren met rust, en stop vooral ook met die Natura 2000-onzin...

De **voorzitter**: Mijnheer Van Hattem, u bent weer over de rand, zelfs van het Natura2000-gebied!

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u, voorzitter. Ik zal de uitstoot van mijn woorden niet op een Natura 2000-gebied laten neerdalen, maar ik zou u wel willen oproepen om onze boeren in ieder geval de ruimte te geven.

Tot zover, voorzitter.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van Hattem voor zijn bijdrage. De SP?

De heer **Heijmans** (SP): Ja, voorzitter. Na de laatste woorden van meneer Van Hattem heb ik een heel vriendelijk verzoek aan hem: wilt u óns alstublieft beschouwen als een Natura 2000-gebied!?

De **voorzitter**: De heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voorzitter. Als u dan kunt bepalen wat de kritische depositiewaarde is van deze Staten, dan ben ik daar graag toe bereid!

De **voorzitter**: Daar gaat in dit geval de voorzitter over, en dat is een stuk eenvoudiger dan bij die andere dingen, geloof ik.

De motie is ingediend en er waren geen andere meldingen voor de tweede termijn. Ik wil de gedeputeerde uiteraard vragen een advies over de motie te geven, maar dat veronderstelt wel dat hij hem heeft. De motie wordt nu onder het kopieerapparaat gelegd en voor u digitaal beschikbaar gemaakt. Hier is hij al. Ik wil de gedeputeerde vragen tot slot namens het college het woord te voeren, met een advies over de motie, die intussen onder stuknummer 152 is ingediend en deel uitmaakt van de beraadslagingen. De vergadering moet even geschorst worden voor beraad. Laten we zeggen een minuut of vijf à tien. De vergadering is vijf minuten geschorst.

Schorsing (15.08 – 15.17 uur).

De **voorzitter**: Dames en heren. Mag ik u verzoeken uw plaatsen in te nemen. Ik heropen de vergadering. Aan de orde is de tweede termijn van de zijde van het college in het interpellatiedebat. Het woord is aan de gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Ik houd het in deze tweede termijn kort. Allereerst moet mij toch nog even van het hart naar aanleiding van de laatste bijdrage van de heer Vreugdenhil, dat hij inderdaad aangeeft dat insinuaties er niet zouden moeten zijn, maar ik moet wel vaststellen dat in de twee zinnen daarop weer teruggerepen wordt op een onjuistheid. Op 7 mei is geen vergunning verleend voor RWE, maar een ontwerpvergunning gepubliceerd. Dat heb ik heel nadrukkelijk naar voren gebracht en de heer Vreugdenhil weet dat ook, maar hij komt er toch weer op terug, alsof er een vergunning zou zijn verleend. En toch zit er weer de suggestie in dat we dat niet geheel te goeder trouw zouden hebben gedaan, omdat we konden weten dat er later in die maand een uitspraak van de Raad van State zou zijn. Dus de heer Vreugdenhil is wel heel hardnekkig in een bepaalde beeldvorming, en dan is het hier nog bescheiden, maar in zijn gedrag op sociale media moet ik vaststellen dat er echt tweets de deur uit zijn gegaan die spreken over een enorme toename in het geval van de Amercentrale, terwijl er sprake is van een hele grote afname. Je kunt met elkaar discussie voeren of die afname voldoende is of niet, of dat je er anders mee om zou kunnen gaan, maar in de beeldvorming betekent dit dat er in de samenleving in Brabant een totaal ander

beeld gevestigd wordt. En ik wil hierbij ook nog opmerken dat, als hier sprake is van een centrale als de Amercentrale, die er al tientallen jaren staat, waarvan een aantal elementen, een aantal centrales, onder meer de Amer 8, is afgeschakeld, waarbij aan die centrale ook nog 40.000 woningen hangen, die in de winter, als we nog wel een strenge winter zouden hebben, ook warm gestookt moeten worden, het logisch is dat er tussen een vergunde hoeveelheid uitstoot en de gemiddelde uitstoot van de afgelopen jaren een flink gat zit. Dat kan niet anders, want ook bij een strenge winter zullen die woningen verwarmd moeten blijven worden. Wat ik vervelend vind, is dat er een suggestie wordt gewekt, en blijft gewekt worden, dat hier sprake is van een soort onredelijke, ruime vergunningverlening die A. nog niet heeft plaatsgevonden, maar B. ook in zijn ontwerpvergunning niet onredelijk ruim is naar de inzichten van dat moment en waarvan ik ook al in dit debat heb aangegeven dat we hem nog een keer tegen het licht houden. Als het dan nóg niet genoeg is voor de heer Vreugdenhil en hij vasthoudt aan zijn stelling, dan vraag ik me af met welke bedoeling de heer Vreugdenhil hier dit debat voert.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, voorzitter. Ik heb inderdaad de ontwerpbeschikking waarin u aangeeft op grond van artikel ... de vereiste vergunning te verlenen voor het uitbreiden/wijzigen van een energiecentrale. Dus het besluit van de provincie ligt hier als ontwerpbeschikking. Dat is het besluit dat u daar genomen heeft. Volgens mij kunnen we dat met elkaar gewoon vaststellen hier, en wat ik ook vaststel hierin is, dat u zelf aangeeft hierin wat de uitgangssituatie is, waarin u in deze zelfde vergunning zegt van "wij moeten terugvallen op een vergunning als die tussentijds verleend is" en dat u hier de uitgangssituatie pakt van de oude vergunning 2011, terwijl u weet dat in 2017 daar een revisievergunning is. Dat heb ik hier meermalen gezegd. Dat is volgens mij feitelijke informatie, die ik feitelijk gedeeld heb, en als dat 'feitelijk' nu onjuist is, moet u het nu zeggen, want ik lees dat hier gewoon klip-en-klaar.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Feitelijk juist is dat de heer Vreugdenhil in tweets sprak over een enorme toename van uitstoot die vergund zou zijn, terwijl er sprake is van een forse, zeer forse afname. Dat is een feit en ik heb echt het appel op de heer Vreugdenhil: neem die tweet terug, corrigeer hem, want het is onwaar, en erger dan dat is dat u een beeld neerzet in de samenleving dat dit provinciebestuur, waar u deel van uitmaakt, onbetrouwbaar zou handelen. Als wij met elkaar, serieuze Statenleden, dat soort beelden in de samenleving verspreiden, dan neem je echt een belangrijke verantwoordelijkheid op je. Ik wil graag een reële discussie aangaan over of wij wel of niet te ruim zouden zijn in vergunningverlening op een bepaald punt, en dat kunnen we op een hele goede manier doen, en ik zal de eerste zijn om een vergunning zo krap mogelijk vast te stellen als dat binnen wet- en regelgeving mag, want ik ben er voor in om emissies naar beneden te brengen, niet omhoog, maar binnen die wet- en regelgeving ligt daar een besluit, in een gebonden situatie, en de heer Vreugdenhil weet dat, en hij blijft de suggestie wekken van een overheid die met twee maten meet, die onbetrouwbaar handelt, en ik vind dat laakbaar.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voorzitter. Ik stel weer vast dat ik gewoon een aantal feitelijke zaken gevraagd heb en neergelegd heb, en dat er een heel ander antwoord komt. Want ik ga niet over één nacht ijs. Ik zoek dan ook eerst uit inderdaad wat de werkelijke, feitelijke emissies zijn van RWE. Dan ga ik in gesprek met RWE om te vragen van "wat is er dan daadwerkelijk, feitelijk geëmitteerd?", omdat dat ook een grond is voor onze vergunningverlening. En dan krijg ik antwoord van RWE dat er in 2015 1 kiloton

ammoniak is, dat er in 2016 5,4 ton ammoniak is en in 2017 10,4. Die cijfers hebben we exact in beeld. Dus als u hier nu wilt gaan zeggen dat wij zomaar iets roepen, zonder daarin de feiten onder ogen te zien en ook nog eens een keer te checken bij het bedrijf zelf, door er een gesprek mee aan te gaan, dan werp ik dat verre van me, en dan vraag ik u nogmaals dan te antwoorden op die vraag: is het zo dat dan de vergunning op basis van de revisievergunning/omgevingsvergunning 2017 had moeten worden getoetst in plaats van de oude, stokoude vergunning van een hele oude, vuile centrale, waarin we heel veel geld gestoken hebben de afgelopen periode om die schoon te krijgen, om die als uitgangspunt te pakken voor deze vergunning? Had u niet de revisievergunning als uitgangspunt moeten nemen, heel helder, klip-en-klaar?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Er is bij die ontwerpvergunning rekening gehouden met de sluiting van de oude kolencentrale. Die is er dus afgehaald. Voor de kolencentrale die bleef, vervangend naar biomassacentrale, is ook de emissie naar beneden bijgesteld ten opzichte van daarvoor emissies. En ik heb nog een keer aangegeven: er is op dat moment een ontwerpvergunning gepubliceerd die tegen de wet- en regelgeving van dat moment, onder het PAS, volledig regulier zou plaatsvinden. En wat we hier nu krijgen, is een debat dat in welles-nietes terecht gaat komen. Als ik zeg dat naar eer en geweten een vergunning verleend wordt, en dat zou een onjuiste beslissing zijn geweest, dan hebben we nog rechters in dit land en deze zaak ligt ook voor beroep voor bij de Raad van State, en dan zien we of dat op de juiste gronden is gebeurd. De indruk die de heer Vreugdenhil keer op keer wekt, nu wéér, is dat er bewust, met het uitzicht om, zal ik maar zeggen, een RWE te contenteren, een zo ruim mogelijke vergunning zou zijn afgegeven en dat het makkelijker krappier had gekund. De experts bij onze omgevingsdienst geven aan, op basis van jurisprudentie, wet- en regelgeving, dat dit de juiste vergunning was op dat moment. En ik geef nog een keer aan dat wij voor de definitieve vergunning tegen de nieuwe regelgeving opnieuw naar deze vergunning kijken en opnieuw kijken hoe die zich verhoudt tot de regels van het intern salderen. Ik wil niet, voorzitter, dat ons provinciebestuur hier in een kwaad daglicht gesteld wordt en de heer Vreugdenhil blijft dat doen.

De **voorzitter**: Van den Berg, interruptie.

De heer **Van den Berg** (PVV): Misschien wat technisch, maar voor zover ik weet neemt door de overgang van kolen op biomassa de uitstoot van schadelijke stoffen, met name stikstofdioxide en dergelijke, juist enorm toe. Hoe ziet u dat zitten met een heel strenge winter en een sterk gereduceerde vergunningsruimte, dat de boel nog warm gestookt blijft? Want met name Amerikaans onderzoek – ik kan u het PFPI-rapport doen toekomen – laat alarmerende berichten zien over het feit dat bij biomassa, zeker als je het meestookt, de kolen onvollediger verbrand worden...

De **voorzitter**: Mijnheer Van den Berg...

De heer **Van den Berg** (PVV): ..., maar sowieso is hout verbranden veel viezer dan kolen verbranden. Hoe heeft u dat afgeregeld?

De **voorzitter**: Mijnheer Van den Berg, de vraag is grotendeels buiten de orde, de vraag is echt buiten de orde. Gaat u verder met uw betoog, gedeputeerde, en graag een oordeel over de motie.

De heer **Grashoff** (GS, GL): De motie zoals die hier is voorgelegd, naar de letter, is niet uitvoerbaar. Dan is sprake van 13.000 inrichtingen die we dan op de werkelijke emissie allemaal zouden moeten checken. Dat

kan niet. Wat ik wel kan doen, is het volgende: dat is op basis van de emissieregistratie van alle bedrijven in Brabant die in de emissieregistratie zitten de emissie optellen en voor de overige op basis van een reële inschatting dat aanvullen en op basis daarvan de best mogelijke schatting geven van de totale emissie. Dat kan ik doen, dat is niet naar de letter, maar wellicht wel de informatie die de heer Vreugdenhil zou willen hebben.

De **voorzitter**: De heer Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, voorzitter, dat kan ik ook in een middagje, of in twee uurtjes, kan ik die cijfers uit de emissieregistratie halen, en dan bel ik RIVM op om de schatting erbij te geven. Dat is de vraag niet. U zegt net in het debat "wij hebben dat allemaal helder in beeld, we hebben dat scherp in zicht", dan moet dat toch zó aan de Staten gemeld kunnen worden? Ik bedoel: volgens mij is die motie klip-en-klaar en doet hij precies wat u nu zegt van "dit hebben we in beeld en dit kunnen we zo aanreiken".

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Ik heb volgens mij in alle redelijkheid uitgelegd dat wij 'overall' een goed beeld hebben. Dat goede beeld kan ik bevestigen door nog eens even deze cijfers, zoals ik aangeef, voor u onder elkaar te zetten. Dan zegt u "dat heb ik zelf ook al", nou, dan vind ik het prima, dan doet u het zelf. Dat is glashelder. Dat is verder geen probleem.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voorzitter. Waar het om gaat is dat de grote jongens in beeld zijn, dat je onder de 10 kiloton ammoniak en 10 kiloton NOx niet hoeft te melden, dus ook niet een emissieregistratie daarin opgenomen is, dat daar een enorm aspect zit dat dus ook meetelt in de hele emissie. U zegt "wij hebben dat gewoon in beeld, wij hebben dat scherp". Onze vraag is helder: nou, kunnen we dat dan krijgen voor 9 december? En u zegt daarop: nee, dat kunnen we niet leveren, maar we komen dan met een schatting van RIVM. Ja, dan zitten we precies op het punt dat het gewoon onduidelijk is, voorzitter, en wij vragen u die duidelijkheid, gewoon op basis van de cijfers die u blijkbaar scherp heeft, maar toch niet aan ons kan overleggen voor 9 december. Dat blijf ik gewoon vreemd vinden.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Nou word ik helemaal wat verbaasd. Ik geloof dat de heer Vreugdenhil nu suggereert dat ik die cijfers wel heb, maar niet zou willen geven. Klopt dat nou? Want dan ben ik er ook wel gauw klaar mee.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voorzitter. De gedeputeerde gaf aan "wij hebben dat allemaal in beeld en wij hebben dat gewoon scherp voor ons". Dan kunt u ons dat beeld ons toch ook zo overleggen?

De **voorzitter**: De gedeputeerde. De vraag is duidelijk.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Ik heb net toegezegd aan de heer Vreugdenhil dat we de emissieregistratie pakken en dat onder elkaar zetten, en dat we op basis van een inschatting van de overige, wat zeer wel mogelijk is, dat aanvullen, en hij dan de gegevens krijgt. Wat wil de heer Vreugdenhil nog meer?

De **voorzitter**: Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voorzitter. Wat de PVV nu nog wil is dat er een eerlijk en duidelijk speelveld is voor alle sectoren, en dat geldt dan met name voor de agrarische sector, want wat ik al aangaf: die wordt echt langs de meetlat gelegd met die Rav-codes. Kan de gedeputeerde nou ook aangeven om in plaats van dat bij de industrie nou wordt gezegd van "ja, voor 13.000 bedrijven weten we eigenlijk helemaal niet wat ze uitstoten", voortaan ook niet meer voortdurend met die beschuldigende vinger naar de agrarische sector te wijzen en onze boeren met rust te laten en daar ook die ruimte te geven, van "ja, we weten ook niet precies hoeveel het is, want dat is ook maar op basis van berekende statistieken". Wat is uw boodschap ten aanzien van de industrie ten opzichte van de boeren in die verhouding?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Dit debat gaat zich herhalen. Ik heb in het begin van mijn betoog duidelijk gemaakt hoe de verhoudingen in elkaar zitten: 46% grosso modo landbouw, 1% industrie. Ik heb aangegeven: ja, daar zit een zekere foutmarge in, dat is ook uit te leggen, dat zijn cijfers van onze RIVM, daar kunnen we ons in redelijkheid op baseren. Dat is het antwoord. Ik heb daar verder niets aan toe te voegen.

De **voorzitter**: Van Hattem tot slot.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voorzitter. Dan moet ik toch constateren: we hebben nu een discussie over een stikstofprobleem, dat tot ver achter de komma wordt berekend voor natuurgebieden, wat de depositie, de waarde, daarvan is, wat wordt toegeschreven aan bepaalde ontwikkelingen, aan bepaalde sectoren, en bij de ene sector is het grosso modo en bij de andere sector is het achter de komma duidelijk. En dat maakt het toch heel onrechtvaardig en oneerlijk naar met name de boerensector. Dus nogmaals de oproep: als hier wordt gesproken over maatregelen, zorg ervoor dat onze boeren in ieder geval rechtvaardig behandeld worden.

De **voorzitter**: Oké. De gedeputeerde tot slot met een oordeel over de motie graag.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Iedereen wordt hier rechtvaardig behandeld, inclusief al onze agrarische ondernemingen. Er is geen sprake van meten met twee maten. Er is grosso modo een goed inzicht in de verhoudingen en die verhoudingen zijn zodanig dat we inderdaad rekening moeten houden met deze verhouding van om en nabij 1% en om en nabij 46%, met een foutmarge er doorheen. Er helpt geen lieve moeder aan, dit zijn de feiten en gegevens. Verder gelden voor iedereen dezelfde regels en heeft het college al een aantal keren gezegd: alle sectoren moeten hun bijdrage leveren.

De motie, daarvan heb ik al aangegeven: de motie moet ik ontraden. Ik heb getracht richting de heer Vreugdenhil om aan zijn wens in redelijkheid tegemoet te komen, maar de motie als zodanig ontraad ik.

De **voorzitter**: Ik dank de gedeputeerde voor zijn beantwoording. Dan sluit ik hierbij de beraadslagingen rondom dit interpellatiedebat en druk ik op de stembel, omdat we over de motie 152 gaan stemmen

binnen enkele minuten van nu, zodat degenen die zich eventueel buiten de zaal bevinden zich naar binnen kunnen begeven.

Ja, ik stel voor dat we dan gaan stemmen. Ik denk dat iedereen die in het gebouw is de zaal intussen heeft kunnen betreden. Kunnen we stemmen, griffier? Ja. Ik breng dus in stemming de motie ingediend door het lid Vreugdenhil, 152, naar aanleiding van het interpellatiedebat, zojuist besproken. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Tegen met stemverklaring. Het gaat niet om werkelijke emissies van welke sector dan ook, maar om depositie op elk willekeurig Natura 2000-gebied.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Tegen met een stemverklaring, dat de toezegging van de gedeputeerde voldoende is, dat we het over feitelijke gegevens gaan hebben.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Tegen met dezelfde stemverklaring als het CDA.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor met stemverklaring...

De **voorzitter**: Mag ik stilte in de zaal!

De heer **Van Hattem** (PVV): Als deze cijfers worden aangeleverd, dan willen we dat naast de industrie ook gekeken wordt naar de grootschalige logistieke bedrijven, die ook een bijdrage leveren aan de stikstofemissie.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

Mevrouw **Van Dijk** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Tegen.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Tegen, en het verbaast me om dat te zeggen, maar met dezelfde stemverklaring als het CDA.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Deze motie is verworpen.

Bespreekstukken

59/19 Begrotingswijziging Uitvoeringsprogramma Energie 2020-2023

De **voorzitter**: Dan gaan we nu verder met het volgende onderdeel op de agenda. Dat is de begrotingswijziging gerelateerd aan het Uitvoeringsprogramma Energie 2020-2023. De eerste in rij van de zijde van de Staten is de heer Panhuizen namens de VVD-fractie. Aan hem het woord.

De heer **Panhuizen** (VVD): Dank u wel, voorzitter. Nadat we twee weken terug het Klimaatakkoord bespraken, gaan we het nu vooral hebben over onze eigen...

De **voorzitter**: Mag ik stilte in de zaal!

De heer **Panhuizen** (VVD): ... onze eigen invulling van het behalen van de energiedoelen en de klimaatdoelen. Ik ga het weer opdelen in twee stukken. In het eerste stuk wil ik eigenlijk kijken, 'sec', naar de stappen tot aan 2023 en voor het tweede stuk wil ik memoreren aan de energiemix van de toekomst die ook in de begrotingswijziging genoemd staat, in de energieagenda.

Goed. Allereerst willen we zeggen dat we het belangrijk vinden dat we akkoord gaan met het alloceren van deze middelen, want wij moeten meters gaan maken. Het zijn strakke energiedoelen en we moeten er alles aan gaan doen om die te halen. Allereerst zien we een aantal positieve zaken. We zien dat er misschien wel naar ons geluisterd is, dat er best practices gedeeld worden tussen de verschillende overheidslagen, gemeenten, waterschappen. Daar worden wij heel erg blij van en ook dat er gewerkt wordt aan, juist ook op dat gebied, draagvlak: hoe kunnen we draagvlak genereren voor de energietransitie? Daar worden wij heel erg blij van als VVD. Toch zouden wij een tip willen geven tot aan 2023. Isoleren zagen wij niet echt terug in het stuk, maar we moeten natuurlijk de meest efficiënte maatregelen nemen. Als er bespaard wordt op energie, is dat nog altijd beter dan dat we opnieuw op moeten wekken. Ook daar aandacht voor.

De **voorzitter**: Interruptie Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Voorzitter. Ik hoor de VVD over draagvlak en aan de andere kant ook vasthouden aan het transitiepad. Ziet u ook echt de hoeveelheden petajoules, de gigawatturen et cetera, die gepland zijn voor wind en zon richting 2030 als doel?

De **voorzitter**: Panhuizen.

De heer **Panhuizen** (VVD): Ja.

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Denkt u dat het fysiek mogelijk is om – ik noem maar een zijstraat – elke week zeven voetbalvelden vol met zonnepanelen aan te leggen, elke week tot 2030?

De **voorzitter**: Panhuizen.

De heer **Panhuizen** (VVD): Nou ja, ik denk dat dat ontzettend lastig gaat worden, meneer Van den Berg, en daarom moeten we onszelf ook realiseren dat het niet zomaar eventjes gedaan is. We moeten de gedeputeerde scherp houden op de uitvoering, gemeentes scherp houden op de uitvoering. We hebben wat werk te verzetten met elkaar, en dat zullen we samen moeten doen, en met zoveel mogelijk draagvlak. Ik ga door met mijn betoog.

Wat betreft het tweede stuk, namelijk de energiemix van de toekomst, daar vindt de VVD het heel erg belangrijk, en daar worden we ook heel blij van als we dat zien, dat er geen taboes zijn. Want, zoals de heer Van den Berg ook al memoreert: we gaan het met wind en zon alleen niet redden tot aan 2050. Wij vinden het daarom heel fijn dat er weer over thorium gesproken wordt, maar ook over waterstof. Maar wij zijn helemaal niet van de taboes, wij denken bijvoorbeeld ook aan kernenergie: niet zo'n heel grote reactor, maar ook, net zoals thorium, andere, kleinere vormen van kernenergie, waar we gewoon heel onderzoekend naar moeten kijken of dat misschien, met alle veiligheidsredenen, -overwegingen et cetera daarbij ingenomen, ook 'part' kan zijn van de scoop van onze toekomstige energiemix. Daarbij willen wij de gedeputeerde ook nog memoreren aan een eerdere toezegging, namelijk dat er een werkbezoek op het gebied van thorium moet komen. Misschien kan de heer Van den Berg zelfs als tour guide functioneren tijdens dat werkbezoek voor thorium; dat lijkt me een heel prettig idee. Wie weet, kunnen we zelfs nog de economische kansen voor thorium in dat werkbezoek meenemen, om eventjes vooruit te lopen op een motie die wellicht ingediend zou kunnen worden door de heer Van den Berg. Dat lijkt me allemaal goed. En daarbij zou ik het willen laten, voorzitter.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Panhuizen. Dan nu, heb ik begrepen, de CDA-fractie bij monde van de heer Hendriks.

De heer **Hendriks** (CDA): Dank je wel, voorzitter. Goed zijn voor elkaar. Daar hoort ook bij dat je omkijkt naar de wereld om je heen, die van vandaag, maar ook die van morgen, dat je daar zuinig op bent, zodat we de aarde waarvoor we verantwoordelijk zijn goed door kunnen geven aan de volgende generatie. Gegeven de klimaatontwikkeling zullen we anders moeten omgaan met onder andere energie. We zullen ons gedrag moeten aanpassen, maar we zullen ook innovaties stimuleren én faciliteren. Deze innovaties geven ons kansen. Innovaties geven werkgelegenheid, innovaties kunnen we exporteren, en in innovaties zit een verdienmodel. Juist vanwege de innovatiekracht die er in Brabant is, is de CDA-fractie voorstander van het bij elkaar brengen van koplopergemeenten en bedrijven, om hun kracht te benutten, bijvoorbeeld

via het stimuleringsprogramma voor veelbelovende technieken, of door de kennis uit de wetenschap te koppelen aan de bedrijven. Wij zijn blij dit terug te lezen in het uitvoeringsprogramma.

GS vragen ons om een begrotingswijziging vast te stellen voor het toewijzen van middelen ten behoeve van het Uitvoeringsprogramma Energie. Gedeputeerde Staten hebben het uitvoeringsprogramma 2020-2023 vastgesteld, maar wij stellen nu het budget vast om daar uitvoering op te geven, dus daarom hebben we er ook een paar vragen over en opmerkingen.

In het uitvoeringsprogramma staat geschreven dat voor wat betreft zonne-energie de voornaamste focus van de provincie is het ondersteunen van gemeentes. We gaan een actieve bijdrage leveren aan het ten volle benutten van de daken, bijvoorbeeld door in beeld te brengen hoe we een en ander kunnen versnellen. Prima, maar gaan we ons ook actief inzetten om geen zonneweides aan te leggen op vruchtbare grond? Graag een antwoord van de gedeputeerde.

De **voorzitter**: Interruptie Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, voorzitter. Ik hoor het CDA zeggen dat ze geen zonneweides willen op vruchtbare grond. Denkt u dat het mogelijk is om, ik noem maar wat: negen voetbalvelden vol zonnepanelen elke week te realiseren tot en met 2029, elke week negen voetbalvelden vol met zonnepanelen?

De **voorzitter**: Uw vraag is duidelijk. De heer Hendriks.

De heer **Hendriks** (CDA): De vraag is duidelijk, maar de VVD heeft net een heel mooi antwoord gegeven op dezelfde vraag.

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Maar ik vraag het ú. Denkt u dat het lukt, denkt u dat u de mensen daarvoor krijgt, de productie daarvoor krijgt, voor negen voetbalvelden zonnepanelen, elke week tot en met 2029?

De **voorzitter**: Hendriks.

De heer **Hendriks** (CDA): Het is een enorme opgave en daar zullen we met z'n allen keihard voor moeten werken, maar u vraagt of wij denken dat het lukt. Ja, als wij met z'n allen er keihard voor gaan werken, dan ben ik ervan overtuigd dat het lukt.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

De heer **Hendriks** (CDA): Tussen de verschillende opgaven zijn diverse koppelkansen, bijvoorbeeld energie als inkomstenbron voor agrariërs of als verdienmodel voor de natuur. Maar wat wordt hier nou eigenlijk precies mee bedoeld? Gaan we windmolens en zonneweides aanleggen om nieuwe natuur te financieren? Graag een antwoord van de gedeputeerde. Is het niet verstandiger om de verdien capaciteit van de energieproductie in te zetten voor het in stand houden van bestaand bos en bestaande natuur, of het herstellen van bos en natuur, of om deze verdien capaciteit in te zetten voor de leefbaarheid?

De energietransitie kunnen we alleen realiseren door samen te werken. Op strategisch niveau gaan we samenwerken met ons netwerk. Om de ontwikkelingen van de Brabantse energietransitie te volgen, te monitoren en waar nodig bij te sturen, wordt er een strategic energy board opgericht. In het document

staat geschreven dat we streven naar oprichting van het strategic energy board in 2020. 'Streven' vindt de CDA-fractie te vaag. Kan het college niet toezeggen dat dit daadwerkelijk gebeurt in 2020?

De **voorzitter**: Interruptie Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Voorzitter, dank u wel. Ongeacht wat partijen vinden van energietransitie gebruiken voor geld verdienen voor de natuur, maar bedoelt u nu te zeggen dat u eigenlijk het geld uit de energieopwekking alleen wilt gebruiken voor onderhoud en beheer, of zegt u: nee, ook voor aankoop nieuwe natuur? Of zegt u: nee, géén aankoop voor nieuwe natuur?

De **voorzitter**: Hendriks.

De heer **Hendriks** (CDA): Wij hebben dit gelezen en wij willen graag van de gedeputeerde uitleg hebben hoe we het moeten interpreteren.

De **voorzitter**: Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Met als doel? U heeft geen stellingname, van: het mag alleen voor 'dit' gebruikt worden en niet voor 'dat'? Of mag het overal voor gebruikt worden?

De **voorzitter**: Hendriks.

De heer **Hendriks** (CDA): Nee, onze voorkeur zou ernaar uitgaan om die middelen te gebruiken om natuur te herstellen, om natuur te onderhouden.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

De heer **Hendriks** (CDA): Door de middelen toe te kennen, borgen we als provincie een rol die we kunnen blijven spelen in de energietransitie en dat er geen gat valt in de uitvoering.

De **voorzitter**: Interruptie Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Ja, voorzitter, geen interruptie om meneer Hendriks lastig te vallen, maar ik heb een vraag over de orde. Op de agenda staat 'begrotingswijziging', er staat niet op de agenda 'uitvoeringsprogramma'. Kunnen wij bij deze begrotingswijziging het uitvoeringsprogramma wijzigen? Wij zijn er namelijk van uitgegaan dat we de begrotingswijziging bespreken en als je tegen het uitvoeringsprogramma bent, ben je het niet met de begrotingswijziging eens, en anders had ik me anders voorbereid.

De **voorzitter**: Klopt. Er is een beperkte orde, maar het is geen hamerstuk, dus opmerkingen kunnen worden gemaakt. Vervolgt u uw betoog.

De heer **Hendriks** (CDA): Als CDA-fractie staan we positief tegenover dit voorstel, maar we willen wel graag duidelijkheid hebben over de gestelde vragen.

Tot zover.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Hendriks. Mevrouw Meeuwis dan van de D66-fractie.

Mevrouw **Meeuwis-van Langen** (D66): Voorzitter. Met het Uitvoeringsprogramma Energie laten we zien hoe de provincie bijdraagt aan schone lucht, aan comfortabel en betaalbaar wonen, aan onze economie, aan nieuwe vormen van mobiliteit en aan een versterkt klimaat. Bovendien verminderen we meteen ook de afhankelijkheid van fossiele energiebronnen en dragen we samen bij aan het verminderen van de klimaatverandering. De energietransitie is in het bestuursakkoord als provinciale kerntaak benoemd. Met een strategie waar Brabant gezonder, mooier en sterker van wordt, geven we invulling aan onze afspraken met het Rijk. Door nu middelen toe te kennen aan het uitvoeringsprogramma wordt geborgd dat de provincie een rol kan blijven spelen in de energietransitie en dat er in de uitvoering geen gat valt. Want we moeten wel vaart blijven maken met de energietransitie voor een leefbaar Brabant, nu en in de toekomst. Er is én meer inspanning én meer versnelling én meer innovatie én meer communicatie nodig.

De **voorzitter**: Interruptie Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, voorzitter, ik ben wel benieuwd wat D66 verstaat onder het mooier maken van Brabant. Ik neem bijvoorbeeld het plan dat vanmorgen kennelijk – dat heb ik althans gelezen – in de buurt van Moergestel is ontstaan om daar een compleet bos om te hakken, daar vier meer dan 200 meter hoge windturbines neer te zetten en daar nieuwe boompjes omheen te planten. Is dat een beetje het idee van het prachtige klimaatbos dat D66 voor een mooier Brabant voor ogen heeft?

De **voorzitter**: Mevrouw Meeuwis.

Mevrouw **Meeuwis-van Langen** (D66): Voorzitter. Ik denk dat de heer Van den Berg en ik weinig overeenkomst hebben met wat wij zien als een mooier Brabant, maar wij willen vooral aan de toekomst werken, ook voor onze kinderen en kleinkinderen.

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Zoals gebruikelijk geen antwoord, voorzitter. Maar ik heb nog een andere vraag aan mevrouw Meeuwis van D66. Hoe denkt u dat wij, ik noem maar even: elf voetbalvelden vol met zonnepanelen elke week tot 2029 kunnen realiseren, met wie, en hoe en met welke inspanning? Hoe ziet u dat voor zich, hoe gaan we dat realiseren?

De **voorzitter**: De heer Van den Berg heeft zijn eigen versie van Carthago gevonden, geloof ik! Mevrouw Meeuwis.

Mevrouw **Meeuwis-van Langen** (D66): Ja, ik meende die vraag inderdaad al vaker te hebben gehoord. Nou, ik denk dat we daar nu vandaag hier ook voor staan. Op het moment dat wij deze begrotingswijziging toestaan en alle middelen en alle inzet plegen, dan gaan we daar met z'n allen fors naartoe werken.

De **voorzitter**: De **Bie**, interruptie.

De heer **De Bie** (FvD): Voorzitter. Ik hoor zeggen dat we een rol gaan spelen in de klimaatverandering en ik vraag me dan wederom af hoeveel graden minder de aarde opgewarmd gaat worden als gevolg van deze maatregelen.

De **voorzitter**: Maar nu ga ik, meneer De Bie, ook weer even het ordepunt maken, want deze is echt far beyond over de lijn van vandaag. Geen klimaatdebat. Het gaat over het uitvoeringsprogramma, in het kader van een begrotingswijziging nota bene, dus ik roep u op die orde te respecteren en wil mevrouw Meeuwis vragen haar betoog te vervolgen.

Mevrouw **Meeuwis-van Langen** (D66): Dank u, voorzitter, want ik wilde net zeggen: we hebben een forse ambitie én er is beperkte tijd. Er zijn dus investeringen nodig, in kennis en kunde en in euro's. Er is een omschakeling nodig, een omschakeling van een centraal gestuurd, fossiel energiesysteem naar een decentraal duurzaam energiesysteem. De strategie van Brabant richt zich op het mobiliseren van de samenleving voor de energietransitie, op het selectief en slim selecteren van koplopers en op het slim integraal combineren van functies en activiteiten. Want, voorzitter, er zijn kansen, kansen voor het Brabant van de toekomst om energieopgaven en andere maatschappelijke opgaven, zoals leefbaarheid en omgevingskwaliteit, te combineren en om de mogelijkheden te benutten. Tegelijkertijd moeten we ook streven naar energie-rechtvaardigheid en draagkracht, oog hebben voor de verschillende groepen in de samenleving en bijsturen wanneer nodig. We moeten ambitieus zijn, maar ook realistisch, luisteren naar de Brabanders en tegelijk vaart maken, inwoners eerlijk informeren, vanaf het begin mensen erbij betrekken, voortbouwen op de kracht van Brabant, ook meebewegen met bottom-up initiatieven en sociale innovatie, mee laten doen bij projecten, zoals bij de windmolens langs de A16, en zo draagvlak creëren door sociale participatie.

Het is duidelijk dat er een directe relatie is tussen de energieagenda en de omgevingsvisie. De ambities ten aanzien van duurzame energie en energiereductie zijn in beide dossiers gelijk.

De **voorzitter**: Interruptie Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, dank u, voorzitter. Ik hoor mevrouw Meeuwis van D66 eerst zeggen dat we moeten luisteren naar de Brabanders, prima, vervolgens hoor ik zeggen: dit moet gebeuren en dat moet gebeuren en alleen als ze onder bepaalde voorwaarden mee willen doen met de ideeën zoals D66 ze hier voorlegt, dan wordt er naar ze geluisterd. En als die Brabanders nou zeggen: wij willen al die gekke plannen niet met die klimaatmaatregelen en die vernietiging van ons landschap met windturbines? Luistert u dan ook naar die Brabanders, of is het dan: dan willen wij niet naar u luisteren?

De **voorzitter**: Mevrouw Meeuwis.

Mevrouw **Meeuwis-van Langen** (D66): Voorzitter. Als we het hebben over luisteren, heb ik het idee dat de heer Van Hattem ook niet helemaal goed luistert, want ik heb helemaal niet die voorwaarde gezegd. Ik heb gezegd: het is én-én nodig. We moeten én luisteren, maar we moeten ook met zaken aan de gang gaan, voortvarend aan de gang gaan, omdat we maar beperkt de tijd hebben.

De **voorzitter**: Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, voorzitter, daar gaan we al: we hebben maar een beperkte tijd. Nou ja, dat is maar zeer de vraag. Het punt is nu juist: u moet met zaken aan de gang gaan, maar als die Brabander waar u naar wilt luisteren nou zegt van "ja, maar wij willen helemaal niet met die zaken aan de gang gaan", luistert u dan naar die Brabanders?

De **voorzitter**: Mevrouw Meeuwis.

Mevrouw **Meeuwis-van Langen** (D66): Voorzitter. De energietransitie is iets wat ons allemaal aangaat en we zullen zoveel mogelijk mensen die willen en kunnen, daaraan mee laten helpen.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

Mevrouw **Meeuwis-van Langen** (D66): Dank u.

Zowel bij de energieagenda als bij de omgevingsvisie wordt uitgegaan van meervoudig en slim ruimtegebruik, van integraal afwegen en van netwerksturing. De provincie kan het niet alleen. De energietransitie is nou eenmaal sterk afhankelijk van meerdere partners en stakeholders.

Tijdens het Energiefestival op 7 november is het Uitvoeringsprogramma Energie gepresenteerd. Met maar liefst 700 stakeholders zijn we in het Evoluon in gesprek gegaan over de uitvoering van de Brabantse energietransitie in de komende jaren. Het was een feest. De energietransitie is dus een kans, tenminste: als we het slim aanpakken. Daarmee bedoel ik: meer, beter en slimmer de kansen benutten, met een uitvoeringsprogramma dat dat mogelijk maakt, met tempo, met oog voor draagvlak en met een uitgestoken hand. Allemaal hard nodig om met de vele partners in de energietransitie die stevige vooruitgang te boeken, want het is niet gemakkelijk en gaat echt nog niet vanzelf, maar het gaat er in ieder geval over. Mensen praten erover met elkaar, op straat, op feestjes en ze bedenken samen hoe het zou kunnen en hoe het zou moeten. Ik was vorige week bij een ledenbijeenkomst van de lokale energiecoöperatie in mijn eigen dorp. De zaal zat bomvol, wel nog met vooral mannen, en het stikte van de goede ideeën.

De heer **Heijmans** (SP): Dat is een logische koppeling!

De **voorzitter**: Mevrouw Meeuwis, vervolgt u uw betoog.

Mevrouw **Meeuwis-van Langen** (D66): Die is voor uw rekening.

De provincie is de verbindende schakel tussen Rijk, regio's en gemeenten en zorgt voor kennisdeling. De provincie heeft een voorbeeldfunctie: streven naar energieneutraal en duurzaam provinciaal vastgoed, dus ook energie besparen en opwekken voor het provinciehuis. D66 kijkt uit naar het resultaat van de motie 'Provinciehuis als E-catcher'. De maquette die ik zag op het Energiefestival zag er veelbelovend uit!

Bij de RES-en is de rol van de provincie positief stimulerend, als gelijkwaardige partner aan tafel zitten en regionale afspraken borgen, coördineren, beschikbaar stellen van expertise en capaciteit en het laten uitvoeren van regio-overstijgende onderzoeken.

D66 vindt de rol van de provincie bij het verbinden van de energieagenda aan de sociaaleconomische agenda ook zeer belangrijk. De vraag naar beroepskrachten voor de uitvoering van de energietransitie groeit op alle niveaus: mbo, hbo en universiteiten.

De **voorzitter**: Wilt u gaan afronden?

Mevrouw **Meeuwis-van Langen** (D66): Zeker voorzitter.

Ik wil tot slot graag stilstaan bij de rol van de provincie rondom sociale innovatie. Het streven is, ik noemde het net al, dat iedere inwoner van Brabant meedoet, of kan meedoen, aan de energietransitie. Draagvlak en draagkracht zijn essentiële voorwaarden voor het slagen van de energietransitie. Zorgen dus voor bewustwording.

De **voorzitter**: Nog één zin, mevrouw Meeuwis.

Mevrouw **Meeuwis-van Langen** (D66): Oké, voorzitter. Dan moet ik even kijken wélke laatste zin! Laat ik zeggen: D66 kiest voor kwaliteit en zegt ja tegen de begrotingswijziging.

De **voorzitter**: Ik dank mevrouw Meeuwis voor haar bijdrage. Dan nu de fractie van GroenLinks, mevrouw Van Diemen.

Mevrouw **Van Diemen-Vereijken** (GL): Goed. De Brabantse energietransitie is een hoofdpoging voor een toekomstbestendig Brabant. We gebruiken in deze energietransitie de Brabantse principes. Voor GroenLinks zijn daarin de principes streven naar energierechtvaardigheid en een stevige start de belangrijkste. Zoals net al aangegeven: wij willen dat iedereen mee kan doen en mee kan profiteren. Wij zullen dus extra alert zijn op de sociale participatie die binnen de RES-en zichtbaar zal worden. Onze verwachting is dat men binnen de RES-en gaat streven naar meer dan die 50%, zoals we hem nu benoemd hebben. Daarnaast willen we een stevige start. We hebben het al vaker aangegeven, maar wat GroenLinks betreft kan die versnelling niet snel genoeg starten. Als Brabant lopen we nu niet voorop en dat zou wat ons betreft wel moeten gaan gebeuren.

Bij de bespreking van de energievisie heeft GroenLinks benadrukt dat er duidelijke doelen gesteld dienden te worden, zodat we niet alleen de transitie goed kunnen monitoren, maar ook tijdig kunnen bijsturen. Wij zijn tevreden over de doelen die in het uitvoeringsprogramma zijn benoemd en die input zijn voor de indicatoren in de begrotingswijziging. Uitgangspunt is vanzelfsprekend de juiste energiemix, zon, wind, warmte, maar wij willen ook extra aandacht houden voor besparing van energie. Wij hebben natuurlijk voldoende financiën nodig om die rol van ons binnen die transitie vorm te kunnen geven en zijn ook blij dat er nu financiën gekoppeld worden.

Bij de bespreking van het Klimaatakkoord hebben wij enkele zorgen benoemd. Bij de bespreking van dit uitvoeringsprogramma willen we vooral complimenten uitdelen bij de uitwerking van de vijf transitiepaden. Bij elektriciteit hebben we als provincie vooral een taak bij grootschalige opwek van zon- en windenergie. Wij willen benadrukken dat het van belang is om daar voldoende capaciteit voor te hebben op elektriciteitsnetwerk, om alle plannen, maar vooral ook die vanuit initiatieven van Brabanders, uit te kunnen voeren.

Bij mobiliteit zijn we tevreden dat we vaart gaan maken met het aantal laadpunten voor elektrische auto's en de zero emissie naar de concessie openbaar vervoer. Tevens zijn we benieuwd naar de ontwikkelingen binnen de scheepvaart en de luchtvaart.

Als GroenLinks hebben we al diverse malen aangegeven dat wij denken dat er ten behoeve van de industrie een grote opgave, maar ook een kans ligt. Het gebruik van duurzame warmtebronnen en het toezicht op energiereductie bij bedrijven zullen we dan ook met grote interesse blijven volgen.

Bij landbouw wordt terecht opgemerkt dat energiebesparing binnen de glastuinbouw vooral een kans is, maar ook zijn er kansen voor bedrijven om mee te doen in de opwekking van energie. Wij denken dan aan zonnepanelen op de daken en niet in de wei.

In de bebouwde omgeving zal de uitwerking van de energietransitie vooral zichtbaar zijn binnen de RES-en. Het is goed dat we binnen die RES-en ondersteunend zijn ten aanzien van warmtebronregistratie en dat er een Brabantbrede kennisinfrastructuur voor warmtetransitie beschikbaar komt. Gemeentes zouden die laagdrempelig moeten kunnen benaderen. Wij hebben één vraag: is deze al beschikbaar, of wanneer komt die dan beschikbaar?

Tevens zien we dat de provincie een bijdrage gaat leveren aan de communicatie over energiebesparing. Het is goed dat iedere Brabander geïnformeerd wordt over welke bijdrage hij of zij zelf kan doen, of welke kansen er voor iedere Brabander zelf liggen binnen deze transitie.

En als laatste, het is al een paar keer genoemd: we zetten in op adaptatie van innovatie. Als GroenLinks zijn we nieuwsgierig welke innovaties op korte termijn haalbaar zijn en welke prioriteit ze zullen krijgen. Wat

ons betreft heeft dan onderzoek naar thorium en kernenergie niet de hoogste prioriteit. Wij denken dat er andere initiatieven die sneller en toegankelijker zijn, en die we beter kunnen inzetten.

Als GroenLinks kunnen we het niet vaak genoeg zeggen: wij zijn de generatie die de klimaatverandering kan gaan stoppen.

De **voorzitter**: Interruptie Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, voorzitter. Wat is het nou dat GroenLinks tegenhoudt om gewoon eens wat dieper te kijken naar iets wat de zon doet, iets wat in het binnenste van de aarde gebeurt, kernenergie? De basis van alles, de basis van het hele heelal, van het universum, is kernenergie. Wat is toch die hardnekkige weigering om überhaupt te kijken naar vormen daarvan die niet dat afval geven, die niet dat stralingsgevaar geven? Waarom die directe afwijzing van deze techniek?

De **voorzitter**: Mevrouw Van Diemen.

Mevrouw **Van Diemen-Vereijken** (GL): Uw vraag: waarom die afwijzing? Volgens mij zeg ik niet eens dat ik het afwijs. Ik zeg dat het voor ons geen prioriteit heeft. Ik zeg dat wij beter kunnen inzetten, op dit moment, op dingen die snel beschikbaar komen, waar we op dit moment slagen mee kunnen maken. Zolang kernenergie en thorium financieel niet haalbaar is, zolang er geen enkele basis voor ligt dat het helemaal veilig is, zult u ons niet aan uw zijde krijgen. Wij kunnen deze rituele dans met mekaar volgens mij ieder debat voeren, daar gaan we het niet met elkaar over eens worden.

De **voorzitter**: Van den Berg tot slot.

De heer **Van den Berg** (PVV): Dat is prima. U wilt snel en innovatief. Hoeveel voetbalvelden van zonnepanelen denkt u dat er per week aangelegd kunnen worden in een provincie als Brabant, met de mankracht enzovoort? Hoeveel denkt u dat maximaal haalbaar is elke week tot 2029?

De **voorzitter**: Ja, mevrouw Van Diemen.

Mevrouw **Van Diemen-Vereijken** (GL): Uw vraag is helder. Ik had eigenlijk de vraag verwacht richting GroenLinks: zouden het dan dertien voetbalvelden kunnen zijn? U was aan het stapelen van vijf, zeven, negen, elf, dertien.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

Mevrouw **Van Diemen-Vereijken** (GL): Ik denk dat het haalbaar is, dat is mijn antwoord.

Als GroenLinks, ik zei het net, gaan we iedere keer weer opnieuw zeggen: wij zijn de generatie die de klimaatverandering kan gaan stoppen. Daarvoor moeten we aan de slag met onze energietransitie, een stevige start maken, een versnelling oppakken en met deze begrotingswijziging denken wij dat te kunnen gaan doen.

De **voorzitter**: Ik dank mevrouw Van Diemen voor haar bijdrage. Dan nu de heer Van den Berg van de fractie van de PVV.

De heer **Van den Berg** (PVV): Dank u voorzitter. Ik begin met een stukje tekst uit het voorstel:

“De op handen zijnde benoeming van Frans Timmermans als Nederlandse Eurocommissaris met de portefeuille Klimaat zien wij als een mogelijkheid om de (kansen van) de Brabantse energietransitie nog nadrukkelijker onder de aandacht te brengen in het kader van het Europees klimaatbeleid.”

Voorzitter. Wellicht kan het college duidelijk maken wat zij samen met haar PvdA-klimaatkameraden Franciscus Narcistus Timmermans en zijn van ecoterreurorganisatie Greenpeace afkomstige knecht Diederik Samsom, met zijn socialistische klimaatroe, nog meer aan vernielingen aan kan richten in Brabant bovenop hetgeen u gaat doen met de huidige energietransitieplannen. Maar waar hebben we het eigenlijk überhaupt over? Van de kou gaan veel meer mensen vroegtijdig dood dan van een graadje warmer. De zegening van een beetje opwarming wordt helaas nergens benoemd. Bij dezen dan! En groen! Ja, het wordt ook steeds groener in de wereld: meer koolstofdioxide, CO₂, zorgt voor meer oogst, meer groei, meer bloei. Wordt ook zelden benoemd, maar wij zijn de beroerdste als PVV niet, om dat nog even te onderstrepen. Het grootste gevaar voor de mensheid komt niet van het klimaat, maar vanuit het rood: de klimaatdrammers, de watermeloenen van de mensheid, lieflijk groen van buiten, maar felrode socialist van binnen, vol goede en slechte bedoelingen en grenzeloze onwetendheid, goedgelovigheid en naïviteit op weg naar de groen-socialistische hel op aarde.

De **voorzitter**: Interruptie Van Diemen.

Mevrouw **Van Diemen-Vereijken** (GL): Ja, want ik voel me absoluut niet aangesproken door het taalgebruik dat u op dit moment gebruikt. En ik wil u erop wijzen dat, mocht u ons ooit willen overtuigen, ik u wil vragen ander taalgebruik te hebben dan voortdurend veroordelend te zijn in uw beschrijvingen.

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Mag ik dan de tegenvraag opwerpen welk taalgebruik u niet prettig vindt?

De **voorzitter**: Ik stel voor dat we de exegese van uw taalgebruik nu even achterwege laten. Daar waar in de oproep doorklinkt dat sommige woorden in mijn operationele definitie van parlementair taalgebruik het moeilijk maken om het gesprek verder voort te zetten, kunnen we die beter achterwege laten. Mijnheer Van den Berg, u weet dat best en u gaat nu verder met uw betoog.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, voorzitter. Een dusdanig slecht en krankzinnig beleid, dat in dat klimaatbeleid en energietransitiebeleid vormgegeven wordt, is bij het misdadige af qua domheid. Ik ga zo aantonen hoe onwetend u bent en hoe onnozel u bent op dit gebied.

De **voorzitter**: Mijnheer Van den Berg, gaat u verder, maar matig uw toon, ook in de onderlinge verhoudingen.

De heer **Van den Berg** (PVV): Bij de koffie zijn we altijd gezellig, dat weet u.

De **voorzitter**: Ja, maar toch even: Brabant kijkt mee. Er mag scherp, buitengewoon scherp, op de inhoud van het beleid worden gedebatteerd, daar is helemaal niets mis mee, maar als het om kwalificaties van personen en zo gaat, dan weet u dat we de grens van het onbetamelijke naderen. Gaat u verder.

De heer **Van den Berg** (PVV): Voorzitter. Personen die zeer grote schade aanrichten aan onze maatschappij zal ik ook als zodanig behandelen, en dat gaat niet met nette woorden. Mooie woorden zijn zelden waar, maar ware woorden zijn ook zelden mooi, helaas.

Enfin. Waar zijn we mee bezig? In tien uurtjes tijd stoot China uit wat u in 2030 met al deze maatregelen wilt reduceren, met een vernietigd landschap en een gesloopte economie tot gevolg, en het wordt er geen nanograad tot vier nullen achter de komma, niks, nada, nothing minder warm van. Het is een schertsvertoning, het is grootschalige oplichting en een ongekende grootheidswaan. En dat zijn de mooiste woorden die ik ervoor kan bedenken, voorzitter.

18 miljoen is deze wijziging zwaar, en wat kun je daarmee doen? Nou, wat het college ermee gaat doen is de PVV eigenlijk een raadsel, want precies dát is in dit voorstel niet echt te vinden. Dus heeft de PVV een aantal vragen hierover. Gaat er bijvoorbeeld geld naar een potje om in Brabant, want daar hebben we het over bij de doelen 2030, van west naar oost elke zes kilometer een ijzeren gordijn van 30 turbines zoals langs de A16 neer te zetten...

De **voorzitter**: Interruptie Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Ja, voorzitter. Ik vraag me af wat voor zin het heeft, meneer Van den Berg, dat u aan deze ontzettend domme, achterlijke mensen, zoals u ze net beschreven heeft, vragen stelt, want u kunt niet anders dan domme antwoorden verwachten.

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Voorzitter, ik heb het niet over domme, achterlijke mensen...

De **voorzitter**: Nee, stop, stop, mijnheer Van den Berg. We gaan niet deze toer op. We blijven met elkaar in gesprek en dit soort kwalificaties leidt nou precies tot wat we niet moeten hebben. Scherp op de inhoud van het beleid, op de voorstellen, nooit op de mensen die daarvoor staan. En u gaat nu daarmee verder, mijnheer Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Voorzitter. Ik neem met kracht afstand van termen die ik gebruikt zou hebben als domme of onnozele mensen. Ik heb het over ter zake onbenul wat hier gaande is, en dat zal ik u zo aantonen.

De **voorzitter**: Goed, maar wel binnen de marges die ik namens u allemaal en in het belang van de voortgang van het goede debat hier in huis in uw midden leg. Mijnheer Van den Berg vervolgt zijn betoog.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ik zal op zalvende wijze verder spreken, geachte voorzitter. Oftewel, in de plannen staat, als je het allemaal terugreken, dat op elke Brabantse postzegel van 4 bij 3 kilometer een windturbine van meer dan 200 meter hoog zou moeten komen te staan. Gezien de weerstand en ophef bij Heesch, bij Oss, bij Den Bosch, bij Reusel, Bladel, en het komt er ook nog aan in Moergestel binnenkort, maar ook het, ja, toch niet al te fraaie optreden – ik heb hier een ander woord staan – bij Dinteloord en Klundert van dit college, hoe denkt het college met de volgens ons belangrijkste van uw drie zogenoemde hoofdlijnen om te gaan? Dus, gaat er geld naar het mobiliseren van de samenleving voor energietransitie? U schrijft: "Essentieel zijn energierechtvaardigheid – wat is dat überhaupt? –, draagvlak en draagkracht". Het mobiliseren, dat gaat heel goed: het regent bezwaarschriften waar ook maar een plan komt en de weerstand neemt toe. Hoe denkt het college er nog eens honderden windturbines bij te kunnen zetten zonder een hoop gedoe en gedonder? Ook zien wij nog de post "wind van buiten Brabant", dus not in my backyard. Onze vraag is eventjes: waar komt die wind vandaan gewaaid? Dan nog de vraag, en dan komen we een beetje op wat ik net schetste: wij willen graag weten of er ook geld uit dat potje richting het mogelijk maken gaat van een groot zwart gat in Brabant, de zonnepanelen die hele grote delen van

Brabant moeten gaan bedekken. Want die 73 petajoules in 2030, dat zijn geen uitdagende zeven voetbalvelden per wijk, ook geen negen, ook geen heel moeilijke elf, laat staan dertien, het zijn ongeveer 100 voetbalvelden per week, elke week, tot en met 2029, die dan aangelegd moeten worden, wilt u deze petajoules halen. 100 voetbalvelden elke week tot 2029. We hebben het over, afhankelijk van hoe dicht je het legt, 30.000 à 40.000 hectaren. Dat is een procent of 7, 8 van Brabant. Hoe wilt u dat doen, met wie, wat en waar? En nu mag de heer Heijmans nog komen vertellen dat ik niet netjes ben naar volksvertegenwoordigers hier, die een hele preek houden over de schitterende energietransitie enzovoort, en geen benul hebben van de hoeveelheden waar we het over hebben. Elke 6 kilometer een ijzeren gordijn zoals langs de A16 van Oost- naar West-Brabant, elke 6 kilometer een rij van 30 windturbines van meer dan 200 meter hoog, op elke postzegel van 4 bij 3 kilometer een meer dan 200 meter hoge klimaatminaret. Is dat wat wij willen? Is dat, D66, wat Brabant mooier gaat maken, denkt u? En dan heb ik het nog niet over de miljarden aan subsidie die daarin omgaat, wat elk huishouden duizenden euro's per jaar gaat kosten volgens het huidige prijspeil.

De **voorzitter**: Wilt u gaan afronden, mijnheer Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, voorzitter, ik zal het even snel doen. Ja, hoe gaan we dat doen? Die vraag heb ik vaker gesteld. Twee weken geen wind en zon, de hele backup van kolen- en gascentrales is failliet, want die draaien te weinig, hoe houdt u Brabant warm, hoe houdt u de elektriciteit op het net, zeker met al die elektrische autootjes? En dan hebben we natuurlijk ook nog het verhaal van "wat zien wij dan in de energievoorziening?" Dat is misschien wel van belang...

De **voorzitter**: En dat zal in één zin moeten, mijnheer Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): In één zin..., dan kom ik daar in tweede termijn op terug. Wij hebben een motie ingediend om het thoriumverhaal in ieder geval door te zetten. Misschien dat u daar alvast op kunt reflecteren, dan zal ik verder nog wat vragen stellen in tweede termijn.

Motie M153-2019 'Werk maken van de mogelijkheden van Thorium Molten Salt Reactor (ThoriumMSR)'
"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op vrijdag 22 november 2019, ter bespreking van voorstel 59 119 Begrotingswijziging Uitvoeringsprogramma Energie 2020 -2023;
constaterende:

- dat de coalitiepartners in het bestuursakkoord hebben vastgelegd open te staan voor nieuwe technieken op het gebied van energie en in de stukken omtrent de energietransitie 'Thorium' genoemd wordt;
- dat één van de hoofdlijnen binnen de voorgestelde energietransitie 'slim integraal combineren' betreft;
- dat dekking deels plaats kan vinden uit de nieuwe en qua naamgeving opvallend passende stelpost 'Energie, circulaire samenleving en Gezondheid';

overwegende:

- dat ThoriumMSR een cruciale rol kunnen gaan spelen in de energietransitie: inherent veilig, goedkoop, wereldwijd nagenoeg onuitputtelijke voorraden, vrijwel zonder vervuiling en zonder emissie van broeikasgassen;
- dat de ThoriumMSR-technologie kan zorgen voor uiterst waardevolle medische isotopen voor kankerbestrijding en antibioticaresistente bacteriënbestrijding;
- voor bedrijven een positieve rol van de overheid inzake vergunningverlening en fundamenteel wetenschappelijk onderzoek onontbeerlijk is om snelheid te verkrijgen in de ThoriumMSR-techniek;

- dat de ThoriumMSR-technologie een enorme kans is voor de mensheid én de provincie Noord-Brabant, een kans die niet gemist mag worden;

verzoeken het college:

- om de ThoriumMSR-technologie als nieuwe en innovatieve techniek aan te merken en voor Noord-Brabant werk te maken van deze techniek zowel ten behoeve van energie-ontwikkelingen als op medisch gebied en hiertoe bijvoorbeeld middels een ter zake kundige kwartiermaker de moeilijkheden en mogelijkheden te inventariseren;
- financiering hiervoor te zoeken binnen de stelpost 'Energie, circulaire samenleving en Gezondheid'; en gaan over tot de orde van de dag.

Harry van den Berg, PVV."

Motie M154-2019 'Eerst oplossingen voor opslag'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op vrijdag 22 november 2019 ter bespreking van statenvoorstel 59/19 begrotingswijziging voor uitvoering Energietransitie 2020-2023;

constaterende:

- dat de energietransitie werkt aan een volledig 'CO₂-vrije' opwekking van elektriciteit en dus back-up van grootschalige biomassa-, kolen- en gascentrales kennelijk verdwenen is;
- dat reststroombiomassa en groen gas slechts zeer beperkt elektriciteit kunnen leveren;
- dat de vraag naar elektriciteit door e-auto's, warmtepompen en inductiekookplaten bij voorgesteld beleid flink toe zal nemen;
- dat het opslaan van energie uit windenergie en zonne-energie momenteel extreem duur is;

overwegende:

- dat bij een 'Dunkelflaute' de elektriciteits- en grotendeels ook de warmtevoorziening (elektrisch aangedreven) volledig instort bij ontbreken van voldoende opslag van energie;

verzoeken het college:

- in het geheel af te zien van beleid ten behoeve van het aardgasvrij maken van bestaande woningen;
- de uitrol van zonne-energie en windenergie stil te leggen, tenminste totdat er een goede, betrouwbare en betaalbare opslagmethode voor overvloedige wind- en zonne-energie gevonden is;

en gaan over tot de orde van de dag.

Harry van den Berg, PVV."

De **voorzitter**: Motie 153 is inderdaad ingediend en ook motie 154. Die zijn in omloop gebracht. Dan ben ik nu bij de Partij van de Arbeid-fractie, de heer De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Dank, voorzitter. Het zal niet heel erg verrassen dat mijn verhaal net een wat andere insteek heeft dan dat van mijn voorganger. Wat ik heel mooi vind eigenlijk, is dat dit voor mij bijna een beetje een soort sluitstuk is van ongelooflijk veel sessies die we hier de afgelopen jaren gehad hebben. Die hebben in eerste instantie geleid tot die energieagenda en nu tot deze uitvoeringsagenda, waar we het vandaag over de begrotingswijziging om dat mogelijk te maken hebben. Ik vind het echt een heel erg goed stuk. Ik heb laatst nog even zitten kijken hoeveel moties ik de afgelopen jaren wel niet ingediend heb, deels met de heer Uijlenhoet, met de heer Portheine van de VVD toen nog. Dat waren er echt heel erg veel. De gedeputeerde heeft regelmatig te maken gehad met een grote groep mensen die daar stond, omdat we er toch echt wel allerlei dingen van vonden die wij net wat anders, wat scherper, wat concreter et cetera wilden zien. Nou, vandaag niet. Los van dat het om een begrotingswijziging gaat en dat ik dus niet met moties of amendementen op de uitvoeringsagenda zou kunnen komen, zou ik het ook oprecht niet eens willen. Ik vind het echt een goed stuk. Dus complimenten aan de gedeputeerde en ook aan haar team.

Overigens ben ik ook heel blij dat we nadrukkelijk de verbinding zoeken met mijn grote vrienden in Brussel, meneer Van den Berg.

Veel van de dingen die we de afgelopen jaren hebben ingebracht – ik noemde het net al –, zien we terug. De CO₂-doelen zien we terug, de verbinding met de landelijke transitiepaden zien we terug, we zien terug wat de VVD ook gevraagd heeft, en wat wij ondersteund hebben vorige keer, dat we hiervan continu op de hoogte gehouden worden. We zien eigenlijk alle belangrijke punten die we de afgelopen jaren gemaakt hebben kortom terug.

De rol van de provincie; dat is een van de punten waar we het veel over gehad hebben: kennisdeling, stimulering en regie, een rol die wat mij betreft perfect past bij ons en die ook hard nodig is in deze transitie, waar heel veel kennis nodig is die veel gemeenten domweg gewoon niet in huis kunnen hebben.

Waar ik nog heel scherp op ga zijn de komende jaren, is te toetsen op dat punt 'stimulering': helpen onze middelen echt om concreet stappen te zetten om die transitie verder te helpen? Ik ben dan ook verder zeer positief over de actieve rol die we in ieder geval benoemen dat we willen pakken, op het gebied van het stimuleren van innovatie, en dan specifiek ook op het gebied van energieopslag. In tegenstelling tot de heer Van den Berg heb ik er namelijk echt wel vertrouwen in dat die opwek goed komt. Die opslag daarentegen is van cruciaal belang om te zorgen dat we die opslag, die – het is hier vaak genoemd – zó zal gaan, op een gebalanceerde manier kunnen handelen op ons net.

Ook heel positief vind ik dat de provincie samen met de partners de knelpunten in de regelgeving van het Rijk in kaart gaat brengen en daar een lobby op gaat zetten.

De **voorzitter**: Interruptie Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, een vraagje aan de heer De Kort van de Partij van de Arbeid. Ik heb geschetst hoeveel zon en wind er komt, je ziet ook die petajoules. Is het misschien handiger om eerst die opslag voor mekaar te hebben, dat je daar een oplossing voor hebt, al die overtolligheid kan verwerken en pas daarna eventueel met die wind- en zonne-energie aan de gang gaat?

De **voorzitter**: De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Nee, want we leggen nu al veel zon en wind neer, dus het lijkt me een grote urgentie om die opslag te regelen, maar tegelijkertijd, om die doelen te halen, zullen we ook hard door moeten gaan met zon en wind.

De **voorzitter**: Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Voorzitter. Het punt is dat je dan enorme overschotten in productie krijgt. Dus je moet driekwart van je zon- en windenergie, als je dat opgesteld vermogen ziet: dat raak je never nooit kwijt. Dat moet je kwijt, dus wat doe je daarmee? Ga je dat weggooien, of sluit je af....

De **voorzitter**: De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Er zijn een aantal dingen, voorzitter, en ik zit even te denken hoe ik dit niet al te lang beantwoord. Ik weet niet of u toevallig een beetje het nieuws gevolgd hebt, deze week nog: de TU-onderzoeker Emiel Hensen, 20 keer effectievere opslag van waterstof mogelijk door een uitvinding van onze eigen TU. Maakt een groot verschil. Op opslaggebied sowieso bij de TU Olaf Adam, TU/TNO, zoutwateropslag, heel interessante mogelijkheden. Ja, ik zou hier veertig voorbeelden kunnen noemen, ik

zal het niet doen, maar er zijn vreselijk veel voorbeelden van dingen die al kunnen op het gebied van die opslag. Dus ja, ik zie het punt echt niet.

De **voorzitter**: Goed, maar we gaan ook niet zo diep de techniek in. Van der Wel was eerder dan Van Hattem. Van der Wel, interruptie.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Voorzitter, dank u wel. Voorzitter. De heer De Kort had het over ontwikkelingen, verbinden, allemaal belangrijke dingen als provincie. Wat ik een beetje mis in dat aspect van wat we als provincie zouden doen, is de afrekenbaarheid. Hoe kunnen we nou toetsen dat wat wij daar aan middelen in investeren, dat gaat om miljoenen, dat we daar dan ook echt iets aan bijgedragen hebben, dat er iets voor terugkomt? Ik bedoel: is het gewoon leuk praten, of krijgen we ook iets resultaat?

De **voorzitter**: Uw vraag is duidelijk. De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Nou, meneer Van der Wel, nou heb ik net de afgelopen jaren, net als u, de hele tijd gezegd "maak het nou concreet, maak het meetbaar, maak het inzichtelijk", heeft de heer Portheine vorige keer hier iedere interruptie zo'n beetje over geplaatst, er is ook een motie over aangenomen, en wat staat er in dit stuk: hartstikke duidelijke KPI's. Dus ja, daar ben ik tevreden over. Dat wordt nu gedaan. De afgelopen jaren was ik het met u eens, nu niet.

De **voorzitter**: Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Oké, er staan KPI's in en u zegt: we worden ook van tijd tot tijd op de hoogte gehouden. Bent u ook bereid om over een aantal maanden, een halfjaar, een jaar, bij te gaan sturen? Bent u ook bereid om er dan echt op te gaan zitten van: hé, ik zie dat dit niet efficiënt is, dat gaan we niet meer doen, of....

De **voorzitter**: Uw vraag is duidelijk. De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): De gedeputeerde weet hoeveel moties ik hierover heb ingediend, dus ik geloof niet dat hier iemand hoeft te twijfelen dat ik bijstuur op het moment dat ik het gevoel heb dat we niet goed zitten.

De **voorzitter**: Van Hattem, interruptie.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, dank u, voorzitter. Ik sluit even aan bij het debatje dat net de heer De Kort had met mijn collega Van den Berg: het punt over die opslag van energie die uit die piek wordt opgewekt. U zegt, van "ja, er zijn dingen in ontwikkeling", bijvoorbeeld over die waterstof, maar waarom niet gewoon eerst deze ontwikkelingen afwachten voordat nu halsoverkop allerlei stappen worden gezet die praktisch onomkeerbaar zijn, als wij hele bossen gaan omhakken om windturbines neer te zetten, half Brabant ermee vol zetten, ook zonnepanelen....

De **voorzitter**: Mijnheer Van Hattem, het enkele terugverwijzen naar een vraag eerder door uw collega gesteld vermijdt niet het gevaar van herhaling, en dat treedt hier op.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dat weet ik. Zonder dat te willen herhalen, is het punt nou juist: hoe kan de PvdA volhouden dat het echt keihard noodzakelijk is om nu overal alles vol te zetten met zon- en windenergie, terwijl die ontwikkelingen nog niet zijn uitgewerkt om dat goed op te kunnen slaan?

De **voorzitter**: Oké. De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Nou, voorzitter, ik zal het spel kort meespelen. Meneer Van Hattem, op dit moment is er in Brabant een probleem met de netcapaciteit in het oosterse puntje, ongeveer ter hoogte van Sint Anthonis. Daar is nu een probleem. De rest van het net heeft in Brabant op dit moment nog de capaciteit om de ontwikkelingen die de komende tijd in de planning staan, aan te sluiten. Dat betekent dat met de ontwikkelingen die er nu al zijn met opslagtechnologie én de discussie die bij het Rijk loopt over het vrijstellen van, zeg maar, de spitsstrook van ons energienet, er genoeg mogelijkheden zijn om dat tegelijk te laten lopen. Op het moment dat iets vastloopt, zal dat lokaal zijn, moet je lokaal een oplossing zoeken, bijvoorbeeld door die energie lokaal te matchen. Het kan betekenen dat je met een bedrijf afspraken maakt dat op een bepaald, enorm piekmoment, iets wat misschien één keer per jaar voorkomt, eventjes niet op het net geleverd mag worden, maar dan los je dat op dat moment ook op.

De **voorzitter**: Oké. Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voorzitter. Er wordt nogal lichtzinnig over gedacht door de PvdA. We hebben hier een eeuw lang een gecentraliseerd energienet gehad, een gecentraliseerde opwekking, en nu moet er in één keer in een heel korte tijd worden omgeschakeld naar decentrale opwekking. Ik zie daar het nut en de efficiëntie niet van in. Er zit geen logische gedachte achter om het op die manier te doen, dat iedere gemeente zelf zijn opwekking moet gaan realiseren. Maar er komt nog een ander probleem bij, en daar hoor ik ook wel eens een keer graag een antwoord op van de heer De Kort. Als wij die overcapaciteit moeten opslaan, horen we vaak van "ja, het moet in accu's gebeuren, in al die elektrische auto's". Ik hoor graag eens van de PvdA in welk derdewereldland zij straks al die afgedankte accu's gaan dumpen, omdat we ze in ons eigen land niet kwijt kunnen vanwege de milieuvervuilende aspecten daarvan.

De **voorzitter**: Ik ga niet over de inhoud van uw vragen, wel over de orde van dit debat en deze gaat weer over de rand. Ik wil de heer De Kort vragen zijn betoog verder te voeren nu.

De heer **De Kort** (PvdA): Ja, de vraag is of ik daar kort antwoord op kan geven, omdat er wel weer een beeld wordt geschetst dat niet klopt, mijnheer de voorzitter. Als ik het heel kort doe...

De **voorzitter**: Nou nee, u moet ook binnen de orde blijven. Het gaat hier over de begrotingswijziging die voorligt en niets anders.

De heer **De Kort** (PvdA): Geen probleem, dan zal ik binnen mijn spreektijd zeggen dat lithium-ion momenteel een grondstof is waar recycling ook grote sprongen in maakt.

De **voorzitter**: Als u maar verder gaat met uw betoog nu.

De heer **De Kort** (PvdA): Zeker, maar dit mocht ook worden meegeteld met mijn betoog, voorzitter, geen probleem.

Nogmaals, die lobby vind ik erg belangrijk, want er zijn behoorlijk wat knelpunten en het is goed dat we die als provincie mee willen aanpakken door er bij het Rijk aandacht voor te vragen.

Wat betreft de industrie: heel blij dat naast zoet ook de handhaving goed aandacht krijgt en dat het doel is dat in 2023 alle bedrijven bezocht zijn. De wettelijke verantwoordelijkheid om maatregelen te nemen die binnen een redelijke termijn terug te verdienen zijn, moet echt nageleefd worden.

Bij gebouwde omgeving, daar werd ik erg blij van, staat nadrukkelijk dat we na kennisdeling ook kunnen kijken hoe we helpen bij het opschalen van succesvolle initiatieven, zoals de Groene Zone, het sportloket, allemaal initiatieven waar we ons de afgelopen jaren ook hard voor hebben gemaakt. Ik ben ook heel blij dat de provincie als launching customer wil optreden en bereid is te cofinancieren. Hier ga ik natuurlijk wel ook toetsen wat we de komende vier jaar concreet gaan realiseren, meneer Van der Wel, dus daar zullen we samen hopelijk scherp op zijn.

De heer Panhuizen maakte het punt over isolatie. Dat punt kan niet vaak genoeg gemaakt worden. Ik zie het overigens gelukkig wel meerdere keren terugkomen in de uitvoeringsagenda, zeker bij gebouwde omgeving, dus wat dat betreft is dat naar mijn mening ook netjes opgenomen.

Dan het stuk sociale innovatie. Daar hebben de SP en wij, en een aantal partijen hebben dat van harte ondersteund, ons heel hard voor gemaakt de afgelopen jaren – ik kijk nog even naar GroenLinks – en ik ben heel blij dat dat ook stevig in het stuk is opgenomen, dat ook echt letterlijk benoemd is dat er ook aandacht is voor mensen met een kleinere beurs, dat iedereen mee moet kunnen doen en dat de transitie kansen biedt op lagere woonlasten en een gezonder huis. Heel fijn.

Ook heel fijn dat er zo'n goede link wordt gelegd met de arbeidsmarkt, ook een punt dat we de afgelopen jaren regelmatig gemaakt hebben, want je kunt die transitie domweg niet doen als je niet de mensen hebt om het te doen. Specifiek punt in het stuk, dus prachtig om terug te zien. Een kleine kanttekening nog. Het stuk digitalisering: heel verstandig wat er staat, maar daar moet echt nog wel een heel stuk lading bij, want juist om dat net te balanceren, om te zorgen dat we het allemaal slim maken, wat nodig gaat zijn met die nieuwe bronnen, is het matchen van vraag en aanbod en opslag cruciaal, en daar moet nog veel innovatie op plaatsvinden, dus ik hoop dat we daar echt een rol pakken.

En dan bij het financiële deel ben ik heel erg gelukkig dat bezien wordt hoe wij de investeringen voor verschillende beleidsdoelen integraal kunnen verknopen. Dat is voor mij een hele goede manier om te tonen dat we echt in deze coalitie bezig zijn om integraal van de verschillende gebieden te kijken: hoe kunnen we een project zo aanpakken, gebiedsgericht, integraal dat we daar het optimale resultaat uit halen? We verbinden het GOP, Rijksmiddelen BOM, Provinciaal Ontwikkelbedrijf, dat is precies wat we ook voor ogen hadden en dat zien we hierin terug.

Kortom, voorzitter, ik ben oprecht heel erg blij met dit voorliggende stuk. Ik heb geen kritische kanttekeningen en ik ben echt heel erg complimenteus richting de gedeputeerde en haar team. Dit is echt een fantastisch stuk. En nu op naar de uitvoering van deze uitvoeringsagenda!

De **voorzitter**: Ik dank de heer De Kort voor zijn bijdrage. Dan nu de fractie van 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voorzitter. 50PLUS heeft haar verhaal opgemaakt langs twee lijnen. De eerste lijn is de doelstellingen van 2010-2020, en dan op weg naar 2020-2023. En de tweede lijn is burgerparticipatie en draagvlak.

Voorzitter. Er zijn duidelijke doelstellingen beschreven voor 2010-2020. Graag wil ik ze nog even herhalen. Opwekking duurzame energie, in 2020 14%, in 2050 100%, CO₂-reductie ten opzichte van 1990 2020 20%, 2050 40%, en 2050 nog meer. De derde doelstelling was vergroening van de Brabantse economie, 4 miljard omzet per jaar in 2020 en 15.000 tot 25.000 fte's werkzaam in de energiesector. En de vierde doelstelling was draagvlak voor de energietransitie, 100.000 Brabanders actief met energiecoöperaties en 500.000 Brabanders die hebben geïnvesteerd in de opwekking van duurzame energie.

Voorzitter. De gedeputeerde vraagt 18 miljoen euro voor de komende jaren, maar 50PLUS zou eerst graag willen weten wat er van de beoogde doelen terecht is gekomen. Kan de gedeputeerde aangeven waar wij

staan, en dan natuurlijk ook graag in cijfers? Sommige cijfers heb ik gezien, maar die liepen maar tot 2017, en deze doelstellingen gelden voor 2020, dus dat komt er snel aan. Op basis van deze cijfers kun je dan beslissen voor een versnelling en verbreding van de energietransitie. Nog een vraag: waar is de splitsing gebleven in gebouwde omgeving, smart en green mobility, energieneutrale industrie, energy farming, energieke landschappen en overige projecten? En, voorzitter, als je dan kijkt naar 2020, dan vraagt de gedeputeerde 5 miljoen euro. Graag zou 50PLUS willen weten wat er dan volgend jaar precies met dat geld gaat gebeuren.

En dan nog even iets anders als het gaat om doelstellingen. In 2018, op 14 december, is motie 1 aangenomen, ondersteund door 50PLUS en de VVD, waarin GS werd opgedragen reeds in 2019 initiatief te nemen om de toekomstige toepassing van andere duurzame bronnen, zoals thorium en waterstof, actief en serieus te onderzoeken. Vraag aan de gedeputeerde: wat is daarvan terechtgekomen?

Voorzitter, dan gaan we naar de tweede lijn van mijn verhaal: burgerparticipatie en draagvlak. De energietransitie loopt langs drie lijnen: het mobiliseren van de samenleving voor de energietransitie, selectief en slim stimuleren van koplopers en slim integraal combineren. Maar, heb ik gelezen, er is nu meer urgentie voor de energietransitie en er moet een versnelling komen. Zo staat dat beschreven, maar wie gaat dat nu betalen?

Voorzitter. Over het mobiliseren van de samenleving maakt 50PLUS zich steeds meer zorgen. Als je een Dagbericht pakt, en ik heb dat van 14 november jl. gepakt, dan lees je over problemen in Leende, in Maarheeze, in Oss, in Lith, in Reusel, in Ravenstein, in Bladel en vergeet dan ook even niet, het is al eerder genoemd: Steenberg en Dinteloord. En langs de A16, ben ik achter gekomen, lopen ook gefrustreerde inwoners rond. We praten dan over de beoogde locaties voor windmolens en zonneparken. Voorzitter. U zult het met mij eens zijn: burgerparticipatie is erg belangrijk om draagvlak te krijgen voor de ambitieuze doelstelling die de provincie, en Nederland, heeft. En dan wil 50PLUS ook nog even de RES noemen, de Regionale Energiestrategie. Deze loopt ook nog overal doorheen en maakt het er soms niet overzichtelijker op. Vraag aan de gedeputeerde: hoeveel gemeentes zijn nu klaar, of bijna klaar, met die RES? En wat als de gemeente de duurzaamheidsdoelstelling niet haalt, wat doet de provincie dan? Verder: wat gaat de gedeputeerde doen om de burgerparticipatie meer handen en voetjes te geven en – misschien een heel moeilijke vraag –: hoe kun je draagvlak meten? Kan de gedeputeerde ons daarin helpen? 50PLUS is van mening dat alleen faciliteren van projectleiders, kennis, kunde en ambtelijke en bestuurlijke participatie niet voldoende is; lees het Dagbericht van 14 november dat ik net voorgelezen heb. Aanvullend wil 50PLUS stellen dat een versnelling die zonder draagvlak wordt ingezet ten koste gaat van inspraak en een niet gedragen, negatieve invloed heeft op de financiële positie van onze inwoners. En dan hebt u 50PLUS op dat moment niet aan uw zijde. Als voorbeeld wil 50PLUS de onmogelijke positie noemen waarin de Brabantse boeren terecht zijn gekomen door de misschien ondoordachte versnelling die hen is opgedrongen. Nog eens een dergelijk debacle willen wij met deze energietransitie zien te voorkomen.

Voorzitter. 50PLUS is benieuwd naar de antwoorden van de gedeputeerde. Dit was mijn bijdrage.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Brouwers voor zijn bijdrage. Dan nu de Partij voor de Dieren, de heer Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Voorzitter. Dank u wel. Voorzitter. Net als de heer Heijmans van de SP waren wij in de veronderstelling dat het om een begrotingswijziging ging, maar prima, er zijn allemaal vragen gesteld en die moeten beantwoord worden. Voorzitter. Wat we wel willen doen, is uitleg geven waarom we al of niet voor deze begrotingswijziging zijn. Zoals de PvdA al aangaf, dat ze heel veel positieve dingen zagen in dit onderliggende plan: wij hebben telkenmale aangegeven dat wij het besparen het belangrijkste vinden, en dat vinden we onvoldoende terug. Verder hebben we meerdere malen gezegd dat we het duurzaam moeten scheiden van het niet duurzaam. Ik denk dat iedereen wel voelt wat wij

daarmee hebben bedoeld, maar onder andere bijvoorbeeld inzet in mestvergisters, of zonnevelden, of windmolens, ten koste van de natuur. Ik ga dat niet verder uitleggen; iedereen zal begrijpen waarom. Wat we ook meerdere malen hebben aangegeven, is een duidelijk inzicht in wat onze euro nou precies oplevert. Ik hoor 50PLUS terecht een hele lijst noemen met dingen die wij gaan verbinden en overleggen die wij gaan hebben en met heel veel mensen gaan praten. Dat is allemaal heel erg mooi en kost allemaal heel veel geld. Maar uiteindelijk, wat we graag willen zien is: welke investering die wij doen als provincie levert nou voor elke euro het meeste rendement op? Hoe krijgen we zoveel mogelijk energie opgewekt, of zoveel mogelijk besparing? Dat overzicht is er niet en komt er waarschijnlijk ook nooit. Ik refereer nog even aan de vorige begrotingswijziging in het vorige college, toen we ook gesproken hebben over de energietransitie en daar ook flink veel middelen voor hebben vrijgemaakt....

De **voorzitter**: Wilt u afronden?

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Ja. En ook daarvan zeggen wij: terugkijkend hebben wij onvoldoende gevoel of wat het ons heeft gekost voldoende heeft opgeleverd.

De **voorzitter**: Interruptie op de valreep, De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Ja, dank voorzitter. Toch even meneer Van der Wel, want het is bijna een economische benadering die ik van de Partij voor de Dieren niet gewend ben, dat het gaat over de terugkeer op onze investering, zeg maar. Maar we zitten hier toch ook met een maatschappelijk doel? Op het moment dat wij investeren in mankracht, om gemeenten te helpen, dat zij daarmee kennis hebben, kun je dat niet direct in euro's uitdrukken, maar dat is toch ook een investering die waardevol kan zijn?

De **voorzitter**: Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Misschien kan ik dan het antwoord geven dat wij gehad hebben op het moment dat wij gevraagd hebben om ambtenaren te leren hoe biodiversiteit werkt en wat je kan doen voor de natuur. Toen kwam het antwoord van het college: ja, het is heel lastig om die mensen dat allemaal te vertellen en bij te brengen, want dan gaan er weer ambtenaren weg, dan wijzigt het beleid van de gemeente. Dus ik denk dat dan hier toch hetzelfde moet gelden. Je kunt ambtenaren wel van alles vertellen, maar wie zegt me dat die kennis houdbaar is op de lange termijn? Dat is helemaal niet gezegd, dus dan moet je dat gaan meten, dan moet je die invloed gaan meten.

De **voorzitter**: De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Nou ja, wat ik zo elegant vind aan deze oplossing is dat er niet staat "wij gaan continu klasjes houden voor ambtenaren", maar dat wij zorgen dat wij de kennis hier hebben en die kennis delen. Dat betekent dat je als gemeente, net als bij biodiversiteit, als je als gemeente vragen hebt over biodiversiteit en je kan hier bellen en die vragen stellen, lijkt me nuttig. Dat kan hier toch ook? Je kunt toch ook een soort vraagbaak zijn? Ziet u dat wel als nuttig en een goede investering?

De **voorzitter**: Tot slot de heer Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Voorzitter. Zo heb ik het niet geïnterpreteerd, dat wij vraagbaak zijn. We gaan vooral actief aan de gang. Maar wat wij het belangrijkste vinden, is: als je al bijdraagt aan een project namens de provincie, wat levert het dan aan investering op? Ja, een economische

benadering, want dit is een begrotingswijziging. Ik kan hier de miljoenen natuurlijk wel bij gaan slepen, maar wat u allemaal al goed vindt in deze plannen, ik mis echt een paar nullen in deze begroting dan, want wat u allemaal graag zou willen en nodig vindt, dat gaat veel meer kosten dan wat u hier nu, zeg maar, krijgt, en dan ben ik dus bang dat, als we dit geld uitsmeren over al die dingen, we uiteindelijk niks hebben. Dat heb ik in de vorige begrotingswijziging ook gezien: uiteindelijk is het niet afrekenbaar, wat 50PLUS ook zei. Je krijgt een hele waslijst aan vragen, die terecht zijn, over: wat is er toen dan met dat geld gebeurd en hebben we toen die doelstellingen wel gehaald? Daar hebben we nooit goed antwoord op gehad, dus ik durf nu te betwisten dat de KPI's, waar u tevreden mee bent, ons gaan helpen. En dat komt omdat we te veel uitsmeren over te veel kleine dingen en uiteindelijk niks overhouden.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van der Wel voor zijn bijdrage. Dan nu Lokaal Brabant. De heer Van Pinxteren. Het mag van uw plaats als u wilt. Gaat het?

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Het gaat prima zo. Ik wil de heer Van der Wel misschien meteen wel een antwoord geven: in het stuk staat namelijk ook geschreven dat deze bedragen, die 18 miljoen euro, slechts een aanjager zijn om een miljardeninvestering van de grond te trekken die gedragen wordt door maatschappelijke partijen die verbonden zijn aan de energiediscussie. Dus wat dat betreft denk ik dat daar de beste resultaten gevonden zouden kunnen worden: wat gaat de maatschappij investeren naar aanleiding van deze investering, die wij als Provinciale Staten doen?

De **voorzitter**: We gaan dit debat niet nog een keer doen.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Ik begrijp de vraag, maar ik geloof niet dat het een vraag aan ons is, want ik dacht meer aan Holland Casino, of een andere partij. Maar ik zie hier een multiplier waar de heer Pauli trots op kan zijn, want met 18 miljoen euro miljarden ophalen...

De **voorzitter**: Oké. Ik stel voor dat de heer Van Pinxteren zijn betoog aanvangt nu.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Ja, voorzitter. Begrotingswijziging 59/19, programma en uitvoeringsprogramma, om te komen tot een budget om een aantal zaken te kunnen gaan uitvoeren. De energietransitie is een hele complexe opgave. Dat ziet ook Lokaal Brabant in. We zijn het met de VVD eens dat we meters moeten maken, met name meters moeten maken om met elkaar ervaring op te doen hoe we de verschillende trajecten het beste kunnen inzetten. Maar daar kleeft ook gelijk voor ons, als Lokaal Brabant, een vraag aan vast, want wie heeft nou op welk traject welke regie? Bij wie ligt waar de regie en is die regie met elkaar wel op een goede manier afgestemd? Als ik denk aan het debat dat we hier hebben gehad rond de windenergie rond Dinteloord/gemeente Steenberg, dan was dat zo helder nog niet. In het stuk lezen we heel duidelijk: "Het is een spel tussen gemeenten en Rijk, en de provincie in mindere mate." Letterlijk en figuurlijk de woorden zoals die in het stuk staan. En ja, als er sprake is van maatschappelijke meerwaarde en het realiseren van Brabantse doelen, dan ligt hier wel degelijk een rol voor de provincie. Als we dan kijken naar de vier RES-en: wat is de relatie van dit programma met de vier RES-en? En in hoeverre zijn de vier RES-en op dit moment al in staat om in het komende voorjaar/zomer hun bod uit te brengen richting de Rijksoverheid? En hoe vast ligt dat bod dan en in hoeverre zijn we dan nog in staat om, als er adaptaties zijn, die dan nog door te voeren in de uitvoeringsprogramma's? Lopen de verschillende tijdspaden wel voldoende parallel en lopen ze wel allemaal in de juiste richting: richting het tussendoel in 2030? Dan zijn we er nog niet, want we moeten in 2050 het uiteindelijke doel bereikt hebben. Zijn de projecten en de aanpak van de projecten wel voldoende op elkaar afgestemd in de tijd gezien, ook qua

deadlines en afspraken – de afspraken bijvoorbeeld die door de RES-en gemaakt worden met de Rijksoverheid in relatie tot deze projecten? Hoe zit dat?

En dan de relatie met de Brabantse burgers. De heer Van der Wel kan wel denken aan een casino, maar het staat er werkelijk duidelijk in: deze investeringen zijn bedoeld om in de neutrale gebouwde omgeving miljardeninvesteringen te laten doen door de overige partijen. En wie zijn dan die overige partijen? Voor een belangrijk deel zijn dat onze burgers. In hoeverre zijn onze burgers dan middels sociale participatie en op andere wijzen in staat de middelen op te brengen om deze investeringen te doen? Want we praten echt over zeer grote hoeveelheden middelen. Heeft de gedeputeerde er al eens over nagedacht hoe zij die sociale participatie, en met name het deelnemen in het investeringskapitaal, kan bevorderen? Zijn daarover ook al afspraken gemaakt met de RES-en, zijn deze voldoende en wordt daar in het bod dat de RES-en uitbrengen voldoende rekening mee gehouden? In hoeverre wordt het bod van de vier RES-en in Brabant op elkaar afgestemd? En in hoeverre worden deze gekoppeld aan deze projecten?

Afgelopen woensdagavond was in Oss een bijeenkomst tussen de gemeenteraad van Den Bosch, de gemeenteraad van Oss en ons als Statenleden en daar kwam de bewering op tafel dat windenergie niet beschikbaar zou zijn voor andere doeleinden dan de industrie, windenergie van buiten. Hoe zit dat? Kan de gedeputeerde daar een antwoord op geven?

Tot zover in eerste termijn, voorzitter.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van Pinxteren voor zijn bijdrage. Dan nu de fractie van ChristenUnie-SGP. Ziet af. Dan vraag ik aan de gedeputeerde of zij terstond in staat en bereid is haar eerste termijn aan te vangen en een oordeel te geven over de twee ingediende moties. De gedeputeerde.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Ja, dank u wel, voorzitter. Ik denk dat ik mag beginnen met bedanken voor de vele complimenten die zijn geuit en ook nogmaals mag benadrukken dat die complimenten zeker ook waren voor de ambtelijke organisatie, want er is hard aan gewerkt om hier een goed en overzichtelijk plan te maken. Ondanks het feit dat op het Energiefestival de jongeren nogal kritisch waren op de dikte van het plan en het taalgebruik, denk ik dat we toch best wel een slag hebben geslagen met een helder plan, een plan dat voldoende flexibiliteit biedt en tegelijkertijd ook voldoende concreetheid in wat we gaan doen, en ook de afrekenbaarheid van onze inspanningen. Om daar misschien meteen maar even op in te gaan: als u heel helder wilt hebben hoeveel megawattuur, of hoeveel CO₂-besparing onze inspanningen opleveren, dan moet u gaan investeren in zon en in wind, want dan kan ik het u voorrekenen. Dat waren we echter niet van plan, want er zijn genoeg partijen die dat doen en er zijn genoeg subsidies voor beschikbaar. Wij proberen er juist voor te zorgen dat bijvoorbeeld de randvoorwaarden beschikbaar zijn. Dat heeft u ook gedaan door de interim-omgevingsverordening vast te stellen. Wij proberen kennisdeling te doen, want gemeenten die voor een windenergieproject een bestemmingsplan opstellen en vaststellen doen dat over het algemeen maar één keer in de vijf of tien jaar, een enkele uitzondering daargelaten die het misschien wat vaker doet. Er zijn ook gemeenten waarin dit gewoon nooit aan bod zal komen. Dus die kennisdeling is dan een heel belangrijke. De rol van energiecoöperaties – daar is het vandaag overigens niet zo heel veel over gegaan – is, denk ik, een heel belangrijke, ook voor dat draagvlak, en ik zie energiecoöperaties heel interessante zaken ontwikkelen, maar vaak weten ze het niet van elkaar en die kennisuitwisseling komt niet tot stand via gemeenten, want zij hebben ook dat overzicht niet. Daar zijn wij dan beter toe in staat. Maar als u mij gaat vragen hoeveel CO₂-besparing kennisdeling oplevert, dan kan ik u dat aan de voorkant niet zeggen. Dat is volgens mij ook wat BrabantAdvies heel duidelijk heeft gemaakt: dat we als provincie vaak een rol hebben die toch wat meer op zaken als faciliteren en organiseren zit, wat dus niet in CO₂ en in megawattuur afrekenbaar is. Ik snap uw frustratie daarin, maar dat maakt het niet eenvoudiger. Als u die afrekenbaarheid wel wilt, dan kan ik u aanbevelen om bij een andere organisatie te gaan werken waar dat

veel makkelijker is, bijvoorbeeld bij een wind- of zonenergie-ontwikkelaar, of wellicht een bedrijf dat woningen isoleert.

Dit even vooraf op die hoofdlijn van het monitoren en die afrekenbaarheid.

Ik heb verschillende vragen over energiebesparing. Ik kan me voorstellen dat het er voor u misschien niet altijd helder genoeg in zit, omdat het ook in verschillende transitiepaden terugkomt en dan vaak met een individueel woordje is aangestipt waar een hele wereld achter schuil gaat. Als je bijvoorbeeld kijkt naar de particuliere woningvoorraad en het verduurzamen daarvan, dan gaat het niet alleen om zonnepanelen, maar natuurlijk ook om het isoleren van die woningen. En het uitrollen van goede voorbeelden betreft niet alleen de Groene Zone, die met naam en toenaam is genoemd – een project om zonnepanelen op woningen te stimuleren –, maar kan net zo goed een goede aanpak zijn om woningen te isoleren, en daarvan hebben we er gelukkig ook genoeg als voorbeeld beschikbaar. Als het gaat om de methodieken voor het verduurzamen van maatschappelijk vastgoed van bepaalde types – neem bijvoorbeeld ziekenhuizen, of wat we eerder al hebben gedaan in sportcomplexen –, dan gaat dat niet alleen om energie opwekken, maar ook om energie besparen, van ledlampen tot isolatie en wat er al niet meer in relevant is. Misschien nog wel de belangrijkste hierin is denk ik de industrie en vergunningverlening, toezicht en handhaving, wat we inmiddels op orde hebben en volop in uitvoering hebben. Ook dat kan een forse energiebesparing op gaan leveren. Ik wil er graag nog heel veel meer over vertellen, maar ik heb twintig minuten spreektijd, heb ik begrepen, en daarom wil ik hier voor de energiebesparing even een punt zetten. Ten aanzien van de opwek had ik een vraag over zonneweides en veel vragen over RES-en. Ik denk dat ik die even in samenhang ga beantwoorden. In ons uitvoeringsprogramma is duidelijk aangegeven wat wij als provincie gaan doen, waar onze inspanningen op gericht zijn en aan uw Staten vragen wij vandaag om daar ook het geld voor beschikbaar te stellen. Dat betekent ook dat wij als provincie in de Regionale Energiestrategieën heel duidelijk aan tafel kunnen komen met “ja, we doen mee”, “ja, we hebben daar geld voor” en “we hadden gedacht dat onze rol ongeveer hier en daar zit”. Dat hebben wij natuurlijk niet hier in splendid isolation bedacht. Dit hebben wij ook opgeschreven omdat wij volop met gemeentes en vele andere stakeholders in allerlei soorten van overleggen zitten, waardoor wij een beeld hebben hoe wij toegevoegde waarde kunnen leveren en waar het soms voor anderen ook wel ingewikkeld is, of misschien ook gewoon hun rol niet is om bepaalde zaken voor elkaar te krijgen. Wij kunnen natuurlijk alleen een bijdrage leveren aan die Regionale Energiestrategieën op het moment dat daar ook geld voor beschikbaar is. Dat is een van die zaken waarvoor we die begrotingswijziging nodig hebben. In die Regionale Energiestrategieën worden twee belangrijke paden van de vijf paden vormgegeven, namelijk elektriciteit en gebouwde omgeving. We werken in de vier Brabantse regio’s en Regionale Energiestrategieën en de planning is dat op 1 juni concept-Regionale Energiestrategieën naar het Rijk worden gestuurd. Dus hoe het ermee gaat: nou, de ene regio is sneller dan de andere. Ik ben erg tevreden over West-Brabant, ik denk dat dat een koploper is. Ik denk overigens dat alle vier regio’s in Brabant voorlopen op vele andere regio’s in de rest van het land, en daar waar ik denk dat de snelheid wel wat hoger mag zijn, zeg ik dat natuurlijk ook in de stuurgroepen. Dus daar hoort u misschien zelfs wel eens af en toe een wethouder over klagen.

In de Regionale Energiestrategieën wordt vervolgens ook bekeken hoe de elektriciteitsopwekking in die regio wordt vormgegeven: hoeveel zon, hoeveel wind, hoeveel op dak en hoeveel op land. En dan begrijp ik dat het niet uw voorkeur heeft om het op vruchtbare landbouwgrond te doen, maar soms heeft dat bij een gemeente toch echt de voorkeur boven andere oplossingen. En ik wil u vragen om die afweging ook toe te vertrouwen aan de gemeentes, dat natuurlijk altijd binnen de kaders van de interim-omgevingsverordening en hier bijvoorbeeld ook innovaties in meenemend, want ik vond het erg mooi om inmiddels alweer één of twee maanden geleden te lezen dat de gemeente Meijerijstad een vergunning had verleend voor transparante zonnepanelen boven zacht fruit in plaats van de reguliere teeltondersteunende voorzieningen. Zo kunnen vruchtbare landbouwgrond en energieopwekking misschien ook wel hand in hand gaan. Dit

soort verhalen probeer ik veel te delen, om anderen daar ook weer mee te inspireren, dus ik hoop dat veel mensen mee zitten te luisteren!

Ik had ook nog een vraag over de afstemming van de vier Regionale Energiestrategieën in Brabant op elkaar. Wij hebben eens in de vier tot zes weken een Brabant-brede stuurgroep, dus daar vindt de afstemming op het proces plaats en gisteren hebben we daarin afgesproken om de volgende keer ook de afstemming te doen in de ruimtelijke zin, in de zin van: wat gebeurt er op die grenzen van de Regionale Energiestrategieën? Zodat, mocht er al de neiging zijn om alles op de grens van de regio te plannen, we dat ook van elkaar weten en aan de voorkant bespreekbaar kunnen maken.

In de Regionale Energiestrategieën plannen we dus de windenergie en die windenergie is gewoon de opgave die we van het Rijk met elkaar, in heel Nederland, te doen hebben: 35 terawattuur – overigens wind of zon. De opmerking dat windenergie er alleen zou zijn voor de industrie heeft te maken met de manier waarop het Rijk heeft gerekend aan het Klimaatakkoord, en dan gaat het over de wind op zee, die in principe bestemd is voor de grootschalige industriële clusters. Maar de wind op land, die wij hier realiseren, is gewoon voor onze eigen opgave en hoeven we niet toe te rekenen aan de industrie, en al helemaal niet aan industrie buiten Brabant.

Dan had ik een vraag over wind om nieuwe natuur te realiseren. Ik denk dat er op twee plekken in het uitvoeringsprogramma passages over staan opgenomen. Ten eerste hebben wij gewoon budget opzij gezet om natuur te realiseren en om natuur te onderhouden. Daar hebben we ook het Groen Ontwikkelfonds voor, dus dat hoeven we niet te bekostigen met windenergie. Wel zal ons college nog komen met een bosnota, met nog een ambitie om extra bos te realiseren, wat ook een kans is om CO₂ op te slaan en bovendien een prachtig materiaal is om mee te bouwen, of om anderszins weer in te zetten in onze economie. Het is een idee waar we overigens verder nog geen enkele uitwerking aan hebben gegeven, maar gewoon maar vast eens hier een keer hebben laten vallen. Op het moment dat je windturbines realiseert, is daar geld mee te verdienen en dat kun je op verschillende manieren inzetten: in de sociale participatie, maar je zou het ook voor maatschappelijke doelen kunnen inzetten. Dat is iets waar we gewoon nog eens een keer over na gaan denken en op dat moment ook bij u op terugkomen.

Ik had een vraag van GroenLinks over de warmtebronnen. Er is een provinciaal warmtebronnenregister. Als u even zoekt op warmtebronnenregisterbrabant, dan vindt u alles wat daar al over beschikbaar is, en dat wordt ook iedere keer verder ingevuld en verfijnd, want het gaat er niet alleen om of een warmtebron er is, maar ook of hij jaar rond beschikbaar is, over de temperatuur waarop hij levert en of hij eigenlijk wel in de buurt van warmtevragers zit.

Over innovaties die op korte termijn haalbaar zijn schrijven we ook iets in de beantwoording van de motie over innovatieve technieken waaraan werd gerefereerd – ik ben even vergeten door wie van u. Daarin zullen we in ieder geval aangeven in welke technieken de meeste ontwikkelingen nog zitten als het gaat om verbetering van de technologie, dan wel prijsdaling van de technologie.

Ik denk dat de heer De Kort van de PvdA een goede schets gaf van hoe het energiebeleid zich hier in huis heeft ontwikkeld. Waar we vier jaar geleden eigenlijk echt nog aan de basis stonden, en er nog een heel team en kennis en expertise opgebouwd moesten worden, kunt u nu inderdaad aan de kwaliteit van de stukken zien dat dat inmiddels staat. Ik ben blij dat u ook de vinger aan de pols houdt als het gaat om de uitvoering daarvan, want dat zal best nog een hele toer zijn. We hebben een behoorlijk uitvoerig uitvoeringsprogramma. We hebben inderdaad geen keuzes gemaakt, waar de heer Van der Wel aan refereerde, om bepaalde dingen dan maar helemaal niet te doen, maar er staat bijvoorbeeld ook niet in dat we op bepaalde dingen volop zouden gaan inzetten. We gaan bijvoorbeeld echt geen grote biomassavergistingsprojecten starten. We proberen wel een bepaalde focus te kiezen om ondersteunend te zijn in initiatieven die relatief breed gedragen zijn.

50PLUS had een heel aantal vragen over wat er van de beoogde doelen uit de vorige periode terecht is gekomen. Daar is een evaluatie van de energieagenda uitgevoerd en in de P&C-cyclus leest u daar het

nodige over terug. Ik denk niet dat dit het moment is om daarop in te gaan. Ik kan me wel voorstellen dat u die vraag heeft, aangezien u in de vorige periode niet in de Staten zat en dat niet heeft meegekregen. Als u het wilt, kunt altijd even contact opnemen, dan kunnen dat soort vragen alsnog beantwoord worden.

De splitsing sustainable energy farming, smart en green mobility, energieneutrale energie et cetera. We hebben het nu wat anders genoemd, maar u ziet nog steeds die vijf transitiepaden terug.

De versnelling. We willen inderdaad tempo maken, maar die gaat niet ten koste van de inspraak, want de inspraak is gewoon wettelijk geborgd en daar doen we sowieso geen enkele concessie aan, want op dat moment zouden we gewoon strijdig handelen met de wet en ik geloof niet dat dan enig plan stand zal houden bij de rechter.

Nog een vraag: wie doet de investering in de gebouwde omgeving? Ja, dat is heel divers. Als het om een particuliere woning gaat, zal het al gauw de woningeigenaar zijn. Op het moment dat het corporatiebezit is, zal het de corporatie zijn, op het moment dat het elektriciteitsnet verzaamd moet worden, is het de netbeheerder en op het moment dat het over een warmtenet gaat is het nog even heel spannend hoe het Rijk in de wet zal vormgeven hoe we met warmtenetten moeten omgaan, of het bezit zal worden van bedrijven, of dat het bij de netbeheerder wordt ondergebracht. Misschien gaan we wel beide vormen zien, en misschien zelfs wel een vorm waarin het coöperatief wordt vormgegeven.

Nog één vraag over sociale participatie en dan ik denk dat ik ze wel ongeveer allemaal heb gehad...

De **voorzitter**: En de moties!

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): En de moties natuurlijk. We hebben in Brabant een prachtig voorbeeld van sociale participatie, en dat is het A16-project. Wij vertellen ook veel aan gemeenten over het A16-project, als manier om die participatie vorm te geven. Daar is het met 25% gedaan, maar goed, dat percentage kunt u door elk gewenst percentage vervangen. We hebben in de Brabant-brede stuurgroep voor de Regionale Energiestrategieën afgesproken dat we in beeld gaan brengen welke manieren er zijn om die participatie vorm te geven, zodat elke regio, of elke gemeente, kan kiezen wat hij het best vindt passen. Het percentage daarbij is natuurlijk altijd flexibel vorm te geven, dus als je voor de ene vorm kiest, kun je dat met 10% maar ook met 90% participatie doen, om maar even een beeld te schetsen.

De **voorzitter**: Interruptie Hendriks.

De heer **Hendriks** (CDA): Ik heb eigenlijk geen interruptie, maar een vraag. Volgens mij is de vraag die wij hebben gesteld over de energy board niet beantwoord.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Wij gaan in 2020, en dan niet eind 2020, partijen uitnodigen voor de strategic energy board en ik ga ervan uit, aangezien er zoveel rondom dit onderwerp te doen is, dat ze graag aansluiten en dat het ons gewoon lukt om dat ook operationeel te hebben.

De **voorzitter**: Oké. Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Ja, voorzitter, het is echt niet om te zeuren, maar toch even over de orde. Het is een begrotingswijziging, maar uiteindelijk is het gewoon een inhoudelijke bespreking geworden van het uitvoeringsprogramma, wat een bevoegdheid van het college is, waarbij we naar mijn idee geen amendementen en moties kunnen indienen die aan de inhoud van dat uitvoeringsprogramma iets willen

wijzigen. Volgens mij zijn de beide moties gericht op een wijziging van het uitvoeringsprogramma en ik wil graag weten of de gedeputeerde van mening is...

De **voorzitter**: Mijnheer Heijmans, ik ga u toch even onderbreken. Er is gekeken of dit kan binnen de orde. De Staten gaan over de begroting en die kunnen wel degelijk voorwaarden verbinden aan voorgenomen aanwending van de middelen. Dus het is, laat ik zeggen: als je het welwillend interpreteert naar het toch wezenlijke budgetrecht van uw Staten, wel degelijk mogelijk om in die zin opmerkingen te maken en de griffie heeft op ons uitdrukkelijk verzoek ook de moties in dat verband getoetst. Dus uw zorg voor de orde deel ik met u, maar dit is het oordeel.

De heer **Heijmans** (SP): Ik blijf toch van mening dat in het presidium eens goed nagedacht moet worden over een aantal mogelijkheden die de discussie voor ons veel zinvoller maken. Het is veel zinvoller als wij over zo'n programma kunnen discussiëren en je kunt amenderen, maar je zou ook kunnen bedenken dat we het uitvoeringsprogramma in een themabijeenkomst kunnen bespreken en vervolgens de begrotingswijziging in de Staten.

De **voorzitter**: Er zijn meerdere mogelijkheden, zelfs meerdere wegen naar Rome, maar deze weg is hier gekozen en die is nu aan de orde. Van den Berg, interruptie nog.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, voorzitter, een beetje verbaasd. Als wij een goed idee hebben en we denken dat we een hoop van de Staten mee kunnen krijgen, dan denk ik dat dat het geëigende moment is om daar gewoon mee te komen en dat dat gewoon moet kunnen.

De **voorzitter**: Oké, uw vraag?

De heer **Van den Berg** (PVV): Voorzitter. Ik had ook nog een vraag die niet beantwoord is, maar misschien kwam het nog: twee weken hogedruk boven Nederland, geen wind, ijs en sneeuw op alle zonnepanelen in de wijde omgeving. Hoe gaan we dat overleven als wij die energietransitie zoals voorgesteld hebben voltooid?

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Voorzitter. Ik was in de veronderstelling dat de heer Van den Berg al die zonnepanelen ging schoonkrabben! Maar even alle gekheid op een stokje. Meneer Van den Berg, energietransitie is een proces. Het is niet zo dat wij dit morgen geregeld hebben, want dan kan ik me voorstellen dat u zich hier grote zorgen over maakt en dat dat dan ook terechte zorgen zouden zijn. Maar we zitten in een proces waarin er langzaam maar steeds meer zon en wind bijkomt, waarin we ook langzamerhand steeds meer opslagtechnologie ontwikkelen en waarin langzaam maar steeds meer kolencentrales worden uitgefaseerd. Maar u weet minstens net zo goed als ik dat ons energienet in Nederland niet op zich staat, dat wij grote uitwisselingen hebben in Noordwest-Europa, dus dat een beeld alsof we hier alleen afhankelijk zijn van wat we in Nederland doen, niet terecht is.

De **voorzitter**: Goed. Van den Berg ten finale.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, een klein beetje techniek. Als hier een heel groot hogedrukgebied is, wat vaak gebeurt in de winter, dan waait het tot aan Moskou, tot aan Noord-Noorwegen, tot aan Ierland en tot aan de Alpen niet. Dat zijn hele grote systemen. Als het wel waait, dan is het over die hele linie vaak wel, en dat is een groot probleem. Je hebt vaak van die hogedrukblokkades, zoals dat heet, en daar komt ook mijn motie vandaan, maar ook mijn opmerking dat we toch eerst die opslag voor mekaar moeten hebben.

De **voorzitter**: Uw punt is helder. De gedeputeerde tot slot.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Voorzitter. Het is voor mij nieuw dat de heer Van den Berg ook meteoroloog is, maar dan kan ik hem, misschien wel tot zijn plezier, erop wijzen dat bijvoorbeeld Frankrijk ook volop de beschikking heeft over kernenergie en Noorwegen over waterkracht, dus dat we meer hebben dan enkel zon en wind. Het mag dan ook, denk ik, voor zich spreken dat ik motie 154 wil ontraden. Het is juist van belang om nu vele zaken tegelijk te ontwikkelen, want daarmee pakken we de versnelling. Ik kan me niet voorstellen dat grote bronnen die niet afhankelijk zijn van zon en wind, worden stilgelegd op het moment dat wij ze in een meteorologische situatie zoals de heer Van den Berg die schetst nog nodig zouden hebben.

De **voorzitter**: Oké. Motie 154 is van een oordeel voorzien. Motie 153 had u nog niet becommentarieerd. Dan houden we dat nog te goed. Dan is eerst een interruptie van de heer Van Pinxteren aan de orde.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Ja, voorzitter, ik heb nog een vraag die niet beantwoord is. We gaan nu een aantal uitvoeringsprojecten doen met elkaar, daar doen we ervaring mee op. In hoeverre is die ervaring nog adaptief toe te voegen aan het bod dat de RES-en begin juni gaan doen, in de toekomst?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Het hele proces van de RES-en is eigenlijk adaptief, want we maken vier concept-RES-en die 1 juni klaar moeten zijn. Daarin wordt natuurlijk nu al meegenomen wat de laatste stand van de techniek is en wat de ontwikkelingen daarin zijn. Dan moet het, even uit mijn hoofd gezegd, negen maanden later tot een definitieve RES leiden en daarna is de planning om eens in de twee jaar die RES nog eens een keer tegen het licht te houden en bij te stellen.

De **voorzitter**: Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Ja, ik vraag het specifiek omdat we op dit moment zien dat onder andere op de Technische Universiteit Eindhoven, maar ook op andere plekken, technische innovaties aan de gang zijn die grote invloed kunnen hebben op wat er na die een, twee jaar gebeurt.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Voorzitter. Ik denk dat dat een heel terechte opmerking is. Dat betekent dat misschien in de loop van de uitvoeringsjaren tot 2030 sommige zaken wel slimmer, beter, efficiënter of goedkoper kunnen. Wij zijn gehouden aan de elektriciteitsproductie en aan de besparing in de gebouwde omgeving, niet aan de technieken.

De **voorzitter**: Oké. Rondt u af.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Dan had ik nog één motie, motie 153. Die wil ons college ontraden, omdat we, als we dan toch een klein beetje focus willen kiezen, vinden dat dit een Rijks- of misschien zelfs wel Europese aangelegenheid is en dat het niet aan Brabant is om hier nu tijd en aandacht aan te besteden.

De **voorzitter**: Ik dank de gedeputeerde voor haar beantwoording in eerste termijn. Ik kijk even of er behoefte is aan een tweede termijn. Ik zie een enkele fractie. Ik zal gewoon even per fractie inventariseren. De fractie van de VVD? Ja. Ga uw gang, mijnheer Panhuizen.

De heer **Panhuizen** (VVD): Ja, dank u wel, voorzitter. Nog eventjes heel kort.

De **voorzitter**: Mag ik stilte in de zaal!

De heer **Panhuizen** (VVD): Het doet mij heel erg veel deugd om te horen dat soms achter enkele vernoemingen een hele wereld schuil gaat bij isolatie. Daar worden we heel erg blij van. Ik heb het al vier keer gezegd, maar we worden er heel erg blij van dat dat in ieder geval geregeld is, dat er vol op ingezet wordt.

Wat betreft de motie over thorium en de economische kansen, laat ik daar het volgende over zeggen, alvast ook in de richting meneer Van den Berg: misschien is dit nog een beetje voorbarig, maar ik verwacht in ieder geval, en dat wil ik ook de gedeputeerde meegeven, dat vanuit de energieagenda nog wel degelijk in de toekomst geïnvesteerd kan worden in vervolgstappen op thorium. Laten wij samen dat werkbezoek, of anders gewoon een bijeenkomst hier, voor elkaar boksen en misschien toch wat informatie over die economische kansen inwinnen; dat lijkt me een heel goede zaak.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Panhuizen. Forum voor Democratie? Ook in deze ronde niet. De CDA-fractie? Ook niet. De SP-fractie niet. D66 ook niet. GroenLinks, mevrouw Van Diemen. De PVV-fractie, de heer Van den Berg. Aan hem het woord.

De heer **Van den Berg** (PVV): Dank u, voorzitter. Ik dank de gedeputeerde voor de beantwoording. Een paar dingetjes daarover. Er wordt vaak gesproken over de opbrengsten van wind- en zonne-energie, die je bijvoorbeeld aan natuur kan besteden. Die opbrengsten zijn altijd sigaren uit eigen doos, want zonder enorme subsidies is er geen wind- en zonne-energie. Er wordt geen windturbine geplaatst, geen paneel gelegd als de SDE niet zou bestaan.

Nog even een ander dingetje. We hadden het ook over besparing. Als ik één ding mee mag geven: stap af van 'van het gas af', al is het maar vanwege de situatie die ik net schetste. Dat is peperduur en ik denk dat het veel beter is om dat geld, als u dan toch heel veel wilt besparen per euro, massaal in te zetten op zaken als isolatie, dus niet obsessief van dat gas af willen of nul-op-de-meter. Daar hebben we het al vaak over gehad. Laat ik u die tip geven. Dat is veel efficiënter.

Wat betreft het hogedrukgebied waar ik het over had: dat is wel degelijk een probleem, want dat gaat u niet redden met de Franse kernenergie en Noorwegen heeft nu al vaak problemen met het level in de stuwmuren, dus zoveel waterkracht is er domweg niet. Vergis je niet: water lijkt wel heel veel, maar dat kan echt alles niet hebben. Als u hiermee verder zou willen, technisch gezien, ontkomt u niet aan een groot stuk opslag. En opslag kan in waterstof, dat is ook wel veelbelovend naar de toekomst, maar op dit moment is waterstof uit wind en zon maken, althans TNO verwacht in 2025 dat dat nog een keer of acht zo duur is als dat we dat bijvoorbeeld met Russisch gas zouden doen...

De **voorzitter**: Mijnheer Van den Berg, algemene beschouwingen over energiepolitiek even niet nu, het uitvoeringsprogramma voorliggend hier.

De heer **Van den Berg** (PVV): Nou ja, ik kan wel positief zijn over twee van de drie hoofdlijnen, waar we best in mee willen gaan, en dan kom ik toch weer op dat thoriumverhaal, en dat is het selectief en slim stimuleren van koplopers. Dus mijn tip is: word eens als eerste koper van 100% thoriumstroom. Dat is weer

eens wat anders dan windstroom. Neem dat in de doelen op. En de hoofdlijn 'slim en integraal combineren', nou, ik heb het er de vorige keer al over gehad: de PVV wil heel graag de vreselijke ziekte kanker een enorme slag toebrengen. Alleen met thoriumgesmolten zoutreactoren kun je bismuth 213 winnen, wat daartoe kan dienen. Dat zou echt een waanzinnige doorbraak zijn. Alleen daarom al zou ik zeggen: ga met die ontwikkeling verder. En u hebt als superbonus dat u daarmee een fantastische energiebron aanboort waarmee je kernafval op kan fikken, maar dat zelfs als backup voor wind en zon heel geschikt is, want het kan heel goed fluctueren. Zou dat niet schitterend zijn? Mijn dank ook aan de VVD, die daar graag in mee wil gaan. Ga daar vol op inzetten, en misschien toch – ik dien hem gewoon in hoor, de motie – met dat geluid doorgaan, ook richting onze economisch gedeputeerde, daar de kansen zien. Want wij kunnen van Brabant zoets moois maken, en we hebben meteen uw energie- en klimaatprobleem ook nog eens opgelost!

De **voorzitter**: Goed. Ik dank de heer Van den Berg. Ik heb het uitstapje naar gezondheidspolitiek maar even laten gaan omdat het zo sympathiek was. Maar nu de Partij van de Arbeid-fractie. Nee. De 50PLUS-fractie in tweede termijn. Mijnheer Brouwers.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voorzitter. Ik heb u, en ook de gedeputeerden, heel hoog, in het bijzonder gedeputeerde Spierings natuurlijk, maar zij heeft een bijzondere gave om antwoorden te geven, dat ik hier zit en denk: heb ik nou het antwoord gekregen? Dus mijn verontschuldiging als ik die vragen toch nog een keer stel, maar dan moet u mij maar heel even helpen.

Ergens hoorde ik dat ik bij een ander bedrijf moest gaan werken, toen ik vroeg om cijfers. Ik zal proberen het zo gedetailleerd mogelijk te vragen. Duurzame energieopwekking 2020 14%, hoe staan we daarmee? CO₂-reductie 2020 20%, hoe staan we daarmee? Vergroening Brabantse economie 4 miljard euro omzet per jaar in 2020. Draagvlak voor de energietransitie 100.000 Brabanders. Ik ben even benieuwd. En als het ergens te vinden is, moet u het nog maar een keertje vertellen.

Datzelfde geldt even voor mijn vraag voor volgend jaar ook: 2020 5 miljoen euro. Wat gaan we nou doen met die 5 miljoen euro?

Dan kom ik toch nog even terug op die motie van 14 december, motie 1, samen met de VVD ingediend, die ging over thorium en waterstof, om dat actief te gaan onderzoeken. Ik heb even niet begrepen wat het antwoord was, vandaar nog een keer deze vraag.

Dan heb ik er nog twee. Wat gaat de provincie doen als de gemeentes hun duurzaamheidsdoelstellingen niet halen? En de laatste vraag was, en ik weet dat dat een moeilijke is: hoe kun je nou draagvlak meten? Kunt u ons daarin meenemen?

Dank u wel.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Brouwers voor zijn bijdrage. Dan ben ik bij de Partij voor de Dieren. Nee. De heer Van Pinxteren van Lokaal Brabant. Ook in deze fase niet meer. De heer Vreugdenhil zie ik niet in de zaal als ik goed kijk. Nee. Dan wil ik de gedeputeerde vragen haar tweede termijn aan te vangen. Het woord is aan de gedeputeerde.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Ja, dank u wel, voorzitter. Ik denk dat ik het met de heer Van den Berg eens ben als het gaat om het belang van opslag. En wie weet biedt thorium in de toekomst daar een oplossing voor. Maar ons college blijft bij het standpunt dat dat niet iets is waar we nu vanuit het Brabantse op moeten gaan investeren.

Als het gaat om het wel of niet van het gas af halen van woonwijken, zijn dat vooral zaken waar het Rijk en waar de gemeentes mee bezig zijn, en anders dan uitvoering van een eerder aangenomen motie proberen wij vooral in de kennisdeling voor de gemeentes te voorzien. Wij zijn niet degenen die in die wijken aan de

slag zijn om te beslissen wat daar de oplossing is. Dat is echt aan gemeentes, dus is echt mijn vraag aan u: probeer het dan ook gewoon daar te laten.

Misschien nog even over die thorium. De afhandeling van die motie komt eraan, nog dit jaar, dus daarmee heb ik, denk ik, ook die vraag van 50PLUS beantwoord.

Ik heb ook aangegeven richting 50PLUS dat de resultaten uit de doelstellingen van de vorige agenda aan bod zijn gekomen bij de evaluatie van die agenda en in de P&C-cyclus. Dus bij de jaarrekening krijgt u de cijfers van wat er gerealiseerd is, overigens wetende dat soms ook de cijfers waarvoor wij afhankelijk zijn van landelijke bronnen, dan wel weer wat achterlopen ten opzichte van de werkelijke afronding van de jaren. Dat proberen wij weer zo goed mogelijk te ondervangen door u elk jaar, zo medio april/mei, afhankelijk van wanneer we alle cijfers binnen hebben, in ieder geval enig zicht te geven in enkele belangrijke indicatoren, zoals zonnepanelen, BREEAM-certificaten voor kantoren, elektrische auto's en dergelijke. Die heeft u inmiddels twee keer van ons ontvangen, omdat uw Staten grote behoefte hadden aan zo actueel mogelijke inzichten in hoe het met de energietransitie in Brabant gaat.

Wat wij concreet gaan doen het komend jaar, ja, dat is ons uitvoeringsprogramma in uitvoering nemen. Dat betekent dat we aan al die sporen tegelijk gaan werken. Ik kan daar heel gedetailleerd op ingaan, maar misschien is het beter dat we daar halverwege het jaar, als u daar behoefte aan heeft, nog eens even over doorpraten. Maar het is aan u om even aan te geven waar u behoefte aan heeft, dus dat laat ik even aan u. Het is volgens mij ook te veel om daar nu heel gedetailleerd op in te gaan.

De **voorzitter**: Interruptie Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, als ik vragen mag: u heeft een doel van 49% reductie, kunt u dan eens aangeven wat daarvoor nodig is? Dus hoeveel petajoules, hoeveel windturbines zijn dat, of hoeveel zonnepanelen zijn dat, of hoeveel besparing is dat? Gewoon eens overzichtelijk maken: wat zijn de mogelijkheden, gewoon 100% wind, 100% zon et cetera, dat daar de mensen hier een balans uit kunnen maken, want mij is duidelijk dat men hier schromelijk onderschat hoe groot de opgave is.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Voorzitter. Nu wil ik toch een opmerking maken van de orde, want dit was de energieagenda en de haalbaarheidsstudie die ten behoeve van de energieagenda is uitgevoerd, en daar zijn al dit soort onderwerpen aan bod gekomen. Als het niet voldoende was, was toen de mogelijkheid geweest om dat te bespreken. Nu hebben we het slechts over wat we de komende vier jaar gaan doen om de doelstellingen uit de energieagenda te realiseren.

De **voorzitter**: Ja, mijnheer Van den Berg, ik vrees dat ik hier de gedeputeerde echt gelijk geef.

De heer **Van den Berg** (PVV): Voorzitter, ik vraag alleen maar om een helder overzicht van wat ze zelf meldt.

De **voorzitter**: Ik beoordeel uw vraag niet, ik beoordeel louter of die binnen de orde was en naar mate hij zich verder ontwikkelde in uw gloedvolle betoog werd duidelijker dat dat niet het geval was. De gedeputeerde gaat verder.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Voorzitter. Wat als gemeentes het niet halen? Ja, dat is niet zo'n zwart-witvraag, want we werken samen. We werken samen in Regionale Energiestrategieën, gemeentes, waterschappen, provincie. Enexis zit ook aan tafel, want dat elektriciteitsnet, waar ook al in de gesprekken

die u onderling had aan is gerefereerd, is daar heel belangrijk in. En ik hoop dat we elkaar aanspreken en dat het niet zo is dat, als er ergens iets niet gebeurt, iedereen dan zit te wachten tot de provincie een keer komt ingrijpen. En ik hoop dat we dat meteen doen en niet wachten tot het te laat is. Daarvoor werkt het, denk ik, ook dat we nu in zo'n stuurgroep rondom Regionale Energiestrategieën ook bij elkaar zitten en elkaar met grote, soms wel hele grote regelmaat ontmoeten. Er zijn mensen die ik twee keer op een dag een hand geef op het moment.

Draagvlak is niet iets wat zich zwart-wit laat meten. Draagvlak is iets waar we met elkaar aan werken. We proberen zo goed mogelijk mensen te informeren, naar ze te luisteren, te kijken wat voor hen belangrijk is en dat een plek te geven, maar uiteindelijk hebben we ook een opgave te gaan met elkaar.

De **voorzitter**: Ik dank de gedeputeerde voor haar beantwoording in tweede termijn, sluit nu de beraadslagingen over dit voorstel en ga uw Staten vragen ons klaar te maken voor de stemming over dit voorstel, de bijbehorende moties daarna, en dan gaan we deze vergadering afronden met nog een aantal stemmingen die op de agenda staan. En dan is intussen het logistieke voorstel om de dinerpauze tussen de twee vergaderingen in te gaan organiseren. Alles wordt in gereedheid gebracht om dat voor elkaar te gaan krijgen, zodat we de tweede vergadering daarna opstarten.

Nu eerst, dames en heren, de stemmingsbel.

Stemming

De **voorzitter**: Goed. Ik begrijp van de griffier dat we de stemming kunnen aanvangen. En dan breng ik als eerste in stemming de begrotingswijziging 59/19, inhoudende het Uitvoeringsprogramma Energie 2020-2023. De fractie van de VVD.

De heer **Panhuizen** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Tegen met stemverklaring. Wij zien het als een verlengstuk van het algehele klimaatbeleid en ons ongenoegen daarover veronderstellen wij als bekend.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Hendriks** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Everling** (SP): Voor.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Meeuwis-van Langen** (D66): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Van Diemen-Vereijken** (GL): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van den Berg** (PVV): Tegen met stemverklaring. Wij zien absoluut geen 400 windturbines in Brabant en tienduizenden hectares vol zonnepanelen zitten.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **De Kort** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Tegen.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Dit voorstel is aangenomen. Dan breng ik nu als eerste in stemming de motie onder stuknummer 153, ingediend door de PVV, inhoudende Thorium Molten Salt Reactor-onderzoek. De fractie van de VVD.

De heer **Panhuizen** (VVD): Tegen met stemverklaring. Ondanks dat we deze motie te voorbarig vinden, verwachten wij nog steeds volle inzet op thorium.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Hendriks** (CDA): Tegen met stemverklaring. Blij met de mogelijke toekomstige onderzoeken die zijn genoemd in het uitvoeringsprogramma, zijn benieuwd naar de resultaten en blijven de onderzoeken en de technieken goed volgen.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Everling** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Meeuwis-van Langen** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Van Diemen-Vereijken** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van den Berg** (PVV): Voor met stemverklaring. Net als bij de A50 zullen de andere partijen vast wel over twee jaar volgen. Komt helemaal goed.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **De Kort** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Tegen met stemverklaring. Wij zijn en blijven tegen kernenergie.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voor met stemverklaring. Als dit uiteindelijk duidelijkheid kan geven wanneer een en ander realiseerbaar is, dan zijn we ook die eeuwige discussie kwijt.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **voorzitter**: Deze motie is verworpen. Dan breng ik nu in stemming de motie onder stuknummer 154, indiener PVV, inhoudende 'Eerst oplossingen voor opslag'. De fractie van de VVD.

De heer **Panhuizen** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Hendriks** (CDA): Tegen.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Everling** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Meeuwis-van Langen** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Van Diemen-Vereijken** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van den Berg** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **De Kort** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Tegen.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Tegen.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **voorzitter**: Deze motie is verworpen.

77/19 Lijst Ingekomen Stukken periode 10 oktober 2019 t/m 30 oktober 2019

De **voorzitter**: Dan zijn we, geachte collegae, toegekomen aan de stemmingen over de overgebleven voorstellen op de agenda. Ik neem aan dat we door kunnen gaan met de stemmingen en dat die meer apart behoeven te worden aangekondigd. Iedereen is in de zaal. Allereerst de lijst van ingekomen stukken van 10 oktober tot en met 30 oktober. Mag ik u voorstellen bij acclamatie in te stemmen met de wijze van afdoening van de ingekomen stukken? Ik stel vast dat niemand stemming wenst, dan is dat het geval.

58/19 Notulen van de PS-vergadering 13 september 2019

De **voorzitter**: Dan zijn er nog twee andere voorstellen. Het eerste is 58/19, de notulen van de PS-vergadering van 13 september. Wenst iemand daarover het woord? Kan ik bij acclamatie deze notulen vaststellen? Dat is gebeurd.

65/19 Notulen van de PS-vergadering 11 oktober 2019

De **voorzitter**: Bij 65/19 idem dito de notulen van de vergadering van 11 oktober jl. Bij acclamatie vastgesteld, met instemming.

Sluiting

De **voorzitter**: Dan zijn we daarmee aan het einde van deze eerste PS-plenaire vergadering vandaag. Ik wil u allen danken voor uw inbreng. De bodes zullen straks opnieuw registreren voor de vergadering die we na de dinerpauze zullen aanvangen. Ik hecht eraan aan het einde van deze vergadering de ambtelijke teams die de voorstellen vandaag mee hebben voorbereid zeer hartelijk te bedanken voor hun inzet. En staat u mij toe, aan het einde van de vorige vergadering had ik die gelegenheid niet meer, gezien wat er toen allemaal gebeurde: het goede gebruik was dat ik namens ons allen de ambtenaren bedankte voor de enorme inzet voor de begroting. Weet dat we dat intussen samen met het college gedaan hebben, wetende ook namens u te spreken, maar dat wil ik vandaag nog eens even nadrukkelijk ook gezegd hebben aan het einde van deze vergadering.

Ik wil nog even een dilemmaatje met u delen. De koks zijn heel druk bezig met het diner, het wordt heel lekker is mij verzekerd, en het diner zal klaar zijn om tien voor zes. Dat betekent dat we nog een tijdje hebben. We kunnen twee dingen doen: of doorgaan met het debat, of even gezellig in het gebouw verpozen. Ik stel voor even drie minuten te vertreden en dan opnieuw te beginnen. Ja. De vergadering is gesloten.

De voorzitter sluit om 17.20 uur de vergadering.